

Hemelwater- en droogteplan

Colofon

International Marine & Dredging Consultants

Adres: Van Immerseelstraat 66, 2018 Antwerpen, België

(: + 32 3 270 92 95

Email: info@imdc.be

Website: www.imdc.be

Document Identificatie

Project	Hemelwater- en droogteplan
Titel rapport	Hemelwater- en droogteplan Gemeente Putte
Opdrachtgever	Pidpa -
Contactpersoon	Hanne Van Gaelen
Datum	23/10/2023
Rapportref.	I/RA/11603/23.067/GVH/IDA,
Rapportlocatie	\\imdc-file.D10.tes.local\K-AN\PROJECTS\11\11603_P016498 - Opmaak van basishemelwaterplannen\K-20-092_Putte\10-Rap\RA23067_Overkoepelend rapport\v2.0_word\RA23067_Hemelwater- en droogteplan-Putte_v2.0.docx
Besteknummer	C-20-032
Trefwoorden	Hemelwater, droogte, integrale visie, Putte, Pidpa
Auteurs	Hanne Van Gaelen, Ine Darras, Lorens Coorevits, Pieter Mallants, Geert Cockaerts,

Nazicht	Hanne Van Gaelen	Water Resources Engineer	
Goedgekeurd	Ine Darras	Project Manager	

Copyright © IMDC 2023. Alle rechten voorbehouden. Deze publicatie of delen mogen niet worden gekopieerd, gereproduceerd of verzonden in welke vorm of op welke manier dan ook, digitaal of anderszins zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van IMDC. De inhoud van deze publicatie zal door de klant vertrouwelijk worden behandeld, tenzij anders schriftelijk overeengekomen. Verwijzing naar een deel van deze publicatie dat tot verkeerde interpretatie kan leiden, is verboden.

Classificatie

☒ niet geclassificeerd ☐ intern ☐ beperkt ☐ confidentieel

Versie	Datum	Omschrijving	Auteur	Nazicht	Goedgekeurd
1.0	14/07/2023	Concept	HVG et al.	HVG	KVE
2.0	23/10/2023	Finaal document	HVG et al.	HVG	IDA

Niet-technische samenvatting

De CIW methodiek voor de opmaak van hemelwater- en droogteplannen (HWDP) vormt de basis voor de opmaak van voorliggende HWDP voor de gemeente Putte. Met het plan willen we inzetten op meerdere strategische doelstellingen die werden afgebakend aan het begin van het proces, namelijk:

- SD 1: Infiltratie van hemelwater bevorderen en drainage beperken,
- SD 2: Meer ruimte voor water en beperken overstromingsrisico's,
- SD 3: Uitbouw hemelwaterafvoernetwerk met voldoende vertraagde en gespreide afvoer,
- SD 4: Groenblauwe dooradering/netwerken,
- SD 5: Circulair en efficiënt water(her)gebruik,
- SD 6: Sensibilisering en ondersteuning.

Het plan bestaat uit een aantal grote onderdelen:

- Een omgevingsanalyse:

Een gedetailleerde geografische inventarisatie werd uitgevoerd en verschillende thematische kaarten werden aangemaakt. Hierbij kwamen een aantal opvallende kenmerken naar boven.

Putte is een gemeente die voornamelijk uit zand- en zandleembodems bestaat. De ondergrond is gevoelig tot zeer gevoelig voor droogte. Door verharding gaat er op dit moment veel infiltratie van grondwater verloren. Een aantal waterlopen op grondgebied van de gemeente zijn overstromingsgevoelig maar ook in het centrum van Putte komen een aantal waterloverlastknelpunten voor. Putte kent een lage rioleringsgraad t.o.v. het Vlaamse gemiddelde.

- Afgebakende deelzones en prioritering:

De gemeente werd vervolgens opgedeeld in 18 deelzones. Elke deelzone kreeg een strategische prioriteitsscore afhankelijk van de mate waarin de huidige toestand afwijkt van het optimaal RWA-netwerk. Er zijn geen deelzones aanwezig met een lage prioriteit. De deelzones gelegen in het stroomgebied van de Gestelbeek, Holbeek, Reehagenbeek, Krekelbeek, Kleinebeek en Wolzakkenleibeek hebben de hoogste prioriteit, alsook de deelzones die de centra van Putte en Beerzel omvatten. Alle overige deelzones krijgen een middelhoge prioriteit.

- Generieke en deelzonespecifieke visie:

Er werd in samenspraak met alle betrokken partijen een visie uitgewerkt, zowel generiek voor de gemeente als verder gedetailleerd per deelzone. Deze deelzonespecifieke visie werd opgemaakt als deelzonefiches. Bij de ontwikkeling van de visie werden de opportuniteiten voor ontharding, gebruik van regenwater, infiltratie, buffering en vertraagde afvoer onderzocht en werd vertrokken vanuit het principe om terug ruimte aan en voor water te creëren.

- Actieplan en vervolgstappen:

Inzichten uit bovenvermelde onderdelen bieden in combinatie met de ervaringen uit het overleg met de betrokken actoren een indicatie van acties waar prioritair op dient ingezet te worden. Dit zijn bijvoorbeeld acties waar er een duidelijk draagvlak voor is vanuit de gemeente, quick-wins, acties die in combinatie met andere geplande initiatieven op korte termijn kunnen uitgevoerd worden, etc. Enkele voorbeelden hiervan zijn:

- o Ontharden van niet-functionele verharding, zoals bijvoorbeeld ontharden van de parkeerterreinen van Carrefour, kringwinkel, gemeentepark,
- o Onderzoek naar extra bufferbekken t.h.v. de huidige bufferbekkens naast de Putse Korfbalclub;
- o Groenblauw inrichten van begraafplaatsen;
- o Riolerings- en afkoppelingsprojecten in deelzones met hoge prioriteit zo snel mogelijk uitvoeren.

Op vlak van maatregelen worden zowel quick-wins (korte termijn) als structurele ingrepen (lange termijn) voorgesteld. Het is met deze kleinere en grotere stappen op de korte en middellange termijn toe te wijzen aan specifieke stakeholders/doelgroepen dat we voor de gemeente Putte daadwerkelijk willen overgaan naar het in uitvoering brengen van het HWDP.

Met het plan willen we ook de lezer er van overtuigen dat het creëren van een veerkrachtige en waterrobuuste gemeente, wijk, straat of buurt een gedeelde verantwoordelijkheid is waar ook elke individuele inwoner, bedrijf of instantie zijn steentje kan bijdragen. Graag geven we hieronder alvast een aantal voorbeelden om zoveel mogelijk mensen warm te maken om ook een bijdrage te leveren aan het tot uitvoering brengen van het HWDP:

- Private percelen en woonzones bieden een enorm potentieel om maximaal in te zetten op ontharden, afkoppelen van regenwater af te koppelen naar eigen tuin en te laten infiltreren, gazons (deels) te laten verwilderen, enzovoort. Dit kan een quick-win zijn, maar vereist de nodige sensibilisering en ondersteuning vanuit de gemeente en rioolbeheerder en een minimaal aan engagement vanwege de burgers. De huidige subsidiereglementen van de rioolbeheerder Pidpa geven alvast dat eerste (financiële) duwtje in de rug. Verder bevelen wij aan de afkoppelingsdeskundigen hun opdracht uit te breiden naar het voorstellen van de ideale afwateringssituatie op een privaat perceel met inbegrip de introductie van bronmaatregelen;
- Het blauwgroen inrichten van alle schoolterreinen of minstens de schoolbesturen warm maken en eventueel ondersteunen om hierin te investeren (bv. via een MOS-project);
- Sensibiliseringscampagne(s) vanuit de gemeente en acties van burgers rond hemelwater en droogte in de kijker zetten via de gemeentelijke website om zo de bewustwording bij de burgers te bevorderen.

Wens je alvast verder aan de slag te gaan, als inwoner, bedrijf of instantie actief in Putte, neem dan alvast een kijkje in dit document, je vindt er een schat aan tips en links naar inspirerende websites, zowel rond watergebruik als de inrichting van je tuin, je oprit, parking, of ruimtelijke inrichting van je domein.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	10
1.1	Waarom stellen we een hemelwater-droogteplan op ?	10
1.2	Welke ambities streven we na?	13
1.3	Proces	14
1.3.1	Stapsgewijze aanpak	14
1.3.2	Actoren	15
1.3.3	Rapportering en goedkeuring	15
1.3.4	Bekendmaking, uitvoering en opvolging	16
1.4	Leeswijzer	16
2	Strategische doelstellingen	17
3	Omgevingsanalyse en inventarisatie	18
4	Deelzones en prioritering	20
5	Knelpunten en potenties	23
6	Algemeen beleidskader	24
6.1	Vlaanderen	24
6.1.1	Samenvatting CIW	24
6.1.2	Nieuwe GSV Hemelwater	24
6.1.3	Vernieuwde watertoets	25
6.1.4	Stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027	25
6.1.5	Signaalgebieden	26
6.1.6	Vlaams Klimaatadaptatieplan 2030	27
6.1.7	Vlaams reactief afwegingskader voor prioritair watergebruik tijdens waterschaarste	29
6.2	Provincie Antwerpen	30
6.3	Lokaal bestuur en Pidpa	30
6.3.1	Duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG)	30
6.3.2	Beleidsvisie	31
6.3.3	Beleidsmaatregelen	32
6.3.4	Ruimtelijke ordening	33
6.3.5	Studies en lopende trajecten van (boven) lokaal niveau	36
7	Visie	38
7.1	Generieke visie	38
7.1.1	SD 1: Infiltratie van hemelwater bevorderen en drainage beperken	38
7.1.2	SD 2: Meer ruimte voor water en beperken overstromingsrisico's	56
7.1.3	SD 3: Uitbouw hemelwaterafvoernetwerk met voldoende vertraagde en gespreide afvoer	64
7.1.4	SD 4: Groenblauwe dooradering/netwerken	67
7.1.5	SD 5: Circulair en efficiënt water(her)gebruik	74
7.1.6	SD 6: Sensibilisering en ondersteuning	82
7.2	Deelzonespecifieke visie	84

8	Actieplan en vervolg	88
8.1	Actieplan	88
8.2	Beleidsaanbevelingen en vervolgtrajecten	98
8.3	Opvolging	101
9	Referenties	105

Bijlagen

Bijlage A	Begrippenlijst	106
Bijlage B	Overzicht ontvangen gegevens	110
Bijlage C	Overzicht verslagen overlegmomenten	112
Bijlage D	Deelzonefiches, kaarten en nota's	114
Bijlage E	Deelzonespecifieke kenmerken (aanstijplijst)	116
Bijlage F	Beleidsmatige context Provincie Antwerpen	117

Lijst van Tabellen

Tabel 4-1: Strategische prioriteit codering	21
Tabel 7-1 : Overzicht van de wenselijkheid van kelder of gebouw voor elke typologie van de watersysteemkaart	39
Tabel 7-2 : Aanbevelingen op vlak van (inrichten van) grachten en WADI systemen volgens de typologie van de watersysteemkaart.	47
Tabel 7-3 : Aanbevelingen op vlak van stimuleren van infiltratie-voorzieningen voor bestaande woningen volgens de typologie van de watersysteemkaart.	48
Tabel 7-4 : Aanbevelingen op vlak van ondergrondse infiltratievoorzieningen volgens de typologie van de watersysteemkaart.	50
Tabel 7-5 : Aanbevelingen bosvorming volgens de typologie van de watersysteemkaart	51
Tabel 7-6 : Aanbevelingen aanpak bodemstructuur volgens de typologie van de watersysteemkaart	51
Tabel 7-7 : Aanbevelingen akkerbouw volgens de typologie van de watersysteemkaart	53
Tabel 7-8 : Aanbevelingen groendaken volgens de typologie van de watersysteemkaart	59
Tabel 7-9 : Verschil tussen bovengrondse berging en buffer- of infiltratiezone	86
Tabel 7-10 : Legende van de GIS-lagen gebruikt bij visievorming	86
Tabel 8-1 : Overzicht acties onderverdeeld op basis van de strategische doelstellingen	90
Tabel 8-2 : Operationele doelstellingen en indicatoren voor evaluatie van de impact van het hemelwater-droogteplan voor de gemeente Putte	102

Lijst van Figuren

Figuur 1-1 : De fases in het opmaken van een hemelwaterplan (bron: Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid, 2021)	10
Figuur 1-2. Principes van duurzaam waterbeheer weergegeven op de "Ladder van Lansink" met onder meer de brongerichte omgang met hemelwater (*Afstroom vermijden kan door verharding te beperken, drainage te verminderen , ,....) (bron: Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid, 2021)	12
Figuur 1-3 : De stappen in de opmaak van het Hemelwater-droogteplan	14

Figuur 1-4 : Overzicht van de actoren en hun rol tijdens het proces	15
Figuur 4-1 : De clusters van natuurlijke afstroomgebieden voor de gemeente Putte	20
Figuur 4-2 : De deelzones afgebakend voor de gemeente Putte	21
Figuur 6-1. Natuurgebaseerde oplossingen als manier van uitvoering slaan meerdere vliegen in één klap betreffende uitdagingen rond klimaatadaptatie, verzachten hittestress, verbeteren biodiversiteit, voedselproductie, verbeteren luchtkwaliteit, leefkwaliteit, voorkomen wateroverlast en beperken van verdroging.	31
Figuur 6-2 : Het stapsgewijze proces van het Burgemeestersconvenant voor Klimaat en Energie	32
Figuur 7-1 : Verharde voortuinen, tegelwippen met de familie (bron: foto Chris Stessens uit een artikel van VRT max, 2021), voorbeeld van micro-ontharding (linksonder) en voorbeeld van geveltuinen (rechtsonder, bron: Landezine).	41
Figuur 7-2 : Voorbeelden van het toepassen van ontharden op de parking van de Carrefour te Putte (linksboven; bron: google maps) en een carpoolparking te Hasselt (rechtsboven ; bron: foto Ebema) en de ontharde speelplaats van basisschool De Knipoog te Vilvoorde (rechtsonder; bron: Provincie Vlaams-Brabant, 2019))	42
Figuur 7-3 : Voorbeelden van wadi te Zoersel (bron: Pidpa)	43
Figuur 7-4 : Voorbeelden van baangrachten gecompartmenteerd door middel van betonnen stuwen met overloopprofiel. Dergelijke stuwen zijn te verkiezen boven knijpconstructies met een opening onderaan	44
Figuur 7-5: Voorbeelden van verlaagde bermen, plantvakken en groenzones en de aanpassing van boordsteen voor verbeterde infiltratie	45
Figuur 7-6. Voorbeeld van inrichting groenzones en plantvakken in Turnhout (bron: Aquafin.be).	46
Figuur 7-7 Voorbeelden van afkoppeling van de regenwaterafvoer van woningen richting de private tuin.	48
Figuur 7-8 : Voorbeelden van ondergrondse infiltratie met kratten (links; bron: Pidpa) en infiltratieleidingen (rechts; bron: Vlario, 2017)	48
Figuur 7-9 Straatinrichting met infiltratiekolk en doorlatende onderfundering (bron : VLARIO)	49
Figuur 7-10 : aanduiding van micro-depressies met een rode schakering. We zien dat deze kaartlaag ook perceelsgrachten identificeert, ook deze die niet in de inventarisatie van grachten opgenomen zijn.	52
Figuur 7-11 : Detailbeeld van een ideale locatie voor infiltratiepoelen	53
Figuur 7-12 illustratie van landschapsdepressies in het stroomgebied van de Pitsenborgloop en Wolzakkenleibeek (groene zones) die worden gedraineerd via (publieke) grachten (blauwe lijnen en pijlen, oranje stippellijnen en de lijnvormige clusters van rode pixels) die verbonden zijn met waterlopen	54
Figuur 7-13 : Voorbeelden van het bovengronds (links; bron: Vlario, 2014) of ondergronds bufferen (rechts; bron: Vlario, 2014)	57
Figuur 7-14 Berging op straat door middel van holle weg met verhoogde stoeprand (bron : atelier GROENBLAUW)	58
Figuur 7-15 : voorbeeld van een Hydroslide debietbegrenzer (onderaan; bron: Steinhardt Wassertechnik GmbH, n.d.))	58
Figuur 7-16 : Baangracht in de Groenstraat. Deels ingebuisd, onderbreekt de meer natuurlijke gracht .	65
Figuur 7-17: Schetsmatige weergave van de opwaardering van waterlopen in (de buurt) van stedelijke omgeving en de daar uit volgende verhoogde waterveiligheid (bron: https://nl.pinterest.com/natureshy/).	66
Figuur 7-18 : Meervoudige meerwaarden voor de Stiemervallei in Genk, ecologische kwaliteit rond een nieuwe parallelle waterloop en recreatief medegebruik gekoppeld aan de (vervuilde) gekanaliseerde Stiemer (Tractebel/IMDC)	69
Figuur 7-19 Voorbeeld van ontwerp van een tuinstraat in Antwerpen (bron : stad Antwerpen)	69
Figuur 7-20 Praktijkvoorbeeld van een natuurlijke tuin: "Boomgaard 2.0 met wadi" te Oostkamp (bron: departement Omgeving; https://omgeving.vlaanderen.be/nl/klimaat-en-milieu/groene-economie/green-deals/green-deal-natuurlijke-tuinen/tuinen-in-de-kijker/boomgaard-20-met-wadi)	71

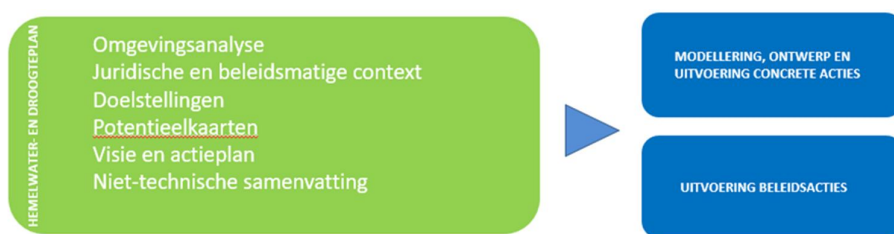
Figuur 7-21. Voorbeeld van onthardingsprojecten bij scholen (Linksboven : De Bever in Antwerpen, Rechtsboven : Basisschool Sint- Paulus in Kortrijk)	72
Figuur 7-22 : <i>Het geïntegreerd waterconcept voor de Gedempte Zuiderdokken verbeeld in een schema (Tractebel/IMDC)</i>	73
Figuur 7-23: voorbeeld van permanent natte zones op boven- en middenlopen van waterlopen de grens van Putte die ontwikkeld kunnen worden als een blauw-groen lint.	74
Figuur 7-24 : Het plaatsen van een hemelwaterput voor het opvangen en hergebruiken van hemelwater	75
Figuur 7-25 : Innovatieproject “Markt Vorselaar” met voorstelling van de scholen en RWA-stelsel die de ondergrondse buffering onder het Marktplaats van Vorselaar zullen voeden, van waaruit de omliggende gebouwen (scholen, gemeentegebouwen) water zullen kunnen gebruiken (bron: gemeente Vorselaar en Pidpa).	76
Figuur 7-26 Voorbeeld van geveltuint met technieken verwerkt in zitmeubel te Blankenberge (bron: www.blauwgroenvlaanderen.be)	76
Figuur 7-27 : de IMMI school te Anderlecht waar hemelwater opgevangen wordt en gereinigd tot drinkwater (bron: Gids Duurzame Gebouwen .brussels, n.d.)	77
Figuur 7-28: de opeenvolgende stappen van de bemalingscascade (bron: VMM)	78

1 Inleiding

Hemelwater-droogteplannen (HWDP) vormen een belangrijke en noodzakelijk schakel in de strategie om in Vlaanderen te komen tot een duurzaam watersysteem. Het is één van de vele acties van de Blue Deal, hét plan waarmee de Vlaamse Overheid de droogteproblematiek en waterschaarste in Vlaanderen wil aanpakken. De specifieke aanleiding voor opstellen van HWDP wordt beschreven in hoofdstuk 1.1.

Het HWDP geeft inzicht op de toekomstige manier van omgaan met hemelwater en biedt een visie in functie van het bereiken van een duurzaam watersysteem om periodes met teveel en tekort aan water beter te doorstaan.

De inhoud en de vorm van het HWDP (Figuur 1-1), alsook het procesverloop en de stapsgewijze aanpak, is gebaseerd op de methodiek beschreven in de methodologie voor de opmaak van een HWDP gepubliceerd door de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) in september 2021.

Figuur 1-1 : De fases in het opmaken van een hemelwaterplan (bron: Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid, 2021)

Het HWDP is een eerste algemene visie op het hemelwater- en droogtebeheer binnen de gemeentegrenzen van Putte. De visie doet geen uitspraak over de inzameling van afvalwater (cf. zoneringsplan/GUP). In de praktijk is er heel vaak een koppeling tussen maatregelen rond hemelwater en rioleringswerken, de herinrichting van het openbaar domein, de opmaak van een Ruimtelijk Uitvoeringsplan, enz. De visie is gericht naar het gemeentelijk stelsel (rioolstelsel, lokale grachten en waterlopen) en de opwaartse afstromingsgebieden en omvat dus in mindere mate de grotere waterlopen. Deze vormen eerder een afwaartse randvoorwaarde. Er wordt echter wel rekening gehouden met knelpunten van wateroverlast of droogte ter hoogte van grotere waterlopen voor het opmaken van de afwateringsvisie.

Onderhavig plan, opgemaakt in de periode 2021-2023, vormt de eerste versie van HWDP voor de gemeente Putte. In paragraaf 1.3.4 wordt uitgelegd wanneer een actualisatie van het plan wordt voorzien.

1.1 Waarom stellen we een hemelwater-droogteplan op ?

We vertrekken vanuit een aantal belangrijke uitdagingen voor het hedendaagse waterbeheer, namelijk:

- het verbeteren van de kwaliteit van het oppervlaktewater;
- het verminderen van de negatieve gevolgen van overstromingen;
- het tegengaan van de negatieve gevolgen van droogte en de daling van de grondwatertafel.

De bestaande rioolstelsels zijn nog in belangrijke mate van het gemengde type waarop heel wat parasitair debiet van (on)verharde oppervlakte zit aangesloten. Dit heeft enerzijds tot gevolg dat waterzuiveringsinstallaties verdund afvalwater dienen te verwerken en daardoor minder efficiënt zijn. Anderzijds leidt dit bij uitzonderlijke neerslag tot het overstorten van vervuild hemelwater naar het oppervlaktewater en zo mogelijk tot overlast door overstromingen.

De gemengde rioolstelsels, de verstedelijking en de drainage van landbouwgebied dragen bij tot een verminderde aanvulling van de grondwatertafel. Daardoor dragen deze ook bij tot verdroging met schade voor landbouw, natuur en infrastructuur en een verminderde beschikbaarheid van grond- of oppervlaktewater voor drinkwaterproductie en industriële toepassingen tot gevolg.

Deze uitdagingen worden versterkt door klimaatverandering. Hierdoor worden we geconfronteerd met een wijzigend neerslagpatroon. Dit houdt voor Vlaanderen in dat er meer neerslag verwacht wordt in de winter en minder in de zomer. Bovendien zal ook de intensiteit van de buien toenemen, waardoor buien met korte en intense neerslag zullen afgewisseld worden door langere, drogere periodes.

Een eerste basisprincipe om deze uitdagingen aan te gaan is het scheiden van afvalwater en hemelwater. Hierbij wordt voorzien in afzonderlijke afvoer voor afvalwater (droogweerafvoer of DWA) en hemelwater (regenwaterafvoer of RWA). Ook bij het omgaan met het gescheiden hemelwater hebben we te maken met bovenstaande uitdagingen om bij te dragen aan het verminderen van de negatieve gevolgen van overstromingen, van droogte en van de daling van de grondwatertafel. Een tweede basisprincipe is het inzetten op een brongerichte aanpak. Deze omvat een getrapte strategie waarbij, in deze volgorde, ingezet wordt op het vermijden van bijkomende verharding of ontharden van bestaande verharde oppervlakken, het opvangen en hergebruiken van hemelwater, het infiltreren, het bufferen en vertraagd afvoeren en in laatste instantie het lozen op een regenwaterafvoer voorziening. Dit principe wordt de ladder van Lansink voor het omgaan met hemelwater genoemd, weergegeven in Figuur 1-2, en wordt gevolgd bij de aanpak van de afwatering van de verharde en onverharde oppervlaktes. Het vasthouden en infiltreren van water maximaal toepassen zal de waterbeschikbaarheid boven- en ondergronds verhogen. Een derde principe is duurzaam watergebruik door een meer efficiënt en circulair watergebruik na te streven. Dit kan door het aanspreken van alternatieve waterbronnen, slimme sturing van infrastructuur, maken van slimme teeltkeuzes, innovatieve waterbesparende technieken, enzovoort.

Figuur 1-2. Principes van duurzaam waterbeheer weergegeven op de "Ladder van Lansink" met onder meer de brongerichte omgang met hemelwater
 (*Afstroom vermijden kan door verharding te beperken, drainage te verminderen ,)
 (bron: Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid, 2021)

De basisprincipes laten ons toe om de aangehaalde uitdagingen aan te pakken voor een specifiek knelpunt of project. Het is belangrijk om deze principes toe te passen op een hoger, gebiedsdekkend niveau. Dit is standaard het volledige grondgebied van een gemeente, maar het kan ook uitgebreid worden naar buurgemeenten om zo gedeelde knelpunten en/of kansen aan te pakken. De aanpak op een hoger niveau laat toe om een globale visie op te maken op de omgang met hemelwater en daardoor te vermijden dat het oplossen van één knelpunt de oorzaak is van een volgend knelpunt. Het laat ook toe om oplossingen gebiedsspecifiek te maken. Hierbij wordt rekening gehouden met aspecten als ondergrond, aanwezigheid en staat van het rioolstelsel, reliëf, landgebruik met name natuur of landbouw, mate van verstedelijking, type bebouwing, mogelijkheden, noden en knelpunten. Tot slot laat zo'n aanpak toe een win-win te beogen op meerdere domeinen (bv. klimaatadaptatie, leefomgevingskwaliteit, biodiversiteit en fijnmazige groenblauwe dooradering, circulair watergebruik,...) door af te stemmen met plannen en initiatieven van andere beleidsdomeinen, zoals ruimtelijke ordening, groenvoorziening, klimaatadaptatie, ... Daardoor is het mogelijk om de principes van het vrijwaren en versterken van de open ruimte en fijnmazige groenblauwe dooradering te combineren met het principe van ruimte voor water en aldus multifunctioneel en zuinig ruimtegebruik na te streven.

1.2 Welke ambities streven we na?

Hoofdstuk 1.1 handelt over de aanleiding en de achterliggende principes van een HWDP. In dit deel willen we meer stilstaan bij het beoogde doel van het HWDP, zowel naar inhoud als naar bruikbaarheid.

Proactief en integraal

De opmaak van een HWDP maakt onderdeel uit van een integrale aanpak. Samenvattend kan de doelstelling van het opstellen van een HWDP als volgt omschreven worden (Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid, 2021):

Het uitwerken van een integrale ruimtelijke visie over waar en hoe het hemelwater afkomstig van bestaande en geplande wegenis, woningen en (on)verharde oppervlakken kan worden ter plaatse gehouden, opgevangen en hergebruikt, geïnfiltreerd en vertraagd afgevoerd en waar ruimte voor water moet gecreëerd worden.

Met andere woorden willen we bij nieuwe ontwikkelingen, bij opportuniteiten rond bestaande inrichtingen en in de open ruimte inzetten op minimale verharding, maximaal hergebruik en maximale infiltratie- en/of buffervoorzieningen. Bij het uitwerken van de integrale visie is het echter even belangrijk om niet alleen het hemelwater maximaal ter plaatse te houden en niet (versneld) af te voeren, maar ook om maximaal het grondwater kwalitatief te voeden en het onttrekken ervan te beperken of te compenseren.

Volgend ambitieniveau wordt nagestreefd voor het op te stellen HWDP:

- Principe van de Ladder van Lansink vormt de basis bij aanpak van de afwatering van de (on)verharde oppervlaktes (zie Figuur 1-2);
- Permanent blijven voeden van grondwater;
- Uitbouwen van een robuust rioleringsstelsel dat een oplossing biedt voor wateroverlast, overstortwerking, verdunning,...;
- Verbetering van de waterhuishouding op het hele gemeentelijk grondgebied.

Verbindend

Minstens even belangrijk als het plan zelf is het opzetten van een gezamenlijk (leer)proces rond de aanpak van wateroverlast en waterschaarste om zo tot een gedragen plan en meer samenwerking te komen.

Functioneel

Het mag duidelijk zijn dat het plan bruikbaar is in het aansturen van een brede waaier aan (beleids)beslissingen. Voor een gemeente en andere overheden of initiatiefnemers (bv. projectontwikkelaars, waterloop- en rioolbeheerders) maar ook voor de landbouw- en natuursector vormt het opgestelde plan een functioneel bruikbaar beslissingsondersteunend (niet juridisch bindend) instrument. Met dit kader wordt een klimaatbestendig watersysteem (grondwater, oppervlaktewater en hemelwater) beoogd om input en richting te geven aan een leefbare, waterbewuste en klimaatrobuuste gemeente en de ruimtelijke ontwikkelingen erin (bv. aanleg/vernieuwing van hemelwater-, zuiverings-, weg- en groeninfrastructuur, (her)inrichting van het gemeentelijk patrimonium, opmaak van bouwverordeningen, onthardingsprojecten, aanduiding van publieke grachten en toepassing van water- en droogtetoets, ...). Bijgevolg zal het plan ook een belangrijke insteek zijn voor diverse beleidsdomeinen zoals ruimtelijke ordening (bv. bij ruimtelijke beleidsplanning en bij het

verlenen, adviseren en in beroep behandelen van omgevingsvergunningen), groenbeleid, landbouw en natuur.

Het uitvoeren van het plan heeft als doel het grondgebied meer robuust te maken voor de gevolgen van klimaatverandering en de negatieve effecten van verharding en verstedelijking en, afhankelijk van het ambitieniveau, bij te dragen aan oplossingen voor verlies aan biodiversiteit, hitte-eilandeffect,... De voorkeur wordt gegeven aan meervoudig ruimtegebruik en de uitvoering van maatregelen op terrein d.m.v. natuur-gebaseerde oplossingen, die bijdragen aan zoveel mogelijk verschillende ecosysteemdiensten, en minstens aan:

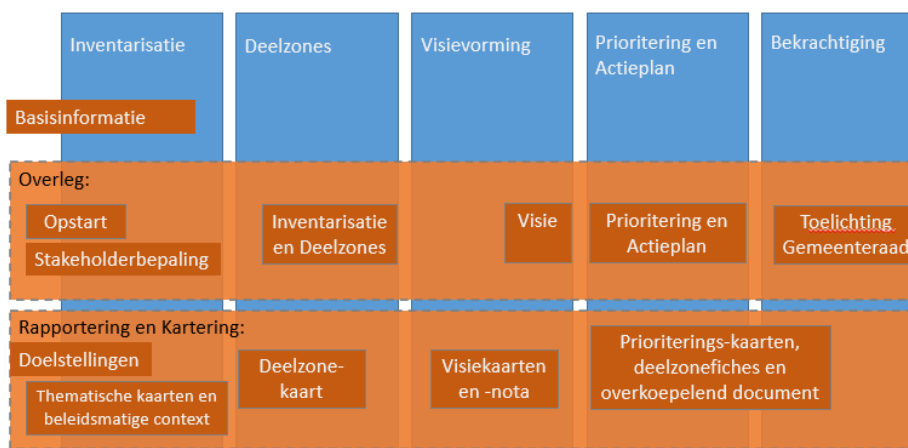
- minder verdroging ;
- minder wateroverlast;
- verbetering van de waterkwaliteit door o.a. verbeterde werking van de waterzuiveringsinfrastructuur (minder verdunning) en het beperken van de overstortwerking;
- meer waterbeleving in groenblauwe ruimtes en;
- meer duurzame voedselvoorziening (door ophouden van water).

Zo kan deze integrale visie niet alleen invulling geven aan de principes van integraal waterbeleid maar evenzeer aan de principes van zuinig ruimtegebruik, fijnmazige groenblauwe dooradering en het vrijwaren en versterken van de open ruimte.

1.3 Proces

1.3.1 Stapsgewijze aanpak

De stappen die we doorliepen voor het opstellen van het HWDP zijn weergegeven in Figuur 1-3. In bijlage geven we een overzicht van de verslagen van overlegmomenten (zie Bijlage C) en de aangemaakte kaarten en rapportering (zie Bijlage D). Een opstartoverleg waarbij het proces voor het opstellen van het HWDP toegelicht werd aan de gemeente en actoren had plaats op 1 februari 2021 (zie verslag met IMDC ref. vv21027).

Figuur 1-3 : De stappen in de opmaak van het Hemelwater-droogteplan

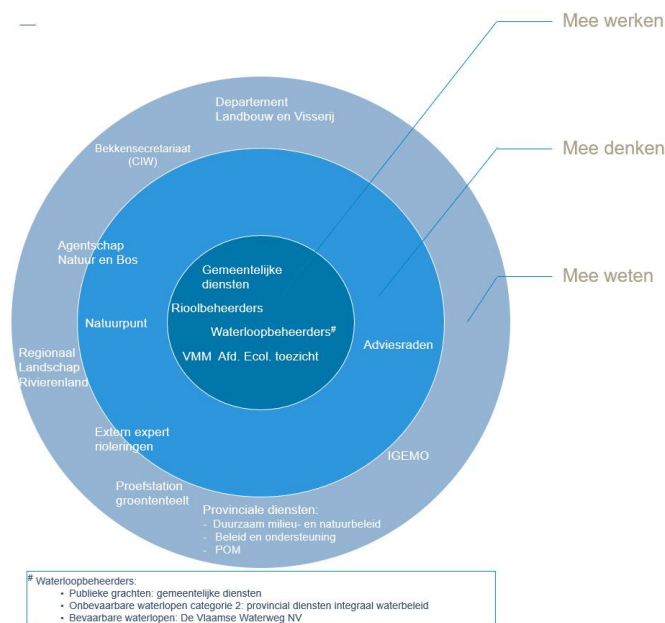
1.3.2 Actoren

Omwillen van de ruime benadering van een HWDP worden veel partijen mee uitgenodigd rond de tafel. Bij de start van het proces wordt een stakeholderbepaling uitgevoerd en wordt hun aangewezen rol in het proces vast gelegd. De stakeholders staan mee in voor de inhoudelijke kwaliteitsbewaking van het plan.

De rollen die toegewezen worden zijn de volgende:

- Mee werken: deze groep actoren worden minstens uitgenodigd op elk overleg. Ze nemen een actieve rol op bij de opmaak van de inhoudelijke visie van het HWDP.
- Mee denken: het is aangewezen om deze groep aan actoren uit te nodigen op minstens het overleg rond de visievorming. Hun betrokkenheid is afhankelijk van hun werking op het gemeentelijk grondgebied.
- Mee weten: een groep van actoren die minstens geïnformeerd wordt tijdens of na opmaak HWDP. Op welke momenten dit gebeurt, wordt besproken met de gemeente.

In overleg met de actoren werd de stakeholderbepaling vastgelegd zoals weergegeven in Figuur 1-4.

Figuur 1-4 : Overzicht van de actoren en hun rol tijdens het proces

De inwoners van de gemeente Putte worden in eerste instantie tijdens de opmaak van het HWDP geïnformeerd (rol van mee weten). Deze taak wordt opgenomen door de gemeente zelf en kan via de daar toe beschikbare mediakanalen.

1.3.3 Rapportering en goedkeuring

Het finale product bestaat uit het overkoepelend deel van het plan en de deelzonefiches. Het overkoepelende deel bevat naast de omgevingsanalyse en een actieplan onder andere een generieke visie op hoe de gemeente in de toekomst aan duurzaam waterbeheer kan doen. De meer gedetailleerde doorvertaling van deze generieke visie

naar toepasbaarheid in de gemeente gebeurde per deelzone en beschreven we in verschillende fiches.

In een finale stap wordt de bekrachtiging van het plan beoogd. Het hemelwater- en droogteplan werd daarvoor ter goedkeuring voorgelegd aan de gemeenteraad. Andere actoren konden echter ook tijdens of na het proces een informele of formele goedkeuring geven. Op die manier streven we naar een onderbouwd en gedragen plan, tot stand gekomen via een traject dat ook als een leerproces kan beschouwd worden.

Het plan werd definitief goedgekeurd op de gemeenteraad van 28/09/2023. Formele goedkeuringen van andere actoren werden niet ontvangen.

1.3.4 Bekendmaking, uitvoering en opvolging

Dit plan is ook voor de inwoners van de gemeente bedoeld en wordt toegankelijk gemaakt via de gemeentelijke website en de websites van de CIW¹ en Pidpa. Bij de verdere uitvoering van het HWDP zullen de burgers bovendien actief betrokken worden door de gemeente.

Het lokaal bestuur kan de voortgang van de acties en opportuniteiten opvolgen via haar meerjarenplanning. De tools zijn gecommuniceerd via de VSG en kunnen geraadpleegd worden in de blauwdruk van de CIW.

Minstens om de 6 jaar zal het plan geactualiseerd worden. Dit zal gebeuren o.a. op basis van nieuwe inzichten en de indicatoren opgenomen in hoofdstuk 8.3.

1.4 Leeswijzer

Het HWDP geeft uitwerking aan 6 strategische doelstellingen, met daarbij horende visie, acties, operationele doelstellingen en indicatoren. Deze worden in detail beschreven in hoofdstuk 2.

Een gemeente specifieke en waterdichte visie kan slechts tot stand komen door een gedetailleerde inventarisatie en omgevingsanalyse uit te voeren (hoofdstuk 3). In Hoofdstuk 4 wordt het gebied opgedeeld in werkbare eenheden gebaseerd op zowel ruimtelijke als hydrologische kenmerken. Hoofdstuk 5 beschrijft hoe en waar de knelpunten en kansen kunnen teruggevonden worden.

Per strategische doelstelling geven we in hoofdstuk 6.3.1 een visie mee van hoe in de gemeente elke druppel water zoveel mogelijk binnen de gemeentegrenzen en per deelzone kan vastgehouden worden. De visie is samen te lezen met de beleidsmatige context te vinden in hoofdstuk 6.

Het actieplan in hoofdstuk 8.1 vertelt 'HOE' we op korte termijn (de komende 6 jaar) concreet invulling willen geven aan de ambities van het HWDP. Bepaalde beleidsaanbevelingen en vervolgttrajecten zijn opgenomen in 8.2.

Per strategische doelstelling zijn ook operationele doelstellingen en indicatoren vooropgesteld (8.3).

¹ <https://www.integraalwaterbeleid.be/nl/beleidsinstrumenten/hemelwater-en-droogteplannen>

2 Strategische doelstellingen

De strategische doelstellingen geven invulling aan principes uit het integraal waterbeleid, namelijk het principe van een brongerichte aanpak voor hemelwater; het principe van scheiden van hemelwater en afvalwater en het principe van ruimte voor water maar ook aan andere principes zoals principe van fijnmazige groenblauwe dooradering, circulaire principes en gedragsverandering.

Rekening houdende met het ambitieniveau (hoofdstuk 0) zet het HWDP in op volgende zaken:

1. Duurzaam watergebruik in functie van een evenwichtige waterbalans en het terugdringen van wateroverlast, waterschaarste, overstortwerking en verdunning
 - a. het maximaal inzetten op bronmaatregelen voor hemelwater (privaat en publiek; verstedelijkt gebied en buitengebied);
 - b. het uitbouwen van een optimaal RWA-netwerk (rioleringen, grachten, waterlopen en waterwegen);
 - c. Circulair watergebruik.
2. Een geïntegreerd verhaal
 - a. Integrale aanpak van het watersysteem (oppervlaktewater, grondwater, waterbodems en oevers, watergebonden ecosystemen, technische infrastructuur bij de fysische, chemische en biologische processen);
 - b. Integratie en/of samen sporen in/met andere (beleids)plannen, plannen, programma's, ontwikkelingen,... van het lokale bestuur en de andere actoren (privaat en publiek).
3. Veerkrachtig watersysteem op maat van de gemeente dat weerbaar is tegen de gevolgen van klimaatverandering en bijdraagt aan een leefbare omgeving. Een proactief beleid resulteert in korte, middellange en lange termijn acties.

We vertalen dit door naar 6 strategische doelstellingen (SD), verder geconcretiseerd in operationele doelstellingen, acties en indicatoren.

- SD 1: Infiltratie van hemelwater bevorderen en drainage beperken
- SD 2: Meer ruimte voor water en beperken overstromingsrisico's
- SD 3: Uitbouw hemelwaterafvoernetwerk met voldoende vertraagde en gespreide afvoer
- SD 4: Groenblauwe dooradering/netwerken
- SD 5: Circulair en efficiënt water(her)gebruik
- SD6: Sensibilisering en ondersteuning.

De strategische doelstellingen zijn de speerpunten van het HWDP en vormen een kapstok voor de verdere structuur van het document.

3 Omgevingsanalyse en inventarisatie

Een gemeente specifieke en waterdichte visie kan slechts tot stand komen door een gedetailleerde inventarisatie en omgevingsanalyse uit te voeren. Op basis van input van verschillende betrokken actoren en eigen desktop research wordt relevante informatie bij elkaar gebracht

Bij de inventarisatie verzamelden we de (digitale) basisgegevens, die noodzakelijk waren om een goed inzicht te krijgen in de mogelijkheden om hemelwater op te vangen en te verwerken op het grondgebied van de gemeente. De gegevens ontvangen van verschillende actoren zijn weergegeven in Bijlage B. Bij het inventariseren deden we een beroep op de gemeente en actoren om specifieke gegevens aan te leveren of na te kijken en knelpunten of kritische gebieden te detecteren. We verwerkten de geïntariseerde gegevens in een aantal themakaarten welke elk aangeduid worden met een uniek nummer. De thematische kaarten bevatten de belangrijkste informatie in kader van het opstellen van het HWDP. De thematische kaarten zijn te raadplegen via de link in Bijlage D.

De beschrijving van deze kaarten en hun thema's zijn opgenomen in de nota van de omgevingsanalyse, eveneens te raadplegen in Bijlage D. In deze nota zijn er ook nog een aantal bijkomende thema's opgenomen, voorzien van ondersteunende kaarten, waaronder deze met klimaatgerelateerde aspecten.

De thematische kaarten en de bijhorende omgevingsanalyse omvatten de volgende thema's:

1. Kaarten in verband met kritische of risicogebieden op vlak van wateroverlast en droogte:
 - Putte is relatief gevoelig voor droogte gezien de bodems bijna integraal uit zandige en zandleemgronden bestaan. Een aantal zones langsheen waterlopen zijn dan weer overstromingsgevoelig.
2. Kaarten in verband met infiltratiegeschiktheid:
 - De meeste zones in Putte zijn, uitgaande van de bodemeigenschappen, matig tot goed geschikt voor zowel boven- als ondergrondse infiltratie.
3. Kaarten in verband met het grachtenstelsel:
 - Het grootste deel van de grachten in Putte zijn niet ingebuisd. In de landelijke zones zijn perceelsgrachten eerder beperkt aanwezig, terwijl baangrachten goed uitgebouwd zijn langs de belangrijkste lokale en bovenlokale wegen. In de woonkernen zijn grachten grotendeels afwezig.
4. Kaarten in verband met RWA (regenwaterafvoer)-infrastructuur, rioleringen en afkoppelingen:
 - De zuiveringsgraad, i.e. verhouding van het totaal aantal inwoners aangesloten op een zuiveringsinstallatie t.o.v. het totaal aantal inwoners in de gemeente, ligt lager dan het Vlaams gemiddelde van 86%.
5. Kaarten in verband met de waterlopen en hoogteligging:
 - De Beerzelberg is het hoogste punt in de provincie Antwerpen en is gelegen op de kam die de gemeente geografisch verdeelt. Het noordelijk deel van de gemeente watert af richting noorden, het zuidelijk deel richting zuiden.

6. Landgebruikskarten:

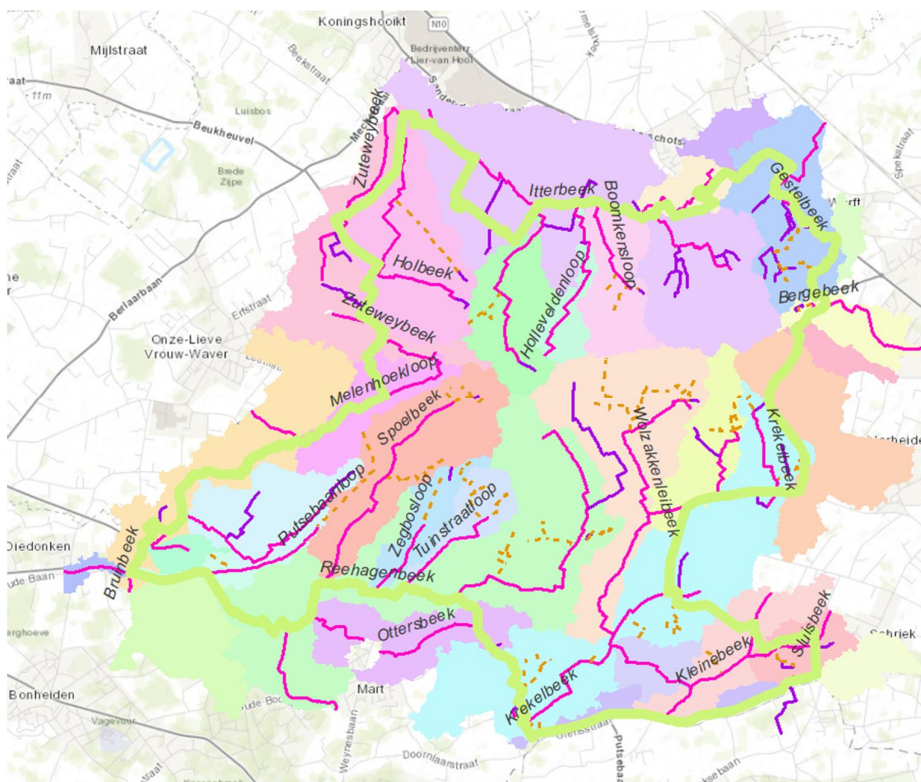
- Landbouw is de grootste grondgebruiker in de gemeente Putte. Daarnaast zijn ook een aantal park- en natuurgebieden aanwezig op grondgebied van de gemeente Putte, grote boscomplexen komen nauwelijks voor.

4 Deelzones en prioritering

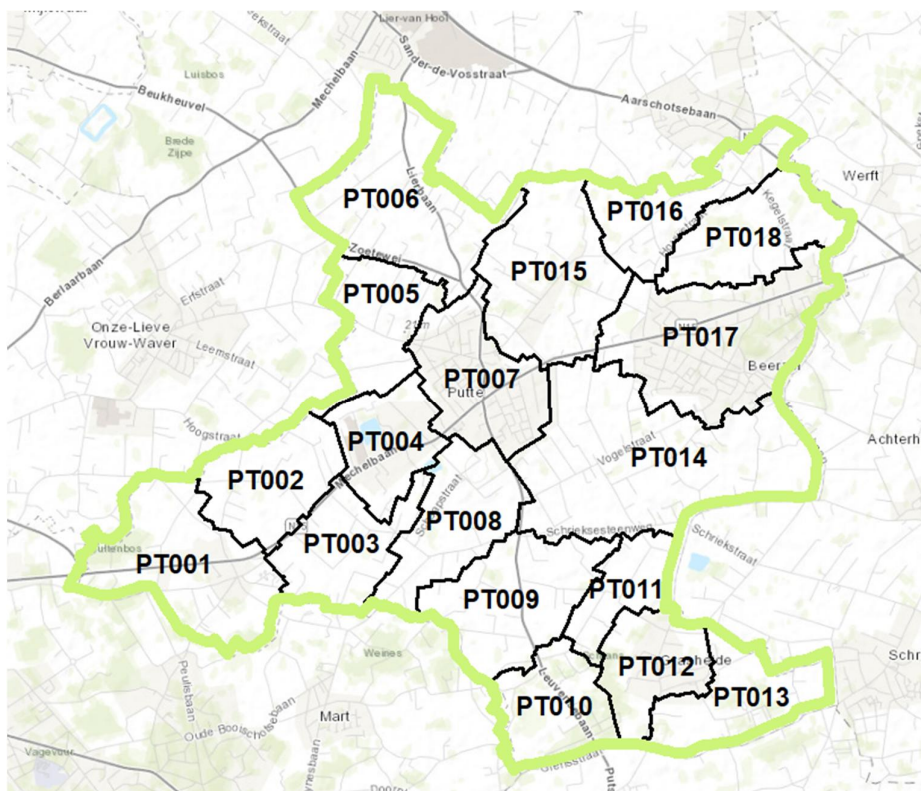
Met de thematische inventarisatiekaarten en omgevingsanalyse als basis deelden we het grondgebied van de gemeente op in een logisch geheel van deelzones. Voor elke deelzone zal uiteindelijk een visie uitgewerkt worden.

We vertrokken vanuit de natuurlijke afstroming van de waterlopen en clusterden deze afstroomgebiedjes tot grotere gehelen. Deze worden weergegeven in Figuur 4-1. Vervolgens deelden we verder op rekening houdend met aandachtspunten zoals wateroverlast, bebouwing, de aan- of afwezigheid van riolering, de infiltratiegevoeligheid, RUP's, ...

We gaven de deelzones weer op de Kaart 10 – Deelzones (zie Bijlage D) en overliepen de opdeling en de thematische kaarten samen met de gemeente en actoren tijdens een overleg op 19 april 2021 (zie verslag met IMDC ref. vv21093). In totaal werden 18 deelzones afgebakend voor het grondgebied van de gemeente Putte. Deze worden weergegeven in Figuur 4-2.

Figuur 4-1 : De clusters van natuurlijke afstroomgebieden voor de gemeente Putte

Figuur 4-2 : De deelzones afgebakend voor de gemeente Putte

Na afbakening van de deelzones kenden we een strategische prioriteit toe aan de deelzones. Elke zone krijgt een prioriteitscode die is opgebouwd zoals weergegeven in Tabel 4-1. We kenden de hoogste prioriteit toe aan deelzones waar significante wateroverlast en/of waterschaarste aanwezig is. We verfijnden de prioritering door aan te duiden in welke mate het omgaan met hemelwater afwijkt van een gewenst hemelwaterstelsel, bv. doordat er onvoldoende hemelwaterassen zijn of beperkte infiltratiemogelijkheden aanwezig zijn. Ook gaven we extra gewicht aan deelzones, waar projecten gepland worden volgens de meerjarenplanning van de gemeente. We gaven de prioritering weer op drie kaarten, namelijk op Kaart 09a met behulp van een kleurcode, op Kaart 09b ten opzichte van de afgekoppelde gebouwen en de infiltratiegeschiktheid en op Kaart 09c ten opzichte van de bestaande en geplande riolering (zie Bijlage D). De prioriteitsscores worden ook vermeld in de fiche van elke deelzone. De achterliggende criteria om tot deze score te komen kunnen geraadpleegd worden in de tabel met deelzonespecifieke kenmerken (Bijlage E).

Tabel 4-1: Strategische prioriteit codering

Hoofdprioritering: 2: (=hoog prioritair) wateroverlast aanwezig 1: (=matig prioritair) geen wateroverlast ; weinig infiltratiecapaciteit EN/OF sterke verweving riolering – hemelwater EN/OF onvoldoende hemelwaterassen EN/OF projecten gepland binnen deelzone 0: (= beperkt prioritair) geen van voorgaand vermelde problemen OF geen bebouwing in deelzone aanwezig/mogelijk waardoor ook niet relevant
--

Subprioritering:

- A: onvoldoende hemelwaterassen
- B: geen of weinig infiltratiemogelijkheden
- C: wateroverlast aanwezig
- D: projecten in ontwerpfase/planning
- E: verweving riolering – hemelwater
- F: onvoldoende RWA capaciteit
- G: Hotspot droogte

Meerjarenplan:

- +: projecten op de meerjarenplanning en dus meer prioritair
- -: geen projecten op de meerjarenplanning en dus minder prioritair

5 Knelpunten en potenties

Voor een overzicht en beschrijving van de knelpunten en potenties op gemeenteniveau verwijzen we naar de omgevingsanalyse (zie §3 en Bijlage D). Op niveau van de deelzones zijn de knelpunten beschreven in de deelzonefiches (zie §7.2 en Bijlage D). Vaak voorkomende knelpunten en potenties situeren zich rond volgende thema's:

- Knelpunten
 - Wateroverlast
 - Verhoogde waterbehoefte voor glastuin- en akkerbouw
 - Gevoeligheid voor accumulerend hemelwater
 - Aanwezigheid van verdunningsknelpunten
 - Hydrologische en agrarische droogte
 - Potenties
- natuurlijke potenties voor grondwateraanvulling (zie thematische kaart 02C_watersysteemkaart (Bijlage D)).

6 Algemeen beleidskader

In wat volgt wordt een samenvatting gegeven van de belangrijkste beleidsplannen, beleidsinstrumenten en wetgeving m.b.t. het watersysteem van toepassing (op datum van 28/02/2023) voor de gemeente Putte. Het betreft de relevante beleidscontext op Vlaams, provinciaal en gemeentelijk niveau. Naast afdwingbare wettelijke bepalingen betreft het ook de plannen met beleidsrichtlijnen die niet juridisch afdwingbaar zijn en die rechtstreeks of onrechtstreeks uitspraak doen over het watersysteem. Het biedt de lezer een overzicht van de waterplanprocessen die van toepassing zijn binnen de gemeente Putte. Bijkomend worden ook de ruimtelijke plannen die een kader vormen voor de gewenste ruimtelijke ontwikkeling en bijgevolg een impact hebben op de ruimte voor water van een overzicht voorzien.

Daarbij is het belangrijk dat er nagegaan wordt welke visie, doelstellingen en acties omtrent water reeds voorop zijn gesteld in centrale en lokale beleidsplannen zodat hiermee rekening kan gehouden worden in het HWDP en er op verder gebouwd kan worden.

6.1 Vlaanderen

6.1.1 Samenvatting CIW

Een samenvatting van de belangrijkste centrale beleidsplannen, beleidsinstrumenten en wetgeving m.b.t. het watersysteem (op datum van 30 juni 2021) zijn terug te vinden via [Rapport CIW \(vlario.be\)](https://www.vlario.be).

In augustus 2022 is het Vlaams Klimaatadaptatieplan 2030 (VAP) goedgekeurd door de Vlaamse Regering. Op 25 november 2022 keurde de Vlaamse Regering enkele wijzigingen goed in verband met de watertoets en de bijbehorende informatieplicht. Dit werd nog niet mee opgenomen in de samenvatting waar in voorgaande alinea naar verwezen wordt. Onderstaand worden de meest relevante aanpassingen of onderwerpen hieruit samengevat.

6.1.2 Nieuwe GSV Hemelwater

De Vlaamse regels rond opvang van hemelwater zijn onlangs aangepast en beter afgestemd op de evoluties inzake klimaat, waardoor hevige piekregenval en lange periodes van droogte vaker voorkomen. Bovendien is 16% van Vlaanderen verhard, wat leidt tot een snelle afvoer van water.

De Vlaamse Regering keurde op 10 februari 2023 de gewestelijke stedenbouwkundige verordening inzake hemelwater (GSVH) 2023 definitief goed ter vervanging van de regelgeving van 2013². Daarin wordt vertrokken vanuit het idee dat elke druppel telt en is strenger dan de huidige normen.

² Betreft: Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening inzake hemelwater en tot opheffing van het besluit van de Vlaamse Regering van 5 juli 2013 houdende vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening inzake hemelwaterputten, infiltratievoorzieningen, buffervoorzieningen en gescheiden lozing van afvalwater en hemelwater.

Belangrijkste wijzigingen

- Het optrekken van de minimale volumes van hemelwaterputten;
- De verplichting tot plaatsing van een hemelwaterput bij verbouwing of uitbreiding aan bestaande gebouwen;
- De verplichting om het opgevangen hemelwater maximaal te gebruiken voor toepassingen waar geen drinkwaterkwaliteit voor nodig is, waaronder toiletspoeling, kuiswater, wasmachine en buitengebruik;
- Een groter buffervolume en infiltratieoppervlakte van de verplichte infiltratievoorziening;
- Een groter buffervolume voor grote verharde oppervlakten, wanneer om technische redenen geen infiltratievoorziening kan aangelegd worden;
- De mogelijkheid om verplichtingen met betrekking tot hemelwater collectief op te nemen.

Hierbij nemen, conform de eerste pijler van de Blue Deal, ook overheden de handschoen op en geven ze het goede voorbeeld. Bijgevolg is deze verordening ook van toepassing op het openbaar domein.

De nieuwe Hemelwaterverordening treedt in werking op 2 oktober 2023.

6.1.3 Vernieuwde watertoets

Op 25 november 2022 keurde de Vlaamse Regering enkele wijzigingen goed in verband met de watertoets en de bijbehorende informatieplicht.

De Vlaamse Regering grijpt met het besluit van 25 november 2022 dus niet zozeer in op de watertoets als instrument maar wil wel vergunningverlenende overheden meer informatie aanreiken, opdat dit zou leiden tot een betere toepassing van de bestaande watertoets.

Een eerste vernieuwing zijn de vernieuwde watertoetskaarten. Waar op vandaag enkel een onderscheid wordt gemaakt tussen 'effectief' en 'mogelijk' overstromingsgevoelige gebieden, maken de nieuwe kaarten een onderscheid tussen overstromingen vanuit de zee, pluviale overstromingen en fluviale overstromingen. Belangrijk hierbij is dat er telkens een onderverdeling wordt gemaakt naargelang een kleine, middelgrote of grote kans op overstromingen.

Daarnaast voorziet de Vlaamse Regering ook in een zogenaamde 'advieskaart'. Deze kaart geeft telkens aan voor welke percelen er advies moet worden gevraagd aan de bevoegde waterbeheerder bij de beoordeling van ruimtelijke plannen en vergunning.

Ten slotte wil de Vlaamse Regering het ontharden en ontpitten³ van percelen aanmoedigen. Met artikel 13.2 van het Vrijstellingsbesluit, voorziet de Vlaamse Regering zo in ruimere mogelijkheden om bouwwerken of constructies af te breken zonder omgevingsvergunning.

6.1.4 Stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027

Op 1 juli 2022 stelde de Vlaamse Regering de stroomgebiedbeheerplannen (SGBP) 2022-2027 voor Schelde en Maas en het bijhorende maatregelenprogramma vast. De plannen bevatten maatregelen en acties voor een verbetering van het grondwater en

³ het vrijmaken van binnenruimten tussen gebouwen om daar publieke open ruimte van het maken

oppervlaktewater en voor de bescherming tegen overstromingen en droogte. Putte behoort in het zuiden tot het Dijlebekken (deelbekken Vrouwvliet) en noorden tot het Netebekken (deelbekken Beneden Nete). In de gemeente is er 1 aandachtsgebied en 1 speerpuntgebied van kracht

- Speerpuntgebied Vrouwvliet: Dit is een klasse 3 – Speerpuntgebied, wat betekent dat Vlaanderen verwacht dat na 2027 enkel nog een natuurlijk herstel zal nodig zijn om een goede ecologische toestand te kunnen bereiken. De acties uit het actieprogramma voor dit speerpuntgebied, die tevens relevant zijn voor Putte worden hieronder opgelijst (met tussen haakjes de initiatiefnemer(s)).
 - Structuurherstel en sanering vismigratie in samenhang met realisatie bijkomende waterbergingscapaciteit in de vallei van de Vrouwvliet (cat. 2) (actiefiche 8A_E_0358 -Provincie Vlaams-Brabant).
 - Aqualitatieve Mechelse Groenteregio: aanpak van watergebonden uitdagingen. Zie hiervoor ook 6.3.5.1. (actiefiche 5B_H_0001 - Provincie Antwerpen, Vlaamse Landmaatschappij (VLM), Samenwerkingsverband 'Aqualitatieve Mechelse Groenteregio').
- Aandachtsgebied Getijdenetes : Dit is een klasse 4 – Aandachtsgebied, wat betekent dat Vlaanderen het haalbaar acht om tegen 2033 (of erna zodra natuurlijk herstel heeft plaatsgevonden) een goed ecologische toestand te krijgen, met de uitvoering van het maatregelenprogramma 2022-2027 én met bijkomende acties in de periode 2028-2033. Er zijn geen specifieke gebiedsgerichte acties uit het actieprogramma voor dit aandachtsgebied van toepassing op grondgebied Putte.

6.1.5 Signaalgebieden

Signaalgebieden zijn nog niet ontwikkelde gebieden met een harde ruimtelijke bestemming (vb. woonuitbreidingsgebied, industriegebied...) die ook een functie kunnen vervullen in de aanpak van wateroverlast, omdat ze kunnen overstromen of als een natuurlijke spons kunnen fungeren. Als na grondige analyse van een signaalgebied blijkt dat het risico op wateroverlast bij ontwikkelen van het gebied volgens de bestemming toeneemt, dan beslist de Vlaamse Regering tot een vervolgtraject voor dat gebied.

In het vervolgtraject legt de Vlaamse Regering een ontwikkelingsperspectief voor het gebied vast en bepaalt ze via welk instrument het ontwikkelingsperspectief moet gerealiseerd worden. Er worden 2 categorieën van beslissingen onderscheiden:

- Verscherpte watertoets: de geldende bestemming blijft behouden, maar er kunnen in het kader van de watertoets wel extra voorwaarden opgelegd worden voor de ontwikkeling van het gebied.
- bouwvrije opgave: delen van het signaalgebied moeten bouwvrij blijven en moeten bijgevolg een andere bestemming krijgen. Dit kan op 2 manieren:
 - opmaak van een ruimtelijk uitvoeringsplan (RUP);
 - aanduiding als watergevoelig openruimtegebied (WORG).

In Putte bevinden zich 3 signaalgebieden (locaties zie thematische kaart 4b, Bijlage D):

- Nieuwe Molen (DZ-AG22) : verscherpte watertoets;
- Weines Putte (DZ-AG26): bouwvrije opgave;
- Neerhoeve (DZ-AG23) : bouwvrije opgave.

6.1.6 Vlaams Klimaatadaptatieplan 2030

Doel van het plan is het Vlaamse landschap en dito samenleving in al zijn facetten klimaatbestendig te maken. De planhorizon is 2030, waarbij de maatregelen klimaatbestendig blijven tot ten minste 2050. Het VAP biedt een volledig overzicht van de voorhanden zijnde beleidsdocumenten, instrumenten, regelgeving en campagnes die handelen rond klimaatadaptatie.

Het VAP wordt opgemaakt aan de hand van zes strategieën (S) en veertien actiepunten (A), namelijk:

1. Vlaanderen bouwt en verbindt groenblauwe infrastructuur, altijd en overal (A1-3);
2. Waterbeschikbaarheid en watergebruik (A4);
3. Ruimte voor water in functie van waterveiligheid en droogtepreventie (A5-7);
4. Herstel en klimaatslim beheer van natuur, bos en open ruimte (A8-9);
5. Klimaatadaptief gezondheidsbeleid (A10);
6. Samenwerken en coördineren (A11-14).

Als algemeen principe wordt uitgegaan van *'het gebruik van natuurgebaseerde oplossingen waar het kan, civieltechnische waar het moet'*. Dit principe werd overgenomen in de blauwdruk hemelwater- en droogteplannen.

1) Beleid

Het beleid wordt samengevat aan de hand van de zes gekozen strategieën (zie hogerop vermeld).

Groenblauwe infrastructuur

Ter ondersteuning van een gepaste advisering van omgevingsprojecten, met oog voor klimaatadaptatie, worden o.m. een water- en droogtetoets uitgewerkt, alsook een beoordelingskader rond natuurinclusief bouwen bij infrastructuurwerken.

Er dienen eveneens vier basisprincipes gehanteerd te worden bij het plannen, vergunnen en uitvoeren van stedenbouwkundige en infrastructuurwerken: (1) Vergroenen en ontharden; (2) Vertraagde afvoer en maximaal bufferen en vasthouden van (hemel)water; (3) Waterrijke parken en andere groenzones; en (4) Verlaagde druk op het rioleringsstelsel.

Waterbeschikbaarheid en watergebruik

Er wordt verder gewerkt aan het Strategisch Plan voor Waterbevoorrading.

Waterveiligheid en droogtepreventie

Het waterschaarste- en droogterisicobeheerplan wordt volledig geïntegreerd in de Stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027. De visie op overstromingsrisicobeheer wordt vastgelegd in plannen als het Sigmaplan, Ruimte voor Water Dendervallei, Masterplan Kustveiligheid, TOP Kustzone en de kustvisie.

Natuur, bos en open ruimte

- Op erosiegevoelige percelen wordt de aanleg van permanente hagen, heggen en houtkanten of permanente graslanden maximaal gestimuleerd.
- Via een Actieprogramma Klimaatadaptatie Landbouw, worden tal van maatregelen uitgewerkt o.m. afbouw en aanpassing van drainage, samenwerking met andere sectoren voor betere aanvulling van het grondwater, bodemmaatregelen die

insijpeling verbeteren, kunstmatige infiltratie, gebruik van graslanden als tijdelijk retentiegebied, enzovoort.

- Een bosuitbreidingsplan 'Meer bos in Vlaanderen' mikt op een uitbreiding van de bestaande boscomplexen, het versterken van blauwgroene netwerken en de ontwikkeling van nieuwe bossen (gesteund door een 'Goede Praktijk bosaanplant' voor o.a. lokale besturen).
- Natuurkernen dienen versterkt te worden door de kernen te vergroten en de kwetsbare natuur te bufferen en te verbinden. Een goede waterhuishouding en een gevarieerd ecosysteem zijn hierbij cruciaal. Hiervoor wordt per landschapstype een aanpak opgesteld tegen 2030.

2) Regelgeving

Om het Vlaams beleid kracht bij te zetten worden enkele juridische instrumenten voorbereid en uitgewerkt.

- Een nieuwe hemelwaterverordening met hogere buffer- en infiltratienormen;
- Een Vlaamse verordening voor de aanleg van pleinen en parkings als vertaling van het beleid via concrete regels naar het lokale niveau;
- Een koppeling aan de EPB-regelgeving om klimaatbestendige (woning)bouw te stimuleren;
- De VLAREM-wetgeving zal worden aangepast m.b.t. bemalingen, drainages en peilverlagingen. De vergunningsplicht wordt hierbij sterk uitgebreid.;
- Ook zal voor een drainage van cultuurgrond in of nabij een speciale beschermingszone of VEN-gebied een resp. passende beoordeling of verscherpte natuurtoets moeten opgemaakt worden. Advies van ANB wordt in elk geval vereist;
- Tegen 1 jan 2027 wordt voor elke logische eenheid in Vlaanderen een peilbesluit⁴ opgemaakt, dat zal worden bekrachtigd via een ministerieel besluit;
- Signaalgebieden kunnen via een WORG-regeling een bestemmingsverandering ondergaan.

3) Kennisopbouw en -deling

Om een gedegen beleid uit te kunnen tekenen zet de Vlaamse overheid eveneens in op kennisverwerving. Het Vlaams Klimaatadaptatieplan werd dan ook in de eerste plaats geruggesteund door de bevindingen uit het rapport 'Weerbaar Waterland'. Andere initiatieven worden hieronder kort overlopen:

- Leertraject 'verkavelingswijken in transformatie': toepasbaar binnen lokale besturen om verkavelingswijken te transformeren naar duurzame en leefbare omgevingen.
- Tegen eind 2023 zou een leidraad 'klimaatbestendig bouwen' afgewerkt worden.
- Onderwijssector: opzetten Duurzaam Educatiepunt en ondersteuning voor MOS-projecten.
- Het Natuurhuis Brialmont als centraal kenniscentrum rond klimaatadaptatie van de stedelijke ruimte. Afronden studie omtrent de kwetsbaarheden van veengronden.

⁴ Een peilbesluit is een bestuurlijk besluit met betrekking tot de te handhaven waterhoogte in waterlopen.

- Het Vlaanderen Waterproof project dat VITO in opdracht van de Vlaamse Regering samen met verschillende partners uitvoert, realiseert de komende jaren drie regionale demonstratieruimtes rond watergebonden klimaatadaptatie.
- Er zal een Vlaams-breed webplatform 'Klimaatbestendig Vlaanderen' opgezet worden, waarin eveneens informatie uit het huidige Klimaatportaal zal worden gebundeld. Alle beschikbare informatie omtrent klimaatbestendig bouwen zal hierop te vinden zijn: data, tools, hulpmiddelen, praktijkvoorbeelden, links naar diverse informatiebronnen, nieuws...

4) Sensibilisering

Heel wat campagnes dienen de visie van het Vlaams beleid bekend te maken bij het brede publiek. Zo zetten 'Vlaanderen Breekt uit!' en het 'Vlaams Kampioenschap Ontharden' verschillende doelgroepen aan tot ontharden. Via 'Natuur in je Buurt', 'Natuur in je School' en 'Natte Natuur' wordt ontharden verder gestimuleerd.

Lokale besturen kunnen zich aansluiten tot het Burgemeestersconvenant, of het Lokale Energie-en Klimaatpact (1.0 en 2.0), of een charter ondertekenen waarbij het engagement om geen netto verharding bij te creëren bij wegenprojecten wordt uitgesproken.

De klimaatadaptatiewerven in het Vlaams Lokaal Energie- en klimaatpact (LEKP) 2.0 bevatten een aantal relevante doelstellingen in kader van dit plan (tijdshorizont 2030), zoals één boom extra per Vlaming, 1/2de meter extra haag of geveltuinbeplanting per Vlaming; één extra natuurgroenperk per 1000 inwoners; 1 m² ontharding per inwoner; per inwoner 1 m³ extra opvang van hemelwateropvang voor hergebruik, buffering en infiltratie voor regenwater.

Verschillende oproepen binnen het instrument Green Deal focussen op bepaalde klimaatadaptatieve maatregelen of toepassingsgebieden: Klimaatbestendige Ruimte, Bedrijven en Biodiversiteit, Natuurlijke Tuinen. De projectoproepen binnen de Blue Deal zijn volledig gericht op maatregelen tegen waterschaarste en droogte.

6.1.7 Vlaams reactief afwegingskader voor prioritair watergebruik tijdens waterschaarste

De watervraag overstijgt het wateraanbod de laatste jaren meer en meer, vooral in droge zomerperiodes. De Vlaamse Overheid werkte met een aantal partners en betrokken belanghebbenden samen aan een reactief afwegingskader voor prioritair watergebruik tijdens waterschaarste (KU Leuven *et al.*, 2021). Via deze publicatie wordt aan beslissingsnemers objectieve informatie aangereikt om maatregelen te nemen om de kans op waterschaarste, en de socio-economische en ecologische gevolgen te beperken.

Verschillende maatregelen zoals beperkingen of verboden op het gebruik van water, of de inname van grond- of oppervlaktewater werden voor verschillende sectoren onderzocht: landbouw, industrie, natuur, leidingwaterproductie en scheepvaart. Na analyse van de impact (economisch en ecologisch) werd een prioritering van de beschouwde maatregelen uitgewerkt.

Afgezien van een beperking of verbod van inname van water, wordt in de publicatie geadviseerd algemene maatregelen van kracht te laten gaan bij dreigende waterschaarste:

- Maatregelen alle waterverbruikers – Verbod op niet-essentieel waterverbruik: besproeien terreinen, afspuiten van voertuigen, aanhangwagens en opleggers, vullen of bijvullen van zwem- en plonsbaden (met meer dan 100 liter), bijvullen van

vijvers en bevoorraden van fonteinen; reinigen van verhardingen zoals straten, straatgarels, voetpaden, terrassen, opritten, parkings en pleinen, daken en gevels;

- Maatregelen drinkwatermaatschappijen – Optimaal benutten van connectiviteit en mogelijke transfers tussen de verschillende drinkwatermaatschappijen en bevoorradingsgebieden; aankoop ruwwater of drinkwater van andere regio's; Uitzonderlijk en tijdelijk bijkomend oppompen van grondwater, bv. uit de Carboonkalkwaterlaag. Het gaat hier om het tijdelijk aanspreken van een strategische reserve in de waterlaag. Het spreekt voor zich dat deze strategische grondwatervoorraad zeer duurzaam beheerd moet worden (als onderdeel van proactief beheer) en dit in nauwe afstemming tussen de overheden in Vlaanderen, Wallonië en Frankrijk (cf. overleg i.k.v. Transhennuyère-overeenkomst en binnen de Internationale Scheldec commissie).

6.2 Provincie Antwerpen

Een samenvatting van de belangrijkste provinciale beleidsplannen, beleidsinstrumenten en wetgeving m.b.t. het watersysteem (op datum van 15 oktober 2022) zijn terug te vinden in Bijlage F.

Daarnaast is ook het provinciaal ruimtelijk uitvoeringsplan (pRUP) 'retentiezone Wolzakkenleibek' relevant voor Putte. Hierin worden drie percelen aangeduid en onteigend als zone voor waterberging.. De zone wordt vrijgehouden voor het uitbouwen van een gecontroleerd overstromingsgebied. De nevenbestemmingen natuurontwikkeling en natuureducatie zijn mogelijk.

6.3 Lokaal bestuur en Pidpa

6.3.1 Duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG)

De gemeente Putte en Pidpa hanteren beiden de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (de zogenaamde Sustainable Development Goals of SDG's) van de Verenigde Naties als richtsnoeren voor hun beleid richting 2030. De uitvoering van de maatregelen van het plan op terrein biedt de ideale gelegenheid om via natuurgebaseerde oplossingen bij te dragen aan zoveel mogelijk verschillende ecosysteemdiensten. Naast de reeds beoogde aanpak van verdroging en wateroverlast- en kwaliteit, zijn er via natuurgebaseerde oplossingen ook positieve effecten mogelijk voor andere uitdagingen, zoals weergegeven in Figuur 6-1.

Figuur 6-1. Natuurgebaseerde oplossingen als manier van uitvoering slaan meerdere vliegen in één klap betreffende uitdagingen rond klimaatadaptatie, verzachten hittestress, verbeteren biodiversiteit, voedselproductie, verbeteren luchtkwaliteit, leefkwaliteit, voorkomen wateroverlast en beperken van verdroging.

Dit HWDP sluit hiermee naadloos aan bij deze SDG's. Hiermee wordt invulling gegeven aan volgende doelen:

Het HWDP zal dus een belangrijk instrument vormen om deze SDG's te behalen in 2030.

6.3.2 Beleidsvisie

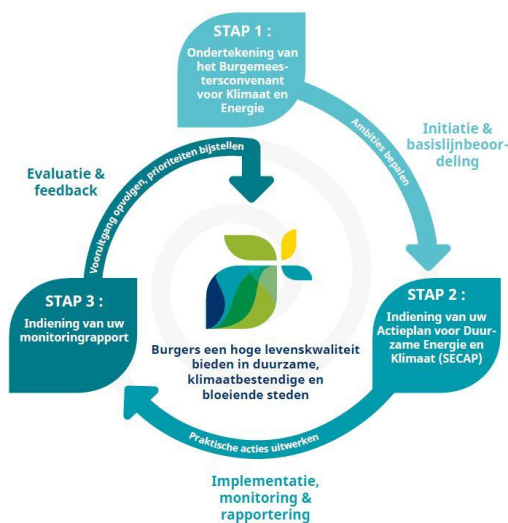
Putte is toegetreden tot het Burgemeestersconvenant 2030, dat in 2008 door de Europese Commissie gelanceerd werd met de ambitie om lokale besturen te engageren om de klimaat- en energiedoelstellingen van de Europese Unie te behalen en zelfs te overtreffen. In Vlaanderen ondertekenden al 293 van de 300 Vlaamse gemeenten het Burgemeestersconvenant 2030.

De eerste doelstelling van het oorspronkelijke Burgemeestersconvenant was gericht op het reduceren van de uitstoot met 20% tegen het jaar 2020 en kon een groot aantal lokale en regionale autoriteiten bewegen tot het ontwikkelen van actieplannen en investeringen in klimaatvriendelijkere infrastructuur. Vanaf 2020 ligt de focus op 2030 en met de ambitie om minstens 40% minder uit te stoten ten opzichte van het referentiejaar 2011. Dit ligt in lijn met de Europese klimaatdoelen. Bijkomend wordt het thema klimaat ook verruimd met klimaatadaptatie, het aanpassen aan klimaatverandering.

In 2021 werden de ambities van het Burgemeestersconvenant in lijn gebracht met de doelstelling van de Europese Green Deal om het eerste klimaatneutrale continent te worden tegen 2050.

Om dat engagement te concretiseren naar daadwerkelijke acties en projecten, verbinden de ondertekenaars zich er toe om binnen de twee jaar na de ondertekening

door de gemeenteraad een SECAP op te maken met de voornaamste acties die ze willen uitvoeren.

Figuur 6-2 : Het stapsgewijze proces van het Burgemeestersconvenant voor Klimaat en Energie

Op 27/10/2022 werd het Lokaal Energie- en Klimaatpact goedgekeurd en ondertekend.

Bron: [vergadering gemeenteraad 27/10/2022](#)

6.3.3 Beleidsmaatregelen

In het kader van de Beleids- en Beheercyclus voor lokale besturen, dient om de vijf jaar een meerjarenplan opgemaakt te worden. Dit meerjarenplan wordt jaarlijks geëvalueerd aan de hand van financiële rapportage. In dit meerjarenplan kunnen eveneens acties m.b.t. het waterbeheer en hemelwater- en droogteplanning opgenomen worden.

In de meerjarenplannen 2020-2025 van de gemeente worden enkel maatregelen omtrent het verlagen van het energieverbruik en het bekomen van energieneutraliteit in de eigen gebouwen opgenomen. Het gaat hier m.a.w. enkel om klimaatmitigerende maatregelen. Klimaatadaptatie wordt niet als zodanig opgenomen in het actieplan. De gemeente streeft echter wel naar een 'gemeente waar het aangenaam vertoeven en bewegen is'.

Wie een baangracht wil voorzien van een overwelving, dient hiervoor een aanvraag in te dienen bij de gemeente. De gemeente beslist vervolgens indien de overwelving kan uitgevoerd worden, en indien er bijkomende maatregelen moeten genomen worden m.b.t. waterbeheer. Er is echter geen gemeentelijke verordening die een kader uittekent voor dergelijke aanvragen.

Op 14/03/2022 ondertekende het college het Bomencharter. Op deze manier engageert de gemeente Putte zich tot het planten van 10 000 extra bomen binnen de huidige legislatuur. De gemeente ging nog een stap verder en faciliteert het initiatief van Natuurpunt om 40 000 bomen te planten. Elke inwoner kan de aanplanting van een boom registreren via [Bomenteller Putte](#). De teller staat dd. 6 juli 2023 op 23.531 bomen. In het kader van het Bomencharter werd een nieuw bos aangeplant, het Schopbos aan de Zandweg. In Beerzel wordt Beerzel Broek uitgebreid.

Gezien op het grondgebied in de gemeente enkele zandruggen voorkomen, waaronder Beerzelberg, kunnen bepaalde delen als erosiegevoelig aangeduid worden. Daarom werden door Natuurwerk vzw erosiebestrijdingswerken uitgevoerd op de Beerzelberg.

De gemeente wenst de directe impact op de waterhuishouding te vergroten door naast de bosaanplant ook in te zetten op ontharding. Zo wordt het rioleringsproject aan de Kerkweg aangegrepen om ook het wegdek te heraanleggen. Bij deze heraanleg wordt maximaal onthard: de berm wordt in grasdallen of aanplanting uitgevoerd. Het fietspad langs de N10 wordt heraangelegd voor het verhogen van de veiligheid op de baan. Daarbij wordt het fietspad gescheiden van de rijbaan door een gracht en een berm; ook aan de andere zijde van het fietspad wordt een berm voorzien.

Voor het stimuleren van natuurontwikkeling werd een subsidieregeling uitgewerkt, waarbij natuurvereniging tot 30 % van de aankoopssom van een terrein kunnen terugvorderen van de gemeente. Het terrein dient later erkend te worden als natuurreservaat, en dient opengesteld te worden voor het publiek.

Putte is een zogenaamde HydroRio gemeente. In deze gemeentes is het HydroRio-reglement van kracht, waarbij richtlijnen worden uitgezet voor nieuwe verkavelings- en bouwprojecten. Deze richtlijnen bevestigen de eisen uit de Stedenbouwkundige Verordening Hemelwater, en stellen extra richtlijnen voor huisaansluitputjes, overlopen van infiltratievoorzieningen en het opnemen van verantwoordelijkheid binnen de verschillende zoneringsgebieden inzake riolering.

6.3.4 Ruimtelijke ordening

6.3.4.1 Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan

De Provincieraad heeft tijdens de zitting van 27/07/2006 het Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan (GRS) (Gemeentebestuur Putte and Groep Planning, 2006) van Putte goedgekeurd na een planningsproces van verschillende jaren.

Een GRS is in de eerste plaats een visie op de toekomst van onze gemeente die aangeeft hoe we met onze ruimte willen omgaan in functie van wonen, werken, landbouw, natuur, recreatie, enz. Daarbij dient ervoor gezorgd te worden dat de huidige generatie de ontwikkelingskansen van de volgende generaties niet in het gedrang brengt, m.a.w. duurzame ontwikkeling.

Het GRS van Putte is opgebouwd rond vier basisdoelstellingen:

1. Streven naar een aangenaam woon-en leefmilieu in de hoofdkernen

De hoofdkernen zijn Putte en Beerzel. Via inbreiding van de hoofdkern Putte, en een gepaste ontwikkeling van andere woongebieden op het grondgebied, dient de ongecontroleerde uitbreiding van wonen in de open ruimte aan banden gelegd te worden. Op deze manier wordt versnippering tegen gegaan en de open ruimte geoptimaliseerd.

2. Verder ondersteunen van de economische dynamiek

De potenties van bestaande bedrijventerreinen dienen maximaal benut te worden. De ontwikkeling van een nieuw lokaal bedrijventerrein aansluitend op de zone t.h.v. Klein Boom dient de lokale economische dynamiek te versterken.

3. Versterken van het groen karakter

Gezien de verscheidenheid aan landschappelijke structuren, dient voor elke structuur een afwegingskader opgemaakt te worden. Volgende structuren worden onderscheiden: Peultebossen, Peulisbossen, Schransbossen, natuurpark Beerzelberg, Beerzelbroek en de Heerkenshoeve. Alle vormen van verblijfsrecreatie in het gebied

worden gemeden. De open ruimte dient zoveel mogelijk door te dringen tot in de bestaande woonkernen. De ontwikkeling van een woonpark ten oosten van de kern van Putte past binnen deze visie.

4. Land-/tuinbouw en open ruimte blijven een belangrijke functie vervullen

Er dient een specifiek beleidskader gecreëerd te worden voor de aanwezige serreteelt en boomkwekerijen. Zowel in het noordelijk als in het zuidelijk gebied zal er worden voor gepleit om bepaalde bestaande onbebouwde agrarische subzones definitief onbebouwd te handhaven.

De, natuurgebaseerde, ruimtelijke concepten die hieraan zullen bijdragen zijn de visie op de beekvalleien als dragers van de natuurlijke structuur; schakelvorming en versterking van de groengebieden; en de Beerzelberg als groen-recreatief landschappelijk baken. Daarnaast wordt het ruimtelijk beleid ondersteund door kwaliteitsvolle en leefbare dorpskernen en een afbakening en differentiatie van de agrarische ruimte.

Binnen de gewenste woonstructuur worden verschillende categorieën van woongebieden geïdentificeerd. Een ervan is 'specifieke groene woonentiteit'. Deze gebieden zijn opgebouwd uit een aantal groene en bosrijke straten. In deze straten wordt een beleidskader uitgewerkt waarin het groene karakter bewaard en versterkt wordt.

Het GRS bepaalt enkel beleidskaders op gemeentelijk niveau voor de gewenste open ruimte structuur. De afbakening van het concentratiegebied van de serrebouw rond Sint-Katelijne-Waver vormt een Vlaamse bevoegdheid. Er zijn geen gebieden van bovenlokaal belang die tot de bevoegdheid van de provincie behoren op het grondgebied van de gemeente Putte.

Het beleid voor natuurlijke verbindingsgebieden is in de eerste plaats gericht op het bouwvrij houden van de gebieden, ten tweede wordt ook het behoud, herstel en ontwikkelen van kleine landschapselementen, de waterkwaliteit en de ecologische inrichting voorop gesteld. Op het grondgebied van de gemeente Putte worden volgende verbindingsgebieden afgebakend:

- Itterbeek en zijbeken,
- Krekelbeek en zijbeken (o.a. Wolzakkenleibeek),
- Reehagenbeek en zijbeken (o.a. Spoelbeek),
- Beversluisbeek en zijbeken (o.a. Minsebeek).

De Peultebossen, Peulisbossen en de Hoge Beemortel worden aangeduid als gemeentelijke gevoelige zone. Deze bossen zijn een onderdeel van bosgebieden die meerdere gemeentes beslaan. Het beleid is gericht op, op zijn minst het behoud, en de ontwikkeling van een hogere biologische waarde.

In de verwevingsgebieden is het recreatief gebruik van de open ruimte eveneens een hoofdrolspeler. De infrastructuur voor het aanwezige aanbod aan recreatie kan in stand gehouden, en beperkt uitgebreid worden (binnen de draagkracht). Nieuwe infrastructuur is niet wenselijk.

In gemeentelijk autonoom landbouwgebied in waardevol landschap staan natuur en landbouw zij aan zij. Landschapsontwikkeling, en het in stand houden van KLE's worden als prioritair beleid aanvaard; het bouwvrij houden van de zone wordt vooropgesteld. Nieuwe (agrarische) activiteiten zijn enkel mogelijk op locaties waar een andere activiteit werd stopgezet. In het gemeentelijk autonoom landbouwgebied primeert de agrarische activiteit. Bestaande en nieuwe landbouwbedrijven kunnen er zich vrij ontwikkelen, rekening houdend met de draagkracht van het gebied en verenigbaarheid met de omgeving. Nieuwe glastuinbouw wordt verwezen naar een specifiek gebied voor

serreteelt. De landschappelijke versterking bestaat uit het behoud en versterking van KLE's.

Natuurbehoud buiten de groenzones, met daarbij KLE's in agrarisch gebied en groenschermen rond bedrijven wordt als eerste beleidselement naar voor geschoven. De bescherming van KLE's in het agrarisch landschap, en het realiseren van groenschermen rond bedrijven dient een antwoord te bieden op de versnippering en isolatie van de bestaande natuur. Een globaal RUP dient de vertuining van het agrarisch gebied tegen te gaan, alsook de reële invulling van natuur en landbouw te vertalen in de gepaste bestemming van de grond.

De driestapsstrategie inzake hemelwater (vasthouden, bergen en afvoeren) wordt aangehaald als tweede beleidselement in het kader van een integraal waterbeleid. De gemeente Putte werkt hiervoor onder meer samen met de Provincie voor het aanleggen van retentiezones langs de Itterbeek, Spoelbeek, Kalverbeek en Wolzakkenleibeek.

Het derde beleidselement bestaat uit de opmaak van een Gemeentelijk Landbouwontwikkelingsplan (GLOP). In deze studie zal een gedetailleerde visie op de gewenste ontwikkeling van land- en tuinbouw in de gemeente uitgewerkt worden. De gemeente Putte beschikt niet over een gemeentelijk landbouwontwikkelingsplan.

Het uitwerken van een ruimtelijk beleid voor aan landbouw verwante bedrijven, en aandacht voor hoogspanningsleidingen en -masten binnen het landschap worden als vierde en vijfde beleidselement voorgelegd.

Het natuurpark Beerzelberg ligt centraal in de kern van Beerzel. Het groene karakter van de locatie dient behouden te blijven, hoewel de zachte recreatie eveneens een plaats dient te krijgen. De relatie met het woongebied dient verder versterkt te worden.

6.3.4.2 Bijzonder Plan van Aanleg (BPA)

- BPA Kerkhof Putte-centrum (1997);
- BPA Beerzelberg (1978) met herziening in 2006 voor het plaatsen van een uitkijktoren;
- BPA Oude Steenbakkerij Klein Boom (1988);
- BPA Peulis, landelijk gebied (1986) met herziening in 2004;
- BPA Schrieksesteenweg (2004);
- BPA Recreatie – Kattestraat (2006);
- BPA Recreatie – Ter Dries (2006);
- BPA Recreatie (2006);
- BPA Peulis landelijk gebied (Voetbalstraat) (2000).

Het BPA Beerzelberg bestemt de groene ruimte op deze zandrug als 'groene ruimte als passieve recreatie – wandelpark'. Enige constructies, andere dan bankjes en sanitaire voorzieningen, zijn niet toegelaten. Via de herziening van het BPA wordt de bouw van een uitkijktoren voor toeristische doeleinden mogelijk gemaakt. In het BPA Kattestraat, BPA Recreatie en BPA Ter Dries wordt een zone voor sportinfrastructuur voorzien. In de BPA's wordt eveneens plaats gemaakt voor groenzones, en een groenzone met als hoofdfunctie waterbeheersing (BPA Kattestraat). Algemeen wordt opgelegd dat het buffervolume van de verharde zone minimaal 250 m³/ha moet bedragen, en een maximaal lozingsdebiet van 5 l/s.ha is toegelaten. De parking dient eveneens aangesloten te zijn op een olieafscheider. De parking dient eveneens in waterdoorlatend

materiaal aangelegd te worden (indien mogelijk) en dient minstens 1 boom per 4 parkeerplaatsen voorzien te worden. De zone voor tuinen dient minstens voor de helft aangeplant te zijn (onverhard).

In het BPA Peulis- landelijk gebied worden verschillende open ruimte zones afgebakend: bosgebied, natuurgebied, agrarisch gebied. Alle vormen van agrarische activiteit zijn hier toegelaten, afgezien van hobby-landbouw. In 2004 werd een deel van het BPA herzien en werd een zone in het binnengebied van de Teintstraat-Putse Baan-Zegbos herbestemd als overstromingsgebied en zone voor paardenhouderij.

In de zone voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut en het agrarisch gebied met hoofdactiviteit paardenhouderij wordt verder gespecificeerd dat de wateropvang van verharde oppervlaktes in overeenstemming moet zijn met de geldende wetgeving hieromtrent. Andere richtlijnen omtrent waterbeheer worden niet opgelegd.

6.3.4.3 Ruimtelijk Uitvoeringsplan (RUP)

- RUP Klein Boom (2008);
- RUP Herbestemming achterhaalde ambachtszones in de kern (2009);
- RUP Muggenberg (2009);
- RUP Zonevrije bedrijven - fase 1 (2009);
- RUP Zonevrije bedrijven - Jules Frans (2011);
- RUP Alice Nahon (2014);
- RUP Zonevrije bedrijven – fase 2(2016);
- RUP Grasheide (2018).

Het RUP Alice Nahon behandelt de ontwikkeling van de projectzone in het binnengebied van de Mechelbaan en Leuvensebaan. Er worden maximale percentages opgelegd voor de verharding in zones met een zachte bestemming (voor- en achtertuinen). De beplanting dient voornamelijk (minstens 75 %) uit streekeigen planten te bestaan. 20% van de oppervlakte van bovengrondse parkeerplaatsen dient aangeplant te zijn. Het RUP Grasheide bestemt het binnengebied tussen de Meester van der Borghstraat en de Krekelbeek als landschapspark. Een deel ervan, grenzend aan de Krekelbeek, wordt eveneens aangeduid als natuurverwevingsgebied. Het RUP Klein Boom herbestemt de kleiputten op de site als vijverzone. Het waterbergend vermogen dient in stand gehouden te worden, recreatief medegebruik is toegelaten. De verschillende RUP's voor zonevrije bedrijven passen de juridische context aan aan het werkelijke gebruik van de desbetreffende zone. Verder wordt in zo goed als elk RUP voor zonevrije bedrijven (m.u.v. RUP Tuincentrum Verstraeten) een aangepaste groenbuffer verplicht.

6.3.5 Studies en lopende trajecten van (boven) lokaal niveau

6.3.5.1 Water-Land-Schap project 'Aqualitatieve Mechelse Groentenregio'

"Het doel van het programma Water-Land-Schap is om problemen met water in landelijke gebieden in onderlinge samenhang op te lossen, in nauwe samenwerking met de gebruikers van het gebied zoals landbouwers en bedrijven, bewoners en landschapsbeheerders.

De beoogde output van het programma is een sterkere landbouw, een duurzame watervoorraad, een goede waterkwaliteit, een opvang van teveel aan water zowel in bebouwde omgeving als in natuurlijke systemen en een sterker landschap in het gebied. Het

programma wil daarbij rekening houden met de extra stress die de klimaatverandering op het watersysteem zal zetten.”(www.vlm.be)

In het kader van Water-Land-Schap 1.0 werden 14 projecten geselecteerd voor verdere uitwerking. Het project Aqualitatieve Mechelse Groentenregio is een van deze projecten. Het project wordt uitgevoerd door een samenwerking tussen verschillende partners. Volgende demo's werden reeds uitgewerkt: (1) Peilgestuurde drainages; (2) Dakwater opvangen; (3) Oppervlaktewater opvangen. Als belangrijke informatiedrager werd in het kader van dit project een waterkansen- en waterbehoeftekaart gemaakt. De waterkansenkaart geeft weer waar ruimte kan gegeven worden aan water, via een synthesesedocument worden ook concrete projectvoorstellen geformuleerd per locatie. De waterbehoeftekaart stelt de gebieden voor waar een grote waterbehoefte is ontstaan als gevolg van de landbouw.

6.3.5.2 Natuurbeheer Berentrodebossen

Natuurpunt beheert de Berentrodebossen (Natuurpunt Beheer, 2012) , met als belangrijkste onderdelen de Bruinbeekvallei, Peultebossen en Peulisbossen. Het volledige gebied is een erkend natuurreservaat, met een totale oppervlakte van 32,51 ha, waarvan 15,3 ha op grondgebied van Putte. Het beheer is kleinschalig en perceelsgebonden. De bestaande boscomplexen waren aan het begin van de beheerperiode (2012) exotisch en gedegradeerd. In een eerste plaats werd werk gemaakt van een natuurlijkere plantsamenstelling. Er werd bijzondere aandacht geschonken aan de ontwikkeling van boszomen als habitat voor de hazelworm en o.a. ook bosmieren. In bepaalde zones wordt spontane bosontwikkeling naar oud-bos toegestaan. Andere zones zullen bestaan uit intensief beheerde bossen, schraalland/heide en soortenrijke graslanden.

Om tot de gewenste structuur te komen voor alle betrokken percelen, is een omvormingsbeheer en opvolgingsbeheer nodig. Van zodra bepaalde delen de gewenste uitgangspositie hebben bereikt, kan overgegaan worden naar duurzaam beheer van instandhouding en natuurontwikkeling. Volgende acties worden voorzien in het kader van voornoemd omvormingsbeheer:

- Bestrijding agressieve exoten;
- Omvorming aanplanten naar loofbos;
- Herstel van open vegetaties;
- Herstel van gedegradeerde graslanden;
- Omvormen akker naar grasland;
- Omvormen grasland of akker naar bos;
- Herstel oevers van de waterlopen en vijvers;
- Herstel kleinschalige cultuurelementen;
- Natuurtechnische milieubouw.

Het eindbeheer zal bestaan uit begrazing, hooilandbeheer, bosbeheer en hakhout- en middelhoutbeheer.

7 Visie

De visie bestaat uit een generiek en deelzone specifiek onderdeel. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een meer gedetailleerde uitwerking van een gebied met specifieke problematiek binnen de gemeente om de voorgestelde visie en maatregelen meer cijfermatige te toetsen.

7.1 Generieke visie

In dit hoofdstuk wordt een generieke visie betreffende duurzaam hemelwaterbeheer en aanpak droogte uitgewerkt voor Putte. Het biedt een toekomstbeeld op generiek niveau per strategische doelstelling van het HWDP. De bespreking in dit hoofdstuk heeft betrekking op het hele grondgebied van de gemeente Putte. Het overkoepelend plan werd overlopen met de gemeente en actoren tijdens overleg op 29 juni en 8 september 2021 (zie verslag met respectievelijk IMDC ref. VV21186 en VV21212).

Randbemerkingen:

1. Sommige voorgestelde maatregelen zullen goed scoren in het voorkomen van wateroverlast maar veel minder bijdragen tot grondwateraanvulling, of omgekeerd. Rekening houdend met het integrale karakter van het watersysteem, zijn er voor heel wat maatregelen ook geen harde lijnen te trekken. Maatregelen die goed zijn tegen droogte, helpen ook vaak tegen overstromingen, e.d. Er wordt daarom gekozen om ze voorlopig te plaatsen bij de maatregel waar ze het meeste impact op lijken te hebben.
2. Bij de bespreking van de maatregelen wordt regelmatig verwezen naar de potentie van de maatregel die kan worden afgeleid uit de typologie van de watersysteemkaart. De insteek van deze potentieelkaart wordt beschreven in het hoofdstuk van de omgevingsanalyse, namelijk potentieel o.b.v. positie in het landschap.

Voor een uitwerking van de visie meer specifiek per hemelwaterplan zone verwijzen we naar hoofdstuk 7.2 en de deelzonefiches van het HWDP.

7.1.1 SD 1: Infiltratie van hemelwater bevorderen en drainage beperken

We stellen volgende strategische ingrepen voor:

- *Inzetten op directe infiltratie (afstroom vermijden) in verstedelijkt gebied;*
- *Inzetten op indirecte infiltratie (boven- of ondergronds) in verstedelijkt gebied;*
- Bevorderen en *optimaliseren* van infiltratie en beperken drainage in het buitengebied.

De eerste en belangrijkste stap bij de uitwerking van een HWDP is het vermijden van afvoer van hemelwater. Dit betekent dat er o.a. naar gestreefd wordt om (bijkomende) verharding en de afstroom ook vanuit de onverharde open ruimte zoveel mogelijk te beperken, doordat het ter plaatse kan infiltreren, ook wel rechtstreekse infiltratie genoemd. Bij rechtstreekse infiltratie zal het regenwater dat op een onverhard oppervlak valt meteen infiltreren in de bodem. Het wordt dus niet afgevoerd om te infiltreren via een bepaalde voorziening. Dit betekent dat er verder ook geen leidingen en randvoorzieningen voor het veilig afvoeren van het hemelwater dat afstroomt van deze verharde en onverharde oppervlakken, voorzien moeten worden (behalve misschien een noodoverlaat). Dit principe geldt zowel voor het privaat als het publiek domein, voor de bebouwde omgeving en de open ruimte.

Water dat op verharde oppervlaktes valt kan infiltreren in nabij gelegen onverharde bodem, door middel van de verharding te laten afhellen. Dit wordt ook wel de indirecte of onrechtstreekse infiltratie genoemd. Eenvoudige ingrepen, zoals de aanleg van infiltratiebermen, infiltratiegrachten of het laten aflopen van water naar een depressie in de tuin of groenzone, zorgen voor de infiltratie van het water.

De mogelijkheid om te infiltreren is afhankelijk van de infiltratiegevoeligheid van de bodem en van de grondwaterstand. Deze schatten we bij de opmaak van het HWDP in op basis van de Bodemkaart en de watersysteemkaart (zie nota omgevingsanalyse). Bij de opmaak van meer gedetailleerde ontwerpplannen wordt dit nader onderzocht aan de hand van infiltratieproeven en metingen van de grondwaterstand.

Volledig uitsluiten dat water afstroomt is onmogelijk en ook niet nodig. Afstroom (of drainage) kan immers wenselijk zijn voor het watersysteem (voeding van natuurgebieden, vijvers, waterlopen,) of is op bepaalde momenten van het jaar eenvoudigweg nodig in functie van landbouwactiviteiten (peilgestuurde drainage) maar dit dient dan gemotiveerd te worden. Conventionele drainage, drainage door verouderde en lekke rioleringen of versnelde afvoer door bemalingen daarentegen zijn praktijken die prioritair aangepakt moeten worden omdat zo heel wat nuttig water verloren gaat zonder dat hier iets of iemand baat bij heeft.

7.1.1.1 Directe infiltratie (afstroom vermijden)

Om afstroom zoveel mogelijk te beperken is er in het optimale scenario best zo weinig mogelijk verharde oppervlakte. Daarom is het in eerste instantie belangrijk om doordacht om te gaan met de bestaande onverharde oppervlakte om deze zoveel mogelijk te behouden of te compenseren en vooral nieuwe niet-functionele verharding te vermijden.

Onderstaand worden een aantal suggesties gegeven op welke manier de gemeente kan inzetten op het vermijden van extra verharde oppervlakte:

- Nieuwe ontwikkelingen in de mate van het mogelijke vermijden (cfr. signaalgebieden). Vanuit het principe om drainage van gebieden zoveel mogelijk te beperken is het in functie van het voorkomen van schade aan de gebouwen wenselijk van een perceel bouw- of keldervrij te houden. Een eerste indicatie van dergelijke gebieden wordt gegeven door de thematische kaart 02c_watersysteemkaart. Aan de hand van Tabel 7-1 kan een gemeente de wenselijkheid van een gebouw of kelder op een perceel nagaan.

Tabel 7-1 : Overzicht van de wenselijkheid van kelder of gebouw voor elke typologie van de watersysteemkaart

	BRUIN	GEEL	LICHT GROEN	DONKER GROEN	LICHT BLAUW	DONKER BLAUW
Keldervrij bouwen	Nee	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja
Bouwwrij houden	Nee, mits ontharding	Nee, mits ontharding	Bij voorkeur	Ja	Bij voorkeur	Ja

- De footprint van gebouwen bij nieuwe ontwikkelingen (woonuitbreiding, KMO-zones, ...) compenseren, bijvoorbeeld door de bouwhoogte te optimaliseren in combinatie met groene (park) ruimtes (met eenzelfde bebouwingsdichtheid meer groene ruimte realiseren, hergebruik van locaties), of een intensief groendak of een blauwdak voorzien;

- Waterneutrale ontwikkelingen waarbij elke druppel water ter plaatste vastgehouden wordt;
- Een braakliggend terrein inrichten als groene ruimte;
- Bestaande parken bewaren en/of vergroten;
- Wegenis: groene trambanen, groene bermen langs wegenis, breedte van wegenis beperken, (half)onverharde voetpaden, groene rotonde, karrenspoor,...
- ...

De volgende stap is het maximaal inzetten op het volledig ontharden van bestaande niet-functionele verharde oppervlaktes (bijvoorbeeld straatbermen) en bodem verbeteren. Er wordt aangeraden om bij elk nieuw initiatief/project/plan, ook deze die van toepassing zijn op private percelen, de onthardingsmogelijkheden te evalueren om op deze manier de oppervlakkige afstroming te beperken. Bovendien schept het meer ruimte voor flora, fauna en natuurlijke bodemleven en houdt het gebied koeler op hete zomerse dagen. Bovendien zijn de kleinste oppervlaktes van even groot belang als de de grotere. Het effect van micro-ontharding mag namelijk niet onderschat worden (bron: Vlario, kennisdossier case ontharden). Kleine ontharde oppervlaktes waarnaar verharding kan afstromen zijn aan te moedigen met aandacht voor de uitvoering (bv. geen borduren rond de boomvakken). Deze micro-ontharding blijkt namelijk zeer effectief te zijn tegen droogte. De effectiviteit tegen wateroverlast is vooral afhankelijk van de configuratie. Micro-ontharding kunnen lokale besturen inspireren en tonen aan dat dit soort quick-wins, waarbij de macht van het getal spreekt, ook een grote impact kunnen hebben. Voorbeelden hiervan op zowel openbaar als (semi-)privaat domein zijn het wegnemen of beperken van verhardingen in parken, stimulerend lokaal beleid voor de groene inrichting van (voor)tuinen en/of voor geveltuinen, een bomenbeleid uitwerken, opritten, terrassen en privé-parkings (deels) ontharden (inspiratie zie bijvoorbeeld <https://www.wipeentegel.be/>), enz. Groendaken kunnen zorgen dat minder water afstroomt van dakoppervlaktes en wordt verder behandeld in §7.1.2.1

Figuur 7-1 : Verharde voortuinen, tegelwippen met de familie (bron: foto Chris Stessens uit een artikel van VRT max, 2021), voorbeeld van micro-ontharding (linksonder) en voorbeeld van geveltuinten (rechtsonder, bron: Landezine).

Voor de functionele verharde oppervlaktes (bv. parkeergelegenheden), zowel privé als op openbaar domein, moet de afweging gebeuren of de inrichting ervan kan gebeuren op een manier waardoor de oppervlakkige afstroming naar de riolering zoveel mogelijk wordt beperkt. Dit kan zowel bekomen worden door de verharding aan te leggen met waterdoorlatende bestrating (poreuze klinkers, ongebonden dolomiet, grind, grasdallen) en/of af te laten wateren naar langsracht en/of infiltreerbaar plantvak (zie §7.1.1.2). Omdat de performantie van doorlaatbare verharding over het algemeen daalt, blijft het namelijk aangewezen steeds te combineren met buffer- en infiltratievoorzieningen. Zeker in de bebouwde ruimte kan men door die afwisseling van waterdoorlatende verhardingen met een aanpalende groenbeplanting er in slagen om bij het ontwerpen van het openbaar domein (straten en pleinen) en privaat domein zowel de hoeveelheid verharde oppervlakte als de afstroom te vermijden/beperken. Het beperken van de verharde oppervlakte heeft bovendien nog tal van andere maatschappelijke voordelen ter bevordering van de gezondheid en de levering van verschillende ecosystemendiensten.

- Er wordt bij voorkeur ingezet op het ontharden van grote functionele verharde oppervlakken met een infiltratiegevoelige ondergrond. Hierbij denken we aan parkings, pleinen, speelplaatsen, trage wegen waarop doorlaatbare verharding (grind, grastegels, klinkers met open voegen) toepasbaar zijn maar ook op (semi-)privaat domein kunnen grote oppervlaktes verharding aanwezig zijn. Doorlaatbare verharding is in principe wenselijk voor alle infiltratiegebieden (zowel de **bruine** als **gele** zones op de thematische kaart O2c_watersysteemkaart). Voorbeelden van dergelijke locaties in Putte op openbaar domein zijn bijvoorbeeld de parking ter hoogte van het Gemeenteplein, Parochiezaal, de Alice Nahonstraat,... en op privaat domein de schoolterreinen zoals die van de Vrije Basisschool Beerzel, parkings van winkels zoals de Lidl, de Aldi, etc., verharding rond garageboxen,.... Dit zijn quick-wins en de impact ervan op de oppervlakkige afvoer is groot. Het toepassen van

doorlaatbare verharding op plaatsen die onderhevig zijn aan zware (verkeers)belasting echter, is niet evident.

- Voor wegen met hogere verkeersbelasting wordt soms geopteerd voor doorlaatbaar beton of asfalt. De infiltratiecapaciteit van dergelijke doorlaatbare verharding is doorgaans onvoldoende bij zware neerslag. Er is daarbij slechts een beperkte infiltratie naar de ondergrond, maar eerder een bufferend vermogen in de poriën van het materiaal. De capaciteit van doorlaatbaar asfalt/beton zal immers onvoldoende zijn bij zware neerslag, waardoor extra buffer- en infiltratievoorzieningen alsnog nodig zijn. Voor Putte zijn dit onder andere de grote wegassen zoals de Mechelbaan, de Leuvensebaan, de N15, ...

Een aantal voorbeelden van toepassen van ontharden worden weergegeven in Figuur 7-2. Een overzicht van materialen en uitvoeringen die gebruikt kunnen worden bij het ontharden wordt gegeven in de Infiltratiewaaijer (Infiltratiewaaijer – Waterbewust bouwen) (Netwerk Architecten Vlaanderen, 2015).

Figuur 7-2 : Voorbeelden van het toepassen van ontharden op de parking van de Carrefour te Putte (linksboven; bron: google maps) en een carpoolparking te Hasselt (rechtsboven ; bron: foto Ebema) en de ontharde speelplaats van basisschool De Knipoog te Vilvoorde (rechtsonder; bron: Provincie Vlaams-Brabant, 2019))

7.1.1.2 Indirecte infiltratie

Op privé domein schrijft de GSV hemelwater voor wanneer het verplicht is om te infiltreren en wat de nodige afmetingen van zo'n infiltratievoorziening zijn (minimum infiltratieoppervlakte. Voor openbaar domein geeft de Code van goede praktijk voor het rioleringsontwerp aan hoe infiltratie toegepast dient te worden. Momenteel is een nieuwe GSV hemelwater in opmaak. Meer hierover kan je lezen in hoofdstuk 6.1.2.

In wat volgt worden eerst de mogelijkheden aan infiltratievoorzieningen besproken in een meer bebouwde context (§§7.1.1.2.1 en 7.1.1.2.2) waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen bovengrondse en ondergrondse systemen. Het buitengebied komt aan

bod in een volgend deel (§7.1.1.3) met voorstellen hoe in deze openruimtegebieden de grondwateraanvulling kan bevorderd worden.

7.1.1.2.1 Bovengrondse infiltratie

Oppervlakkige bovengrondse infiltratie is haalbaar in bijna alle situaties, zeker wanneer de oppervlakte verhouding verhard/ infiltratiezone onder de 20 blijft. Is de toplaag voldoende doorlatend (bijvoorbeeld door begroeiing met gras en kruiden) dan zal de infiltratievoorziening snel terug droogvallen.

De uitvoeringswijze van een infiltratievoorziening wordt onder andere bepaald door de beschikbare ruimte. Bij voldoende beschikbare ruimte is het mogelijk om, vaak met beperkte ingrepen, een bovengrondse infiltratie te voorzien al dan niet gecombineerd met bufferen en vertraagd afvoeren in een wadi. Een voorbeeld wordt weergegeven in Figuur 7-3. Een uitgebreider overzicht van mogelijke uitvoeringen is terug te vinden in de Infiltratiewaaijer opgemaakt door het Netwerk Architecten Vlaanderen (2015).

Figuur 7-3 : Voorbeelden van wadi te Zoersel (bron: Pidpa)

Infiltratiegrachten

De infiltratie (en buffering) wordt bij voorkeur gerealiseerd binnen de bruin-gele zones van thematische kaart 02c_watersysteemkaart in gecompartmenteerde langs- of baangrachten met een overloopprofiel (een knijpprofiel zorgt nog voor vertraagde drainage). Het aantal compartimenten neemt toe met het verval van de gracht (bij een gradiënt bruin-geel- groen zal het aantal compartimenten van de gracht in de praktijk hoger zijn dan op plaatsen zonder gradiënt). De inrichting en het beheer van bestaande en nieuwe (baan)grachten wordt samengevat op basis van Tabel 7-2.

Figuur 7-4 : Voorbeelden van baangrachten gecompartmenteerd door middel van betonnen stuwen met overloopprofiel. Dergelijke stuwen zijn te verkiezen boven knijpconstructies met een opening onderaan

WADI's

Indien langsgrachten niet realiseerbaar zijn gaat de voorkeur uit naar het collectief infiltreren/bufferen van hemelwater op (ruimtelijk) geschikte locaties. Dit kan in WADI's. Hierin onderscheiden we de verlaagde bermen en komvormige depressies die droogvallen en de infiltratiepoelen met permanente waterpartij.

1. Verlaagde bermen en komvormige depressies (groenzones, plantvakken,...)

Nieuwe of bestaande onverharde zones kunnen ook ingezet worden om de nog resterende verharding naar te laten afvoeren. Bepaalde wegen in Putte hebben groenzones en plantvakken langs de rijbaan (vb. de Heistsesteenweg) die meestal hoger gelegen zijn dan het niveau van de weg en gescheiden worden door borduren. Meestal zijn de plantvakken omringd door veel verharde oppervlakte waarvan het water hoofdzakelijk naar de aanwezige straatkolken stroomt en versneld via de riolering afgevoerd wordt.

Een win-win-win situatie kan ontstaan wanneer het water dat naar de straat stroomt naar de zogenaamde verlaagde bermen, plantvakken en groenzones kan gestuurd worden. Deze zijn zeer effectief voor infiltratie (bij voldoende oppervlakte, begroeiing en weinig betreding) en zorgen zo voor meer water beschikbaar voor de aanwezige bomen en struiken. Om dit mogelijk te maken is het nodig om de plantvakken net onder het niveau van de straat aan te leggen en de nodige openingen voorzien in eventuele borduren van de straat zodat het water naar de plantvakken of groenzones kan stromen Figuur 7-5.

Voor de infiltratiezones (**bruin-geel**) op de thematische kaart 02c *Watersysteemkaart* volstaat een lagere ratio dan voor de tijdelijk natte zones (**groen**). Voor tijdelijk natte zones zijn verlaagde bermen zéker wenselijk omdat deze voor toplaag infiltratie zorgen (in tegenstelling tot poelen en grachten).

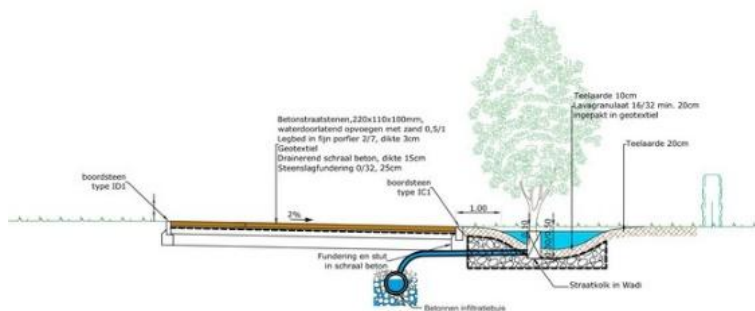

Figuur 7-5: Voorbeelden van verlaagde bermen, plantvakken en groenzones en de aanpassing van boordsteen voor verbeterde infiltratie

Een eerste kanttekening hierbij is de impact die kan verwacht worden van strooizout. De combinatie van een teveel aan strooizout en een te klein bodemvolume, bijvoorbeeld reststrookjes tussen de weg en het fietspad, kan zorgen voor plantsterfte. Dit is niet enkel afhankelijk van de zouttolerantie en zoutgevoeligheid van een plant maar heeft ook te maken met de standplaatsomstandigheden, bodemmilieu, klimaat. Het is dus aangeraden dat het inrichten en inschakelen van een plantvak of groenzone voor het ontvangen van hemelwater een weldoordachte keuze is (bv. soortkeuze, ontwerptechnische maatregelen, ...) in functie van het bereiken van duurzaam openbaar groen. Eventueel kan er ook nagedacht worden over alternatieven voor strooizout.

Een tweede kanttekening die hierbij aansluit is de aandacht die moet gaan naar de inrichting van de plantvakken. Te kleine plantvakken die onvoldoende gedraineerd kunnen worden, kunnen zorgen voor een bodemzuurstofgebrek en het finaal afsterven van de wortels tot gevolg. Te kleine plantvakken kunnen ook zorgen voor voedingsstoffengebrek en watertekort tijdens droge periodes. Bij de keuze en/of (her)inrichting van de plantvakken is het dus cruciaal dat de bodem voldoende doorlaatbaar is en/of er een drainage mogelijk is bijvoorbeeld naar een infiltratieleiding.

Bij extremen zal een nood RWA-riolering uiteraard nog het overtollige regenwater dat niet tijdig kan infiltreren, kunnen afvoeren. Dit wordt geïllustreerd in Figuur 7-6.

Figuur 7-6. Voorbeeld van inrichting groenzones en plantvakken in Turnhout (bron: Aquafin.be).

In gemeente Putte kunnen infiltratiegrachten en/of -grachten worden toegepast in de Leuvensbaan, de Zilverberklaan, de Steenstraat, de Houwstraat,...

Bij de dimensionering van deze types van infiltratiezones kunnen volgende tips of vuistregels alvast helpen:

- Voor open bevoeiing op een grasveld geldt: Infiltratiezone/dakoppervlakte = minimaal 1 op 7 (of lager indien buffering voorzien wordt);
- Infiltratiecapaciteit toplaag te versterken met lavasteen en houtsnippers: weinig kans op dichtslibben of verzadiging van de ondergrond.

2. Infiltratiepoelen

Dit zijn open vijvers waar gedurende een groot deel van het jaar water blijft staan en die afstromingswater bufferen van een relatief grote oppervlakte. Belangrijk is om deze zo hoog mogelijk in het landschap te plaatsen, in de **bruin-gele** zones van de thematische kaart *O2c_watersysteemkaart*, wat niet evident is aangezien de meeste DWA/RWA systemen gravitair afvoeren naar lager gelegen zones waardoor men vaak uitkomt in de **groene** en **blauwe** zones op de watersysteemkaart.

Decentraal infiltreren is wellicht effectiever dan collectieve infiltratievoorzieningen. Bij het toepassen van centrale infiltratievoorzieningen op wijkniveau is er een risico dat men die infiltratievoorziening plaatst op de meest laag gelegen locatie in de wijk. Verzadiging van de ondergrond zal op dergelijke locaties sneller plaatsvinden. Dit kan een groot verschil maken naar de effectiviteit van de infiltratievoorziening. Als er dan onvoldoende buffervolume voorzien wordt zal de overloop drempelwaarde zeer regelmatig bereikt worden. Men moet dus vermijden dat men afstromingswater wegleidt naar lager gelegen zones (bv. van **bruine** naar **gele** zones). Bovendien liggen deze voorzieningen bij voorkeur ook ver weg van drainerende grachten.

In sommige gevallen is er wellicht geen andere mogelijkheid en moet men het water toch afleiden naar lager gelegen depressies (de **groene** zones op de watersysteemkaart). De tijdelijk natte zones zijn in feite grote natuurlijke infiltratiepoelen en ontvangen afstromingswater en bodemwater vanuit de omgeving. De infiltratiesnelheid kan mogelijk tijdelijk beperkt zijn waardoor er nood is aan grotere buffervolumes en/of een overloopsysteem. De aanleg van retentievijvers kan hier een elegante oplossing zijn mét kansen voor biodiversiteit en kwalitatief groen. Deze vijvers zullen in het diepere deel zelden

droogvallen, terwijl ze toch ook een variabel waterpeil hebben om te bufferen. De aanleg van dergelijke retentievijvers in de van nature permanent natte zones kan uiteraard ook. Hier zal enkel tijdens drogere perioden ook infiltratie plaatsvinden. Het is in die situatie erg belangrijk om hier niet te diep te graven (bv. maximaal 50 cm) of enkel voor beperkte zones waar men permanent water wenst. Diep graven zal immers opwelling van grondwater versterken en een drainerend effect hebben. Dit is uiteraard niet het geval wanneer duidelijk aantoonbaar is dat de gemiddeld hoogste grondwaterstand (GHG) aanzienlijk dieper zit.

Tabel 7-2 : Aanbevelingen op vlak van (inrichten van) grachten en WADI systemen volgens de typologie van de watersysteemkaart.

	BRUIN	GEEL	LICHT GROEN	DONKER GROEN	LICHT BLAUW	DONKER BLAUW
Infiltratie regenwater in open grachten	Ja	Ja	Mits stuwen	Nee	Mits stuwen	Nee
Drainage met open grachten vermijden	Nvt	Nvt	Hoge prioriteit om stuwen of drempels te plaatsen	Zeer hoge prioriteit om stuwen of drempels te plaatsen	Wenselijk om stuwen of drempels te plaatsen	Wenselijk om stuwen of drempels te plaatsen
WADI die droogvalt	Ja	Ja	Ja	Nee	Ja	Nee
WADI met permanente waterpartij (= infiltratiepoel)	Nee, tenzij met folie	Nee, tenzij met folie	Nee, tenzij met folie	Ja, op natuurlijke wijze	Ja, op natuurlijke wijze	Ja, op natuurlijke wijze

Afkoppeling individuele daken

In principe is voor de afvoer van een dakgoot helemaal géén ingewikkelde infiltratievoorziening nodig. Enkele meters afvoeren van de gevel weg en laten uitvloeien volstaat. Een zeer ondiepe kom op het grasveld volstaat. De infiltratiezone zal zich bij extreme neerslag uitbreiden. Dergelijke kleinschalige systemen voor individuele daken van particulieren zijn in bijna alle omstandigheden mogelijk als er voldoende plaats voorhanden is. Dergelijke infiltratiezones zijn overal mogelijk en wenselijk, zowel in infiltratiegebieden (**bruin-geel**) als tijdelijk natte gebieden (**groen**) van de thematische kaart 02c_Watersysteemkaart (zie nota omgevingsanalyse). In de praktijk zal dit ook mogelijk zijn in de van nature permanent natte zones omdat deze gebieden tot op zeker niveau gedraineerd worden. Dergelijke kleinschalige infiltratievoorzieningen kunnen de rioolbelasting aanzienlijk verlagen en zullen geen grote effecten hebben op de watertafel. Deze oplossingen zijn zeker in de van nature permanent natte zones te verkiezen boven grachten (zie § 7.1.3.2).

Figuur 7-7 Voorbeelden van afkoppeling van de regenwaterafvoer van woningen richting de private tuin.

Tabel 7-3 : Aanbevelingen op vlak van stimuleren van infiltratie-voorzieningen voor bestaande woningen volgens de typologie van de watersysteemkaart.

	BRUIN	GEEL	LICHT GROEN	DONKER GROEN	LICHT BLAUW	DONKER BLAUW
Infiltratie-voorzieningen stimuleren voor bestaande woningen	Ja, zeer hoge prioriteit	Ja, hoge prioriteit	Ja, lagere prioriteit	Ja, mits voorziening van water-buffer	Minder effectief	Weinig effectief

7.1.1.2.2 Ondergrondse infiltratie

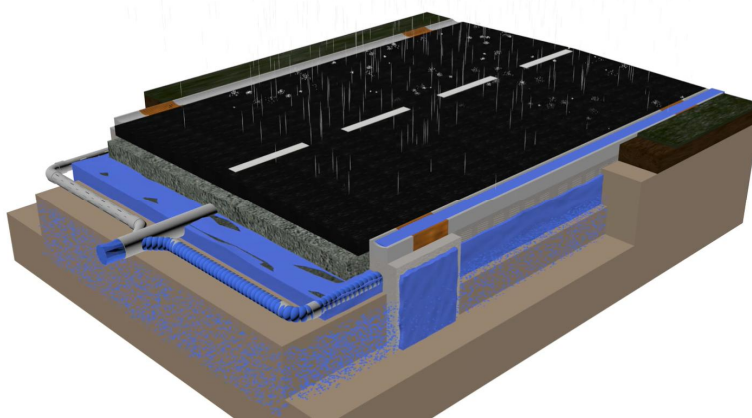
In bepaalde situaties is er bovengronds slechts beperkte ruimte om maatregelen te voorzien in functie van infiltratie. Heel wat mogelijkheden bestaan om ook ondergronds maatregelen te treffen, steeds met het grondwaterpeil als belangrijke randvoorwaarde bij ontwerp om drainage te vermijden. Dit kan gaan over ondergrondse kratten of infiltratieleidingen.

Voorbeelden worden weergegeven in Figuur 7-8. Een uitgebreider overzicht van mogelijke uitvoeringen is terug te vinden in de Infiltratiewaaijer opgemaakt door het Netwerk Architecten Vlaanderen (2015).

Figuur 7-8 : Voorbeelden van ondergrondse infiltratie met kratten (links; bron: Pidpa) en infiltratieleidingen (rechts; bron: Vlario, 2017)

Ondergrondse infiltratie kan echter bij gebrek aan ruimte voor bovengrondse systemen ook toegepast worden op niveau van straatinrichting. Bij de (her)aanleg van straten kan de infiltratie bevorderd worden bv door gebruik te maken van waterpasserende verharding in combinatie met een waterpasserende fundering en onderfundering. Omwille van het vervuilingrisico en de belastingsstress is dit minder van toepassing voor meer intensief gebruikte wegen. Een innovatief concept met een toplaag uit asfalt/beton in combinatie permeabele fundering en onderfundering uit steenslag en zand laat ook een zwaardere belasting toe terwijl de infiltratie eveneens bevorderd wordt. Bij dit concept stroomt het water van het wegdek naar een infiltratiekolk. In de infiltratiekolk wordt het water gefilterd en loopt het vervolgens via een U-goot in de onderfundering waar het in de bodem kan dringen. Een noodoverlaat naar het afwaartse stelsel voor hemelwater is nog steeds aanwezig om de afvoer te garanderen. Deze afvoer treedt enkel in werking voor heel brede wegen of wanneer de infiltratiegeschiktheid van de bodem laag is.

Figuur 7-9 Straatinrichting met infiltratiekolk en doorlatende onderfundering
(bron : VLARIO)

De aanleg van lijnvormige ondergrondse infiltratiesystemen (ook wel IT-riool, Infiltratie en Transportriool genoemd) wordt aanbevolen in de gele en bruine gebieden en afgeraden in de groene en blauwe gebieden. Indien aangelegd in de geel-bruine zones, zullen deze nooit of zeer zelden interageren met het grondwater. Dit is echter niet het geval in de groene en blauwe zones waarbij het grondwater ondiep aanwezig is en de ondergrondse infiltratiesystemen drainerend zullen werken. Zeker wanneer RWA-systemen uiteindelijk uitmonden in een lager gelegen retentiebekken is de impact aanzienlijk. Bodemprofielen kunnen helpen om de GHG/GLG te bepalen zodat men zeker boven de GHG blijft (zie nota omgevingsanalyse). In de groene en blauwe zones kan men gebruik maken van klei of leem om dit te voorkomen.

Om eenzelfde reden moet men speciale aandacht hebben voor de kwaliteit van (gemengde) rioolinfrastructuur en het voorkomen van barsten en spleten. In de geel-bruine zones zal er exfiltratie optreden, met mogelijk grondwatervervuiling, terwijl er een eerder drainerende werking zal zijn in de groene en blauwe zones. Lekke rioleringen veroorzaken een ongewenste en permanente onttrekking van stedelijk grondwater. Een voorbeeld van een renovatiemethode is relinen. Hierbij wordt aan de binnenzijde van een rioolbuis een 'kous' aangebracht.

Bij renovatie kan de investering zich terugverdienen omdat de levensduur van de riolering zelf door deze maatregel verlengd wordt.

Tabel 7-4 : Aanbevelingen op vlak van ondergrondse infiltratievoorzieningen volgens de typologie van de watersysteemkaart.

	BRUIN	GEEL	LICHT GROEN	DONKER GROEN	LICHT BLAUW	DONKER BLAUW
Compacte diepe infiltratievoorziening (infiltratieput)	Ja	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee
Infiltratiebuizen (vlak onder maaiveld)	Ja	Ja	Ja	Noodzakelijk	Ja	Noodzakelijk

7.1.1.3 Infiltratie en drainage in het buitengebied

Wateroverlast en watertekort samen aanpakken, vereist ook een herstel van de landschappen in hun hydrologische functies. De streefcijfers voor buffering van afstromend water van de onverharde oppervlakte, opgenomen in tabel met de deelzonespecifieke kenmerken in Bijlage E , bewijzen de noodzaak voor het nemen van maatregelen in de landelijke delen van de gemeente. In dit hoofdstuk focussen we op het bevorderen van infiltratie in buitengebied terwijl retentie aan bod komt verder in het document (§7.1.2.2)

Beperkingen voor infiltratie kunnen te maken hebben met het fysisch systeem, maar kunnen evengoed een gevolg zijn van het landgebruik. Het aanwezige landgebruik kan namelijk een impact hebben op de hoeveelheid water die de bodem bereikt en dus beschikbaar is voor infiltratie. Hierbij heeft landgebruik verschillende potentieel positieve als ook negatieve effecten op de infiltratiecapaciteit. Interceptie, transpiratieverliezen en bodemverdichting door verharde oppervlakten vormen een beperking op de maximale potentiële infiltratie.

Dit plan biedt voor het buitengebied een basisvisie met type maatregelen in indicatieve zones in functie van het bevorderen van de infiltratie. Deze indicatieve zones hebben geen harde grenzen en kunnen teruggebracht worden tot combinaties van landgebruik (akker, weiland en bos & natuur; thematische kaarten voor landgebruik) en de typologieën van de thematische kaart *02c_watersysteemkaart*. In de **bruin-gele** en **groene** gebieden zijn de type maatregelen gericht op het bevorderen van infiltratie aangezien dit de zones zijn met grote potenties voor de aanvulling van grondwater via infiltratie of uitgestelde infiltratie. De **blauwe** zones zijn deze waar permanent natte situaties verwacht worden en daarom zijn de voorgestelde type maatregelen voornamelijk gericht op het beperken van de drainage van water uit deze zones.

Het toepassen van de basisvisie gebeurt op deelzoneniveau. De achterliggende argumentatie voor de type maatregelen die beschreven worden in de deelzonefiches worden in §§7.1.1.3.1, 7.1.1.3.2 en 7.1.1.3.3 kort geschetst voor de landgebruiken landbouw, bos en natuurgebieden.

De visie op infiltratiegrachten en baangrachten in het buitengebied wordt beschreven in §7.1.1.2.1.

7.1.1.3.1 Bosomvorming

Het effect van bossen op afstroming van water en droogte is een genuanceerd verhaal. Onder bosvegetaties is er vaak minder grondaanvulling door interceptie. In het algemeen verbruiken naaldbomen meer water dan loofbomen door een hogere verdamping en interceptie. Omvorming naar loofbos of meer open vegetatietypen maakt het mogelijk om meer aanvulling te realiseren, waardoor de gevolgen van droogte worden gematigd.

Bij beslissingen tot omvorming van bosgebieden, in het bijzonder naaldbossen, dient bijkomend rekening gehouden te worden met de bodemeigenschappen. Interceptie en bosbedekking heeft namelijk een positief effect op zware gronden, omdat het extreme neerslaghoeveelheden buffert, afvloeiing en erosie vermindert en zo infiltratie bevordert. De interceptieverliezen zijn gering in vergelijking met de afvloeiingsverliezen die een schaars begroeide bodem zou veroorzaken. Op zanderige, goed doorlatende bodems treedt het omgekeerde op. Het is onwaarschijnlijk dat deze bodems afvloeiing genereren en interceptieverliezen verminderen de aanvulling van het grondwater.

Tabel 7-5 : Aanbevelingen bosomvorming volgens de typologie van de watersysteemkaart

	BRUIN	GEEL	LICHT GROEN	DONKER GROEN	LICHT BLAUW	DONKER BLAUW
Omvorming bossen naar meer open vegetatie (naaldbos naar loofbos, uitdunnen, heide of grasland).	Zeer wenselijk op zandgronden Niet wenselijk op leembodems	Wenselijk op zandgronden Niet wenselijk op leembodems	niet nodig	niet nodig	niet nodig	niet nodig

7.1.1.3.2 Aandacht voor bodemstructuur

In landbouwgebied kan men maatregelen nemen om de (oppervlakkige) afstroom van de onverharde oppervlakte te vermijden of verminderen. Aangezien infiltratiecapaciteit en watervasthoudend vermogen wordt beïnvloed door de bodemstructuur dient elk proces dat leidt tot een verslechtering van de bodemstructuur vermeden te worden. Bodemcompactie en bodemverslemping worden beschouwd als de hoofdoorzaken voor verminderde infiltratie, niet enkel in landbouwgebied maar bijvoorbeeld ook in publieke parken.

Verslemping kan aangepakt worden door het gehalte aan organische stof te verhogen. Toch heeft het tegengaan van verslemping weinig zin op een gecompacteerd bodem. Dit kan geremedieerd worden door éénmalig dieper (niet-kerend) te ploegen om de ploegzool te breken en vervolgens meten waar de compactie nog aanwezig is. Daarna dient vooral de bodembewerking gereduceerd te worden, samen met niet-kerend ploegen en aanzienlijk minder diepe bodembewerking om te komen tot een gezonde bodem. Een andere oplossing biedt de aanleg van drempels in de werkgangen bij ruggenteelten maar niet zonder de diepere compactie aan te pakken anders blijft het water op de ploegzool staan bij extreme neerslag.

Waar bodemherstel en een aangepaste bodembewerking niet haalbaar zijn, kan een infiltratiepoel overwogen worden.. Hetzelfde effect wordt bereikt door actief creëren van retentie-infiltratievijvers op plaatsen waar het water zich van nature verzamelt in plaats van het af te voeren. Dit wordt verder besproken in §7.1.1.3.3.

Tabel 7-6 : Aanbevelingen aanpak bodemstructuur volgens de typologie van de watersysteemkaart

	BRUIN	GEEL	LICHT GROEN	DONKER GROEN	LICHT BLAUW	DONKER BLAUW
Bodemkwaliteit verbeteren om infiltratiecapaciteit te verbeteren	Zeer wenselijk	Zeer wenselijk	Wenselijk	Behoud	Behoud	Behoud
Remediëren bodemcompactie	Zeer wenselijk	Zeer wenselijk	Wenselijk	Behoud	Behoud	Behoud

7.1.1.3.3 Infiltratiepoelen op landbouwpercelen

Infiltratiepoelen kunnen het water dat afstroomt van verslechte en gecompecteerde bodems opvangen en laten infiltreren. Het zijn kunstmatig aangelegde poelen op locaties waar het afstromingswater passeert en ze zijn over het algemeen beperkt in grootte. Belangrijke randvoorwaarde bij het ontwerpen is om voldoende capaciteit of noodopslag te voorzien want net als urbane infiltratiesystemen, zijn ook deze installaties gevoelig voor verstopping.

De thematische kaart 02b – potentiële grachten en micro-depressies geeft een indicatie van de potenties voor de aanleg van dergelijke poelen (Figuur 7-10). Micro-depressies zijn relatief laag gelegen zones op perceelsniveau. Dit zijn van nature geschikte zones om een infiltratiepoel aan te leggen omdat er natuurlijke toestroming is van afstromingswater. Zeker indien dergelijke micro-depressies gelegen zijn op hoger gelegen gronden met een hoog infiltratiepotentieel. Ze kunnen afstromingswater bij extreme en/of langdurige neerslag verzamelen en infiltreren. Belangrijke voorwaarde is dat deze gelegen moeten zijn in infiltratiegebied of in tijdelijk natte zones (bruin-gele zones en groene zones op de thematische kaart 02c).

Een combinatie van de thematische kaarten 02b en 02c vormen dus een goede insteek bij lokale projecten om de potentiële zones voor infiltratiepoelen te selecteren. Daarbij kan ook bijkomend het landgebruik nagekeken worden (thematische kaart 10a). Infiltratiepoelen zijn het meest nuttig bij akkerbouw aangezien afstroming op percelen onder grasteelt eerder beperkt zal zijn.

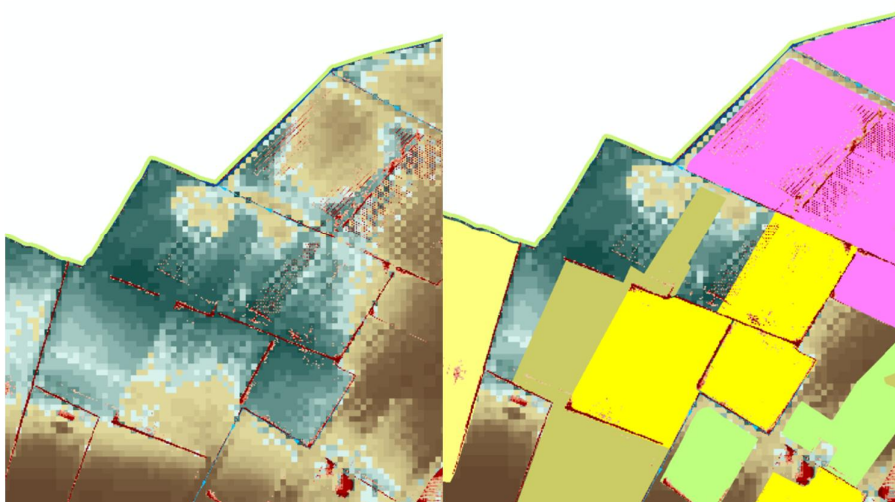
Figuur 7-10 : aanduiding van micro-depressies met een rode schakering. We zien dat deze kaartlaag ook perceelsgrachten identificeert, ook deze die niet in de inventarisatie van grachten opgenomen zijn.

Wanneer we de wenselijkheid van akkerbouw in functie van behoud en aanvulling van grondwatervoorraden bekijken (zie onderstaande tabel) stellen we vast dat akkerbouw wel geschikt is in de bruin-gele zones en bijgevolg het aanleggen van een permanente infiltratiepoel minder wenselijk is. Meer geschikt voor de aanleg van permanente infiltratiepoelen zijn de donkergroene zones van de watersysteemkaart aangezien akkerbouw in deze zones niet geschikt is.

Tabel 7-7 : Aanbevelingen akkerbouw volgens de typologie van de watersysteemkaart

	BRUIN	GEEL	LICHT GROEN	DONKER GROEN	LICHT BLAUW	DONKER BLAUW
Akkerbouw	Geschikt	Zeer geschikt	Mogelijk geschikt	Niet geschikt	Niet geschikt	Niet geschikt

Uit bovenstaande kunnen we besluiten dat de meest ideale omstandigheden voor de aanleg van een permanente infiltratiepoel de **groene** zones op de percelen onder akkerbouw zijn. Een voorbeeld van een locatie in Putte die aan deze voorwaarden voldoet wordt getoond in Figuur 7-11.

Figuur 7-11 : Detailbeeld van een ideale locatie voor infiltratiepoelen

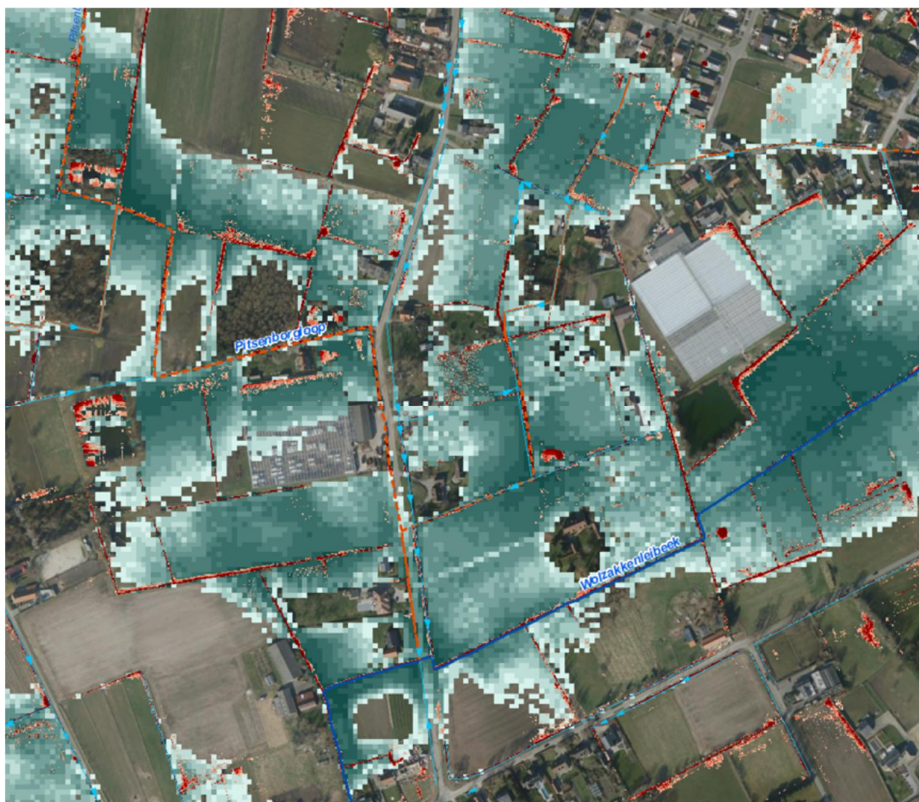
7.1.1.3.4 Drainage van landschapsdepressies en permanent natte gebieden beperken

In een aantal recente publicaties wordt specifiek aandacht besteed aan de regulerende functies van waterrijke gebieden die niet hydrologisch verbonden zijn met het rivierennetwerk. Het betreft veelal landschapsdepressies die vooral gevoed worden door lokale aanvoer van afstromingswater en ondiep bodemwater dat zich verzamelt op minder doordringbare bodemlagen. Door hun relatief klein voedingsgebied en topografische ligging worden deze gebieden van nature gekenmerkt door een grote fluctuatie in de waterstand. Deze natuurlijke depressies in het landschap waar water zich verzamelt waren (oorspronkelijk) niet verbonden met de waterlopen. Dit veranderde wanneer men de voorbije eeuwen startte met deze plaatsen te draineren. Ook in Putte werd dit systematisch toegepast op de landschapsdepressies (Figuur 7-12). Deze ingrepen vonden plaats binnen een totaal andere tijdsgeest en zijn de dag van vandaag door de klimaatverandering volledig achterhaald. Het natuurlijk bufferend vermogen van dergelijke landschapsdepressies wordt steeds belangrijker en biedt mogelijkheden om zowel droogte als (benedenstroomse) wateroverlast aan te pakken. Een groot deel van dat water zal trouwens langzaam infiltreren en zo de grondwaterreserves aanvullen. Maar dat impliceert dat de drainagegrachten gedempt of (tijdelijk) gestuwd worden.

Belangrijke kanttekening bij het voorstel om deze landschapsdepressies opnieuw te isoleren is de mogelijke aanwezigheid van minder doordringbare lagen, hetzij door bodemcompactie of door natuurlijke processen (bv. ijzerafzettingen). Het mechanisch

doorbreken van deze lagen in functie van een verbeterde grondwateraanvulling en dus ontwatering mag niet ondoordacht gebeuren aangezien dit ook kan leiden tot een versnelde ontwatering en verdroging tijdens de zomer.

Over dempen van grachten denken we vooral na in natuurgebieden terwijl in landbouwgebieden stuwen meer aangewezen zijn. In Putte zijn er voornamelijk duidelijke potenties om bepaalde gebieden/groene clusters weer (periodiek) los te koppelen van waterlopen door grachten te dempen of te stuwen.

Figuur 7-12 illustratie van landschapsdepressies in het stroomgebied van de Pitsenborgloop en Wolzakkenleibek (groene zones) die worden gedraineerd via (publieke) grachten (blauwe lijnen en pijlen, oranje stippellijnen en de lijnvormige clusters van rode pixels) die verbonden zijn met waterlopen

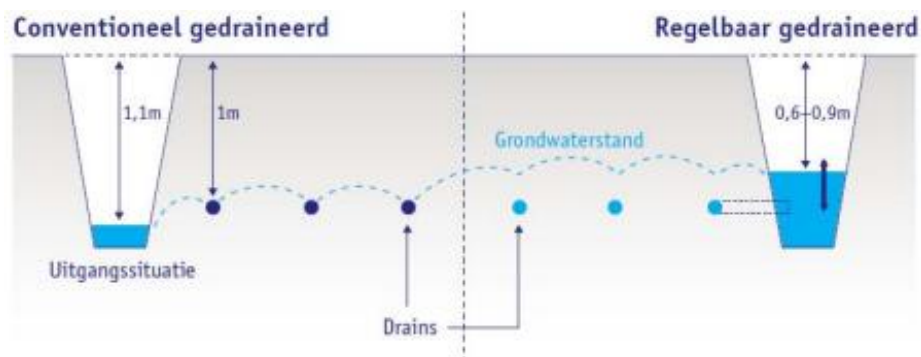
De blauwe zones op de watersysteemkaart ontvangen (van nature) het hele jaar door een zekere mate van grondwateraanvoer. Dit biedt uitstekende kansen voor natuurontwikkeling en veenvorming. Maar een zeer groot deel van de historische moerassen werden ontgonnen voor landbouw. Historisch gezien is het niet onlogisch dat organisch rijke bodems ontgonnen werden voor landbouw. De afbraak van de veenbodem zorgde ook hier voor een beschikbaarheid aan nutriënten en ook vandaag de dag zijn deze bodems nog altijd rijk aan organisch materiaal, zij het veel minder dan oorspronkelijk. De zones met de hoogste kweldruk zijn in sommige gevallen niet ontgonnen en herbergen ook vandaag nog een hoge biodiversiteit. Idealiter vormen de blauwe zones een blauwdruk voor de afbakening van groen-blauwe linten doorheen het landschap. Zeker voor de bovenlopen, waar dit een relatief smal lint is en er veel baten zijn inzake waterhuishouding

Indien een volledige blauwe zone in natuurbeheer is, kan niet enkel drainage gestopt worden, maar kan men ook de waterloop vrij laten ontwikkelen. Dit kan enorm veel opleveren inzake waterretentie en waterkwaliteit, maar ook veenvorming terug

mogelijk maken en zo bijdragen tot klimaatmitigatie. Daarnaast zal men ook naar beheer veel kosten uitsparen. Vandaag is het echter vaak een spagaat tussen natuur en landbouw, waarbij de allernatste zones gedegradeerde natuur zijn door verdroging en de iets minder natte zones zwaar gedraineerd worden om toch landbouw mogelijk te maken.

De laatste decennia zien we steeds vaker lage grondwaterpeilen, wat ook leidt tot een verminderde kweldruk in de kwelzones. De permanent natte gebieden uit het verleden zijn daardoor vandaag vaak slechts tijdelijk nat. Dit heeft enorme gevolgen voor de biodiversiteit in de grondwaterafhankelijke natuurgebieden. Maar ook in de landbouwgebieden heeft dit gevolgen. In de praktijk is er vaak ondergrondse drainage aanwezig om de meer intensieve teelten mogelijk te maken. De intensieve drainage schiet zijn doel echter voorbij en men kampt vervolgens met te lage waterpeilen in de zomer. Men moet hierbij absoluut vermijden dat intensieve teelten zich uitbreiden naar de nattere zones waar landbouw voorheen simpelweg onmogelijk was. Men moet immers uitgaan van een herstelscenario waarbij men werkt naar hydrologisch herstel. Om deze situatie te herstellen, zijn er vooral bovenstrooms maatregelen nodig (infiltratie versterken in de bruine-gele en groene zones).

In de blauwe zones kan men echter ook een beperkte winst boeken door niet onnodig te draineren. Wanneer de kweldruk lager is, kan men zonder probleem minder diep draineren zodat de peilen in de lente en zomer minder diep dalen. Dit kan gerealiseerd worden door het plaatsen van peilgestuurde drainage. Peilgestuurde drainage is van toepassing op percelen die momenteel reeds gedraineerd worden via ondergrondse buizen. Vaak zijn dat vlakke percelen die eerder dicht tegen de waterloop aan liggen. Via peilgestuurde drainage heeft men controle over de drainagediepte en kan men deze beperken wanneer er geen bodembewerkingen nodig zijn.

Bron: (Schaap, and van Essen, 2013)

Vanuit het perspectief van de landbouwer is het niet onlogisch om buiten het groeiseizoen te draineren en tijdens het groeiseizoen pas op te stuwen. Maar dit is bijzonder nefast voor de waterbeschikbaarheid. De waterlopen ontvangen daarmee nog minder water tijdens de zomermaanden. Men moet het water immers vooral ophouden tijdens natte perioden. Het beste is uiteraard geen enkele vorm van drainage. Enkel indien er al ondergrondse drainage aanwezig is kan peilgestuurde drainage een deel van de oplossing bieden. Peilgestuurde drainage is daarbij vooral een oplossing voor de landbouwer, maar zal voor het watersysteem relatief weinig opleveren.

Bij het plaatsen van peilgestuurde drainage zou men daarom best ook altijd kijken naar oplossingen op de iets hoger gelegen percelen. In principe zou men altijd meerdere stuwen moeten plaatsen. Eén stuw wordt geplaatst op het lager gelegen deel om een tijdelijke snelle ontwatering mogelijk te maken. De andere stuwen plaatst men bij voorkeur aan de randen van de blauwe zones (bij de overgang naar geel). Deze stuwen geven de mogelijkheid om water op te stuwen in de wintermaanden.

Samengevat krijgen we de volgende prioritering (van hoge naar lage prioriteit):

- Geen bijkomende drainage;
- Drainage stopzetten waar mogelijk en gebieden vernatten waar mogelijk;
- Verondieping en verbreding van de grachten;
- Plaatsen van meerdere stuwen op het gehele grachten netwerk (voor de gebied in klei of leemgrond of heuvelachtig gebied);
- Peilgestuurde drainage : werkt op vlakke percelen met zandgrond, moeilijker in klei of leemgrond of heuvelachtig gebied;
- Klassieke drainage.

Drainage kan ook op grote schaal anders aangepakt worden. Dit wordt aangetoond door het landinrichtingsproject in de Oudlandpolder ten noordwesten van Brugge. Meer informatie is te vinden via de projectwebsite: <https://www.vlm.be/nl/projecten/Paginas/Oudlandpolder.aspx>

7.1.2 SD 2: Meer ruimte voor water en beperken overstromingsrisico's

We stellen volgende strategische ingrepen voor:

- *Inzetten op buffervoorzieningen;*
- *Inzetten op meer ruimte voor water in buitengebied;*
- *Handhaven van reliëfwijzigingen.*

In principe streven we ernaar om de afvoer naar de waterloop in 'natuurlijke' omstandigheden te benaderen om op die manier de versnelde afvoer naar het waterlopenstelsel te vermijden en bijkomende wateroverlast te beperken.

Als gevolg van het gebrek aan ruimte, het bodemtype, de neerslagintensiteit of een te hoge grondwaterstand is het echter mogelijk dat er onvoldoende mogelijkheden zijn om via infiltratie (o.a. door ontharding) de piekafvoer af te vlakken. Wanneer de opvang voor hergebruik ook op zijn limieten stoot, zetten we in op het bufferen en vertraagd afvoeren van hemelwater naar het waterlopen- of rioleringsstelsel.

Maar ook als infiltratie mogelijk is, streven we er naar om overtollig water van de infiltratievoorziening te bufferen en vertraagd af te voeren. Een combinatie van infiltratie- en buffervoorzieningen noemen we een wadi (Water Afvoer Drainage Infiltratie). In zones waar infiltratie verboden of onvoldoende is, kan de piekafvoer ook beperkt worden door het realiseren van een buffervolume met vertraagde afvoer.

Het verzamelen en gravitair afvoeren van afstromingswater om het vervolgens te bufferen in lagergelegen wachtbekkens langs de beken is een praktijk die enkel gericht is op het vermijden van wateroverlast. Deze maatregelen bieden geen oplossing naar de droogteproblematiek maar versterken deze problematiek tijdens extreme droge jaren, gedurende het ganse jaar. Uiteraard zullen deze technieken nodig blijven zolang we niet voldoende lokale buffer- en infiltratiecapaciteit kan realiseren. Deze materie behoort tot de bevoegdheid van de waterloopbeheerder. Indien dergelijke initiatieven worden voorgesteld door de waterloopbeheerders werd dit mee opgenomen in het HWDP.

In wat volgt worden eerste de mogelijkheden aan buffervoorzieningen besproken in een meer bebouwde context (§7.1.2.1) waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen bovengrondse en ondergrondse systemen. In §7.1.2.2 staat het buitengebied meer centraal en worden voorstellen gedaan hoe in deze openruimtegebieden het

hemelwater zoveel mogelijk ter plaatse kan vastgehouden worden. Ten slotte willen we ook de aandacht vestigen op het effect van reliëfwijzigingen op de ruimte voor water.

7.1.2.1 Buffering

Net zoals voor infiltratievoorzieningen wordt de uitvoeringswijze van buffervoorzieningen onder andere bepaald door de beschikbare ruimte. Bij voldoende beschikbare ruimte is het mogelijk om een bovengrondse bufferzone te voorzien. In het andere geval wordt eerder ondergrondse gebufferd. Voorbeelden worden weergegeven in Figuur 7-13.

Figuur 7-13 : Voorbeelden van het bovengronds (links; bron: Vlaro, 2014) of ondergronds bufferen (rechts; bron: Vlaro, 2014)

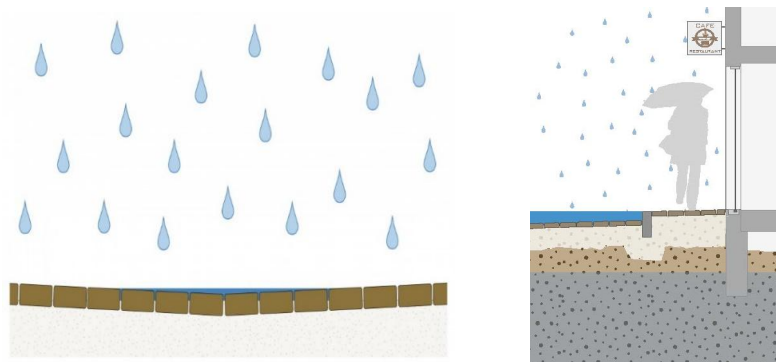
7.1.2.1.1 Bovengrondse buffering

Eerste voorkeur gaat uit naar maximaal bovengronds bufferen (zelfs ondiepe buffering) in combinatie met vertraagde afvoer, waarbij de inrichting voorkeur wordt gegeven aan nature based solutions.

Centraliseren van buffer op locaties waar ruimte is voor een openbekken is vaak kosten-effectiever, t.o.v. verdeelde buffering, en vaak onderhoudsvriendelijker. Het geeft de potentie om in te zetten op waterhergebruik, voor landbouw, industrie of voor openbaar nut zoals de groendienst. Realisaties van industrieterreinen en projectontwikkeling in centrumgebied met een multifunctionele inrichting lenen zich hier toe.

Bij de (her)aanleg van straten kunnen de volgende principes gehanteerd worden om aanvullende buffering te voorzien:

- Verdiepte parkeervakken;
- Waterbergende straatfundering;
- waterberging op straat : waterberging kan op de straat gerealiseerd worden door (holle weg). Een holle weg voorziet in meer berging dan een bolle weg;
- buffering op straat door inrichting van verkeersdrempels in combinatie met verhoogde stoepranden. Een beperkte waterhoogte op straat (5 tot 10 cm) kan omwille van de lengte van de straten een aanzienlijk bovengronds volume vertegenwoordigen.

Figuur 7-14 Berging op straat door middel van holle weg met verhoogde stoeprand (bron : atelier GROENBLAUW)

De aanleg van retentievijvers kan een elegante oplossing zijn mét kansen voor biodiversiteit en kwalitatief groen indien decentrale infiltratie op de hoger gelegen delen niet mogelijk blijkt. Deze vijvers zullen in het diepere deel zelden droogvallen, terwijl ze toch ook een variabel waterpeil hebben om te bufferen. De aanleg van dergelijke retentievijvers in de van nature permanent natte zones kan uiteraard ook. Hier zal enkel tijdens drogere perioden ook infiltratie plaatsvinden. Het is in die situatie erg belangrijk om hier niet te diep te graven (bv. maximaal 50 cm) of enkel voor beperkte zones waar men permanent water wenst. Diep graven zal immers opwelling van grondwater versterken en een drainerend effect hebben. Dit is uiteraard niet het geval wanneer duidelijk aantoonbaar is dat de gemiddeld hoogste grondwaterstand aanzienlijk dieper zit.

7.1.2.1.2 Ondergrondse buffering

Enkel indien bovengrondse buffering en infiltratie en hogere bronmaatregelen niet voldoende zijn, kan er overgegaan worden op harde buffering. Ondergrondse buffering, indien in combinatie met infiltratie (infiltratiekratten), enkel indien de overloop (of vertraagde afvoer) zich boven het grondwaterpeil bevindt, ook in de winter, om drainage te voorkomen.

Indien onvoldoende ruimte is om bovengronds te bufferen en ondergronds is er ook geen mogelijkheid voor een voorziening kan wel nog online buffering overwogen worden. Dit betekent dat water zal gebufferd worden in de RWA-leiding onder de straat. Het debiet dat door de leidingen afstroomt kan beperkt worden door bijvoorbeeld een Hydroslide debietbegrenzer (Figuur 7-15). Deze laat beperkte debieten ongehinderd door. Bij hogere aanvoer stijgt het waterpeil aan de opwaartse zijde van de begrenzer. Een schuif verbonden met een vlotter zorgt ervoor dat de doorvoeropening verkleint.

Figuur 7-15 : voorbeeld van een Hydroslide debietbegrenzer (onderaan; bron: Steinhardt Wassertechnik GmbH, n.d.)

7.1.2.1.3 Groendaken

Het groendak fungeert als een spons, die de eerste neerslag opvangt, en waaruit verdamping zal optreden. De aanleg van groendaken kan een bijdrage leveren aan het verminderen van de afvoer van verharde oppervlakte. Zeker in (compact) bebouwd gebied waar infiltratie en/of hergebruik moeilijker is (geen ruimte door compacte bebouwing, geen tuin, ondiep grondwater, bodem weinig doorlatend, enkel ruimte voor een beperkte infiltratievoorziening) kan de aanleg van groendaken op (bestaande) gebouwen wenselijk zijn om hemelwater te bufferen.

Er zijn echter in sommige omstandigheden ook een aantal belangrijke bedenkingen te maken bij een groendak:

1. Omwille van de interceptiewaarde en relatief hoge verdampingsverliezen zijn groendaken niet optimaal vanuit het oogpunt grondwateraanvulling. Een aanzienlijke neerslag is nodig vooraleer er water van een groendak afstroomt. Hetzelfde geldt voor de combinatie met hergebruik waarbij het potentieel van hergebruik mogelijks sterk geïmpacteerd wordt en een goede dimensionering van het groendak (bv.: slechts een deel van het dak) wenselijk is vanuit het oogpunt van hergebruik van regenwater.
2. Eens de opslagcapaciteit van het groendak overschreden, zal de afstroming gelijk zijn aan die van een conventioneel dak. Dit is vooral te verwachten tijdens aanhoudende natte en koude omstandigheden. Bij warme en droge perioden is het beschikbaar volume wel maximaal en kan een groendak de neerslagafstroming wel zeer sterk verminderen. Er bestaan wel al geavanceerde ontwerpen die toelaten een grotere hoeveelheid water te bergen en vertraagd af te voeren. Het ontwerp van het gebouw dient hierbij wel aangepast te worden aan het grotere gewicht op het dak.

Groendaken zijn dus nuttig om de effecten van de normale regenval te verzachten, maar blijken minder nuttig te zijn voor aanhoudende neerslag (wat immers ook geldt voor hemelwaterputten). Ze kunnen in combinatie met andere buffer- en infiltratiemechanismen, een interessante bijdrage leveren aan het stedelijk waterbeheer van de toekomst. Los daarvan kunnen groendaken ook bijdragen tot het beperken van het stedelijk hitte-eilandeffect, een aangename stedelijke omgeving met meer groen, meer biodiversiteit, etc.

Tabel 7-8 vat de wenselijkheid voor groendaken samen in relatie tot de typologie van de watersysteemkaart (thematische kaart 02c).

Tabel 7-8 : Aanbevelingen groendaken volgens de typologie van de watersysteemkaart

	BRUIN	GEEL	LICHT GROEN	DONKER GROEN	LICHT BLAUW	DONKER BLAUW
Groendaken (functie waterbuffer)	Nee, wél maximaal infiltreren	Nee, wél maximaal infiltreren	Bij lokale water-overlast	Ja	Ja	Ja

7.1.2.2 Ruimte voor water in het buitengebied

Als we zowel wateroverlast als watertekorten willen aanpakken, moeten we onze landschappen herstellen in hun hydrologische functies. De streefcijfers voor buffering van afstromend water van de onverharde oppervlakte, opgenomen in tabel met de deelzonespecifieke kenmerken in Bijlage E, bewijzen de noodzaak voor het nemen van maatregelen in de landelijke delen van de gemeente. In dit hoofdstuk focussen we op het bevorderen van retentie. Infiltratie kwam reeds aan bod in §7.1.1.3.

7.1.2.2.1 Bescherming valleigebieden en (watergebonden) natuurgebieden

De **blauwe** zones op de watersysteemkaart ontvangen gedurende het hele jaar door een zekere mate van grondwateraanvoer.

Ruimte voor waterlopen / rivierherstel

Rivieren moeten meer ruimte krijgen en kunnen overstromen in valleien waar weinig bebouwing is. Langs de bovenlopen in de opwaartse delen van een afstroomgebied kan bijkomende bergingscapaciteit gecreëerd worden zodat de afwaarts gelegen gebieden waar de rivier door stroomt een lager overstromingsrisico krijgen.

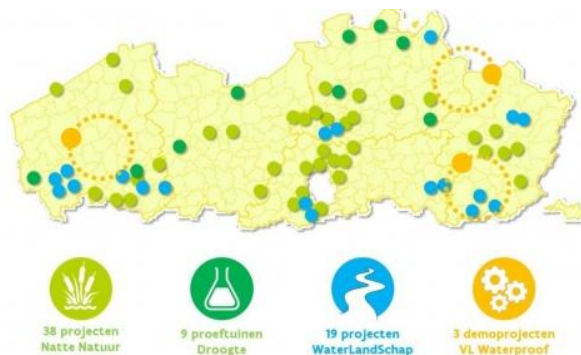
Het aanleggen van dijken of de aanwezigheid van een pompstation kan een vals gevoel van veiligheid geven terwijl zonder dijk of pompstation de bewoners zich meer bewust zouden zijn van de risico's en ook sneller actie zouden ondernemen om hun eigen perceel te beveiligen.

Ook volgens het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan van de gemeente Putte dient wateroverlast vermeden te worden door ruimte voor water te voorzien. Er wordt vermeld dat dit zowel kan door de natuurlijke watergebieden bouwvrij te houden maar ook door maatregelen in te lassen waardoor bebouwde gebieden met een overstromingsrisico gevrijwaard blijven.

Op de grens met Lier is reeds een wachtbekken aangelegd langs de Itterbeek. Hoofddoel is het stroomafwaarts gelegen woongebied (Koningshooikt) te beschermen tegen overstromingen.

Herstel en inrichting natte natuur

Met het plan Blue Deal wil de Vlaamse regering de impact van droogte in Vlaanderen aanpakken door te investeren in heel wat lokale projecten, onder andere ook in lokale hefboomprojecten Natte Natuur voor extra natte natuur. Deze projecten creëren bijkomende oppervlakte natte natuur in het kader van een bovenlokaal gebiedsontwikkelingsproces door hydrologische ingrepen op verdroogde natuurterreinen of door de inrichting, het herstel, de sanering of de ontharding van terreinen die nu geen natte-natuur-functie hebben om de infiltratie te bevorderen en het opslaan van water te stimuleren.

Voor Putte kunnen deze projecten inspireren om zelf ook actie te ondernemen en zoveel mogelijk in te zetten op het vrijwaren, herstellen of inrichten van natte natuur in de valleigebieden.

De Itterbeek wordt als een waardevolle biotoop erkend. De waterloop ontspringt aan Beerzelberg. Op verschillende plaatsen is de vallei landschappelijk waardevol, onder meer in de omgeving van de Stompaarshoek. In het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan van de gemeente Putte wordt gewezen op de potenties van de verstreken

groene verbinding tussen Dijle en Itterbeek. Als stapstenen worden onder meer Ooievaarsnest/Tinstraat, Iksenheuvel, Klein Boom, Beerzelberg en Beerzelbroek vermeld.

Ook de vallei van de Bruine beek wordt in het structuurplan aangehaald als zoveel mogelijk te behouden en te herstellen.

In deelzones 1, 2, 15, 16 en 18 wordt ingezet op natte natuur door actief peilbeheer en het stopzetten van drainage in functie van respectievelijk het vernatten van weilanden en de omzetting naar meer natte bossen.

7.1.2.2.2 Duurzame watervoorraad in landbouwgebied

Waterretentie in ondiep grondwater omvat het (tijdelijk) vasthouden van water en is een belangrijke regulerende functie. Waterretentie heeft positieve gevolgen op piekafvoer (verhoogde berging) en bij droogte (vasthouden van water, spons-effect). Waterretentie als ondersteunende functie is sterk bepalend voor ecosysteemdiensten zoals denitrificatie, koolstofopslag in bodems en de daarmee geassocieerde nutriëntenretentie. Waterretentie wordt beïnvloed door bodemkenmerken, drainage en landgebruik (gewenste drainage).

Aanleg van waterbuffers in landbouwgebied

In de landbouwsector zou het aanleggen van een reservoir voor opslag van hemelwater een automatische reflex moeten zijn. Zeker in de glastuinbouw kan het regenwater afkomstig van de daken van de serres grote volumes aannemen die nuttig kunnen ingezet worden voor de sproei-installaties. Ook de intensieve groententeelt in openlucht heeft grote volumes water nodig waardoor het aanleggen van een reservoir voor hemelwater geen onnodige luxe is. Het inzetten van hemelwater dient trouwens altijd prioriteit te krijgen ten opzichte van grond- en drinkwater (zie §7.1.5.1).

Het Proefstation voor de groententeelt (PSKW) berekend op vraag van bedrijven het nodige volume van het reservoir op basis van de aangesloten verharde oppervlakte en in functie van de waterbehoefte van de teelten in de serres. Deze dienst wordt kosteloos aangeboden. Er wordt sterk aanbevolen om dit als voorwaarde/verplichting mee op te nemen bij toekennen van een vergunning voor uitbreidingen van (tuinbouw)bedrijven.

De provinciale waterloopbeheerder legt daarenboven verplicht op dat de overloop van de reservoirs in een buffervoorziening terechtkomt van waaruit het water vertraagd naar de waterloop kan stromen.

7.1.2.3 Reliëfwijziging

Ophogingen en reliëfwijzigingen dienen zoveel als mogelijk vermeden te worden. Hiermee worden volgende ingrepen bedoeld: ophogingen in en buiten overstromingsgevoelig gebied, optimalisatie van natuurlijke afwatering, ophogingen binnen de erfdienstbaarheidszones langs waterlopen en dijkwerkzaamheden door waterloopbeheerders.

Volgens het decreet integraal waterbeleid zijn reliëfwijzigingen binnen de 5-meterzone langs de waterloop steeds verboden (dit geldt ook voor ingebuisde waterlopen).

Voor reliëfwijzigingen/ophogingen in overstromingsgevoelig gebied bestaat er een trapsgewijze benadering, namelijk:

- Stap 1: niet noodzakelijke ophogingen vermijden
- Stap 2: compensatie van ophogingen die als noodzakelijk worden beschouwd
 - o Compensatie in oppervlakte
 - o Compensatie in volume

Vaak is een omgevingsvergunning vereist, behalve onder de volgende voorwaarden zoals bepaalt in het Vrijstellingsbesluit⁵:

- het terrein ligt niet in ruimtelijk kwetsbaar, erosiegevoelig of mogelijk of effectief overstromingsgevoelig gebied;
- de aard van het terrein kan wijzigen, maar de functie van het terrein wijzigt niet;
- het totale volume van de reliëfwijziging is kleiner dan dertig kubieke meter per goed;
- de hoogte of diepte van de reliëfwijziging is op elk punt kleiner dan een halve meter;
- de reliëfwijziging strekt niet tot het geheel of gedeeltelijk dempen van grachten of waterlopen.

Beperkte ophogingen van lokale depressies of reliëfwijzigingen, zoals nivelleren, blijven echter mogelijk zonder vergunning. Strikt genomen gaat dit nochtans in tegen de principes van het integraal waterbeleid. Bij nivelleringen wordt bijvoorbeeld de landschappelijke ruwheid verlaagd met een aanzienlijke impact op het watersysteem tot gevolg. Een ander voorbeeld zijn de lokale depressies in de bovenstroomse gebieden. Dit zijn cruciale landschapselementen die zorgen voor het decentraal infiltreren van hemelwater. Echter door elke reliëfwijziging kleiner dan 30 m³ per goed toe te laten gaan veel van deze depressies verloren. Voor een groot landbouwperceel blijft de impact relatief beperkt. Des te groter is het probleem voor de sterk verkavelde en verharde gebieden en de vele woonlinten. In principe kan per perceel een lokale depressie van 30 m³ verdwijnen (bovenop het verlies aan sponsfunctie ter hoogte van de gebouwen).

Nog fundamenteeler is de frictie met één van de beginselen van het decreet integraal waterbeleid, namelijk het solidariteitsbeginsel. Op grond van dit beginsel mogen onder meer geen maatregelen genomen worden die door hun omvang en gevolgen leiden tot een aanzienlijke toename van het overstromingsrisico in stroomopwaarts of stroomafwaarts gelegen andere gebieden in hetzelfde stroomgebied, bekken of deelbekken. Dit slaat dus niet louter op overstromingsgevoelig gebied maar in feite op het volledige (microreliëf van een) afstroomgebied.

We stellen daarom volgende aanpak voor:

- Via sensibilisering een tegenbeweging creëren door duidelijk te communiceren over het nut van lager gelegen zones voor de opbouw van waterreserves en het verhogen van de waterveiligheid. Op die manier een stand-still bereiken in verlies aan ruimte voor water maar ook anderen te stimuleren voor de aanleg van bijkomende laaggelegen zones, bijvoorbeeld door de aanleg van wadi's, poelen of vijvers op zowel openbaar en privaat domein..

⁵ Besluit van de Vlaamse Regering tot bepaling van stedenbouwkundige handelingen waarvoor geen omgevingsvergunning nodig is. HOOFDSTUK 12/1 RELIËFWIJZIGINGEN (IND. BVR 15 JULI 2016, ART. 32, I: 29 SEPTEMBER 2016) (<https://navigator.emis.vito.be/mijn-navigator?wold=75035>)

- Voor de vergunde reliëfwijzigingen voldoende inzetten op handhaving;
- Het historisch passief actief opsporen en (laten) herstellen in de oorspronkelijke toestand (conform het herstelbeginsel⁶ van het decreet Integraal Waterbeleid, Artikel 1.2.3).

⁶ het herstelbeginsel, op grond waarvan bij schadelijke effecten deze voor zover mogelijk daadwerkelijk worden hersteld tot de van toepassing zijnde referentieniveaus.

7.1.3 SD 3: Uitbouw hemelwaterafvoernetwerk met voldoende vertraagde en gespreide afvoer

We stellen volgende strategische ingrepen voor:

- *Afkoppeling en correct aansluiten RWA;*
- *Herstel en opwaardering van het waterlopen- en grachtenstelsel;*
- *Intelligente sturing hemelwaterinfrastructuur;*
- *Vertraagde waterafvoer in waterlopen realiseren.*

7.1.3.1 Afkoppelen en correct aansluiten RWA

Het hemelwater, dat ook na het toepassen van de voorgaande trappen van de ladder van Lansink nog afstroomt, moet correct aangesloten worden op een voorziening voor hemelwaterafvoer (RWA). Dit kan een gracht zijn of in laatste instantie een RWA-leiding. De huidige ontwerpvereisten voor RWA-leidingen worden bepaald op basis van de verwachte afvoer voor een maatgevende storm die statistisch gezien eens om de 20 jaar plaatsvindt (T20-event). Deze ontwerp-terugkeerperiode voor beveiliging tegen water op straat (zoals opgenomen in de Code van goede praktijk voor het ontwerp, de aanleg en het onderhoud van rioleringssystemen) is merkkelijk strenger ten opzichte van de vroegere richtlijnen (ontwerpterugkeerperiode T5). Eén van de redenen is dat bij een hoogklimaatsscenario voor Vlaanderen een 20-jarige bui op heden, tegen 2100 een 5-jarige bui zal zijn. In sommige verkavelingen wordt zelfs een T100 opgelegd als ontwerpterugkeerperiode voor het RWA-stelsel.

Bij de intekening van de toekomstige RWA-assen op de Ruimte voor Water Kaarten 07a, 07b en 07c (zie Bijlage D) is rekening gehouden met een goede spreiding van de RWA-afvoer met voorkeur voor een gerichte toevoer naar natuur- of (droogtegevoelig) landbouwgebied of prioritair infiltratiegebied (watersysteemkaart).

Verder is het belangrijk dat het regenwater in een apart netwerk, gescheiden van het afvalwater, afgevoerd kan worden. Gemengd rioleringsstelsel dienen zoveel mogelijk gescheiden aangelegd te worden en op private percelen dient hemel- en afvalwater gescheiden naar de straat te lopen.

De thematische kaart 06b_Afkoppeling_manier van afkoppelen geeft inzicht in wat de meest optimale manier van afkoppeling zou kunnen zijn voor de gebouwen met een oppervlakte van > 1000m², met andere woorden naar welk ontvangend watersysteem het hemelwater van elk gebouw het best afgekoppeld wordt. Voor alle duidelijkheid, dit kan slaan op een rechtstreekse aansluiting maar kan evengoed de overloop zijn van een hemelwaterput, infiltratie- en/of buffervoorziening aanwezig op het private perceel. Het inzetten op deze bronmaatregelen op eigen terrein, hetzij verplicht opgelegd vanuit de regelgeving bij grote renovatie, hetzij gestimuleerd via sensibilisering, geniet absoluut de voorkeur op het rechtstreeks afkoppelen van het hemelwater van de gebouwen.

De meeste grote oppervlaktes worden voorgesteld af te wateren richting een aanwezige gracht (aantal grote gebouwen in Putte = 183). Bij aanwezigheid van andere RWA-assen in de buurt krijgen grachten namelijk steeds de voorkeur omdat het water nog enigszins gebufferd wordt of de kans krijgt te infiltreren. Dit is niet het geval wanneer de afkoppeling van het hemelwater gebeurt richting een RWA-leiding (aantal grote gebouwen in Putte = 16) of een waterloop (aantal grote gebouwen in Putte = 26). Beide systemen hebben een afvoerfunctie en zijn dus enkel te verkiezen indien geen gracht of vijver in de buurt van het gebouw aanwezig is. In sommige gevallen is er enkel een gemengde riolering aanwezig in de omgeving van het gebouw en zal het afgekoppelde water hierop aangesloten moeten worden (aantal grote gebouwen in Putte = 16). Op

termijn zal het hemelwater van deze gebouwen afgekoppeld worden richting een nog aan te leggen RWA-leiding.

Het scheiden van het hemelwater van het afvalwater zal een direct effect hebben op de overstortwerking en verdunning:

- Overstortwerking: Overstorten dienen uiteraard zoveel mogelijk gesaneerd te worden, of de overstortfrequentie ervan dient op z'n minst gereduceerd te worden (frequentie < 7x per jaar) door hemelwater zoveel mogelijk af te koppelen van het rioleringssysteem. Hoe prioritair een overstort dient aangepakt te worden, kan afgeleid worden uit de kwetsbaarheidsklasse⁷ voor overstortwerking van de waterlopen die door Putte stromen. Hoe kwetsbaarder hoe meer impact overstortwerking heeft op de ecologie van de waterloop en hoe groter de urgentie om eventuele nog aanwezige overstorten te saneren of te beperken in frequentie van overstorten. Voor meer informatie wordt verwezen naar de Code van goede praktijk voor het ontwerp, de aanleg en het onderhoud van rioleringsystemen.
- Verdunning : Een hoge mate van verdunning wijst immers vaak op de aansluiting van grachten en grote oppervlakten waarbij het hemelwater in het rioolstelsel terechtkomt. Door grachten af te koppelen van de riolering maar evenzeer door afkoppelingsprojecten van grote (private) verharde oppervlaktes zal minder verdunning optreden van het afvalwater met een efficiëntere werking van het rioolwaterzuiveringsstation tot gevolg. Op een aantal locaties in Putte is de problematiek van verdunning aanwezig (o.a. Zwitserstraat, Mechelbaan, Groenstraat-Kruisstraat,).

7.1.3.2 Herstel en opwaardering van het waterlopen-en grachtenstelsel

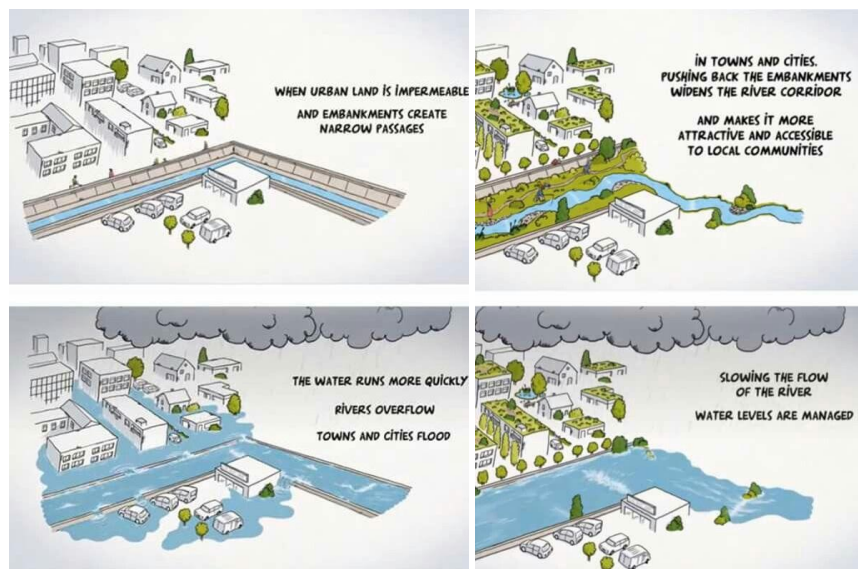
In de gemeente Putte is er een uitgebreid waterloppennetwerk en grachtenstelsel aanwezig. Een gedeelte van deze blauwe aders heeft echter zijn watervoerende (en bufferende) capaciteit verloren door onder andere demping, inbuizing of verharde wanden en/of bodem. Als voorbeeld in Putte kan de gedeeltelijk ingebuisde baangracht in de Groenstraat dienen (Figuur 7-16). Verderop loopt dezelfde baangracht dan wel weer verder als een natuurlijke gracht (Figuur 7-16).

Figuur 7-16 : Baangracht in de Groenstraat.
Deels ingebuisd, onderbreekt de meer natuurlijke gracht .

⁷ Kwetsbaarheidskaart riooloverstorten (2018): https://www.integraalwaterbeleid.be/nl/publicaties/code-goede-praktijk-rioleringssystemen/Kwetsbaarheidskaart_riooloverstorten.pdf/view

Het principe van het belang van meer ruimte te geven aan waterlopen binnen de verstedelijkte gebieden wordt geïllustreerd in Figuur 7-17.

Figuur 7-17: Schetsmatige weergave van de opwaardering van waterlopen in (de buurt van) stedelijke omgeving en de daar uit volgende verhoogde waterveiligheid (bron: <https://nl.pinterest.com/natureshy>).

Belangrijke grachten kunnen door de gemeente geklasseerd worden als 'publieke grachten' (vroeger 'Grachten van Algemeen Belang' genoemd). De gemeente neemt dan het beheer over van de eigenaars en gebruikers. Daarnaast krijgt de gemeente de mogelijkheid om een erfdienstbaarheidszone op te leggen van maximaal 3 meter voor een recht van doorgang. Bij de opmaak van het HWDP duiden we aan welke grachten mogelijk ingezet kunnen worden als publieke grachten. In Putte zijn heel wat private grachten die in aanmerking komen om te opwaarderen naar publieke gracht. Welke grachten dit zijn, kan nagekeken worden op de thematische kaarten 07 - *Ruimte voor water*.

De visie op infiltratiegrachten en baangrachten wordt beschreven in §7.1.1.2.1.

7.1.3.3 Intelligente sturing hemelwaterinfrastructuur

De capaciteit van heel wat RWA-buffers en collectoren in Vlaanderen wordt nog niet ten volle benut om watervoorraden op te bouwen voor landbouw, groendiensten, sportterreinen en waterspeeltuinen. Het technisch slim aansturen door een actief peilbeheer toe te passen, kan de opvang van water in deze systemen optimaliseren door rekening te houden met de verwachte neerslag en grondwaterpeilen. In tijden van droogte kan maximaal vastgehouden worden, en bij voorspelde (hevige) regenbuien kan de capaciteit vrijgemaakt worden om zo wateroverlast te vermijden. Dergelijk peilbeheer realiseren is niet evident en vraagt technologische ontwikkelingen. Ondertussen staat het onderzoek rond intelligente sturing niet stil en wordt sterk aangeraden in te zetten op de evaluatie van de verschillende retentiesystemen in functie van een geoptimaliseerde werking. Hierdoor wordt een automatisch en veilig peilbeheer mogelijk. Dit vergroot het bufferend vermogen, maakt meer infiltratie mogelijk en kan tegelijkertijd de risico's rond wateroverlast verminderen.

Een slimme hemelwaterinfrastructuur hangt ook sterk af van de ontwikkeling van een meetnet op de waterlopen. Dit bestaat reeds voor de bevaarbare en de belangrijkste

onbevaarbare waterlopen. Een verder uitbreiding van het meetnet naar de meer lokale waterlopen biedt kansen voor een beter anticiperen op periodes met veel of weinig

7.1.3.4 Vertraagde afvoer in waterlopen realiseren

Waterlopen hebben een duidelijke afvoerfunctie. Toch suggereren wij om minstens een afweging te maken voor iedere waterloop of het afvoeren van water in sommige delen vertraagd kan worden. Dit kan evenvuldigweg gebeuren door het beperken van zomermaaiingen, ecologisch maaibeheer, het verruwen van waterlopen met natuurlijk materiaal en het verondiepen van waterlopen. Een andere manier is het effectief plaatsen van stuwen inde waterlopen. Op het moment van de opmaak van dit plan werkt de provincie Antwerpen aan een afwegingskader voor stuwaanvragen op waterlopen. Stuwen houden enerzijds water op, maar brengen andere ecologische problemen met zich mee, zoals de vorming van vismigratieknelpunten. Daarom is een gedegen visie op het gebruik van stuwen essentieel

7.1.4 SD 4: Groenblauwe dooradering/netwerken

We stellen volgende strategische ingrepen voor:

- *Inzetten op groenblauw in bebouwd gebied;*
- *Inzetten op groenblauw in buitengebied.*

Het HWDP is in de eerste plaats een visie op hoe er best wordt omgesprongen met hemelwater om problemen met wateroverlast en droogte vandaag en in de toekomst te vermijden. Bij het uitvoeren van de in het actieplan opgenomen maatregelen is het echter belangrijk om te zoeken naar win-win investeringen. Waar er bovengronds voldoende ruimte is gaat de voorkeur hierbij steeds naar investeren in een groenblauwe dooradering in de bebouwde zone en sterke groenblauwe netwerken daarbuiten. Een combinatie van nature-based en technische oplossingen zal noodzakelijk zijn om de transitie naar een waterbewuste gemeente mogelijk te maken, zowel op privaat als publiek domein. Enkel door de combinatie van beide is het mogelijk een meer kwalitatief en adaptief (gemeentelijk) watersysteem te creëren.

In wat volgt proberen we inzichten te bieden voor de gemeente waar hun kansen gebiedsgericht liggen om groenblauwe netwerken doorheen de bebouwde en onbebouwde ruimte te versterken. Eerst wordt een generieke visie gegeven voor een aantal typische bebouwde ruimtes: voor het openbaar domein zijn dit de ruimtes met compacte bebouwing en ruimtes met open bebouwing en andere meer diverse ruimtes (speelruimtes, begraafplaatsen, ...). Voor het privaat domein komen de particuliere tuinen en bedrijven in beeld. Daarnaast wordt ook een visie voorzien voor de groenblauwe netwerken in het buitengebied.

Voor meer gedetailleerde informatie over planning, inrichting en beheer van groenblauw ruimtes verwijzen we naar Aerts *et al.* (2022), een handboek uitgegeven door Departement Omgeving en Agentschap Zorg en Gezondheid.

7.1.4.1 Groenblauw in bebouwd gebied

Groene en blauwe ruimtes houden dorpen en steden leefbaar. Ze verbeteren het milieu, zorgen voor meer biodiversiteit, verminderen luchtvervuiling, zorgen voor waterberging, dempen geluidshinder en verkoelen in een warme periode. Kortom, meer groen en blauw is essentieel voor een klimaatbestendige en duurzame omgeving. Daarnaast heeft het een positief effect op de gezondheid van mensen en draagt het bij aan de leefomgevingskwaliteit van een wijk.

Belangrijke kwaliteitselementen volgens de blauwdruk hemelwater- en droogteplannen (Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid, 2021) zijn:

- Fysisch systeem is ruimtelijk structurerend;
- Connectiviteit met het groenblauwe netwerk;
- Nabijheid en toegankelijkheid;
- Groenvolume.

Het is daarom belangrijk om goed na te denken bij de aanleg en inrichting van een omgeving. Wat is het ecologisch potentieel van een terrein, wat is de typologie van het landschap, welke biotopen zijn er aanwezig (bv. water en bomen). Met andere woorden het juiste groen op de juiste plaats. Een blauwgroen project of plan kan zo vanuit meerdere invalshoeken bijdragen aan de duurzaamheidsdoelstellingen van de opdrachtgever (bv. burgemeesterconvenant, zie hoofdstuk 6).

Een voorbeeld ter illustratie is het Masterplan voor de Stiemervallei (Genk). Hierbij wordt de introductie van een parallelle waterloop en optimalisaties van riolering/collectoren langs de gekanaliseerde beek in de vallei gecombineerd met collectieve hemelwaterputten, regentuinen en wadi's in de verstedelijkte valleiflanken.

Figuur 7-18 : Meervoudige meerwaarden voor de Stiemervallei in Genk, ecologische kwaliteit rond een nieuwe parallele waterloop en recreatief medegebruik gekoppeld aan de (vervuilde) gekanaliseerde Stiemer (Tractebel/IMDC)

7.1.4.1.1 Tuinstraten (compacte bebouwing)

Binnen het principe van tuinstraten wordt op lokaal niveau optimaal groen-blauwe voorzieningen voorzien op zowel privaat als het openbaar domein. Een belangrijke pijler voor een tuinstraat is het ontharden van voortuinen/voetpaden/niet functionele verharding en vervangen door plantvakken/ moestuintjes of een infiltrerende/bufferende variant van de verharding. Indien de ruimte het toelaat kunnen nieuwe bomen aangeplant worden. De bewoners worden best mee betrokken. Zo kan hen gevraagd worden om bijvoorbeeld de boomspiegels te onderhouden. Zo voorkomen we dat de onderhoudskosten voor de gemeente bij de aanleg van tuinstraten sterk toeneemt. Goede afspraken maken met de bewoners echter ligt aan de basis van de slaagkans van dergelijke initiatieven. Aanvullend wordt een verdere vergroening beoogd door geveltuinen die gevoed worden vanuit regenwatertonnen. De regenwaterafvoer kan voorzien worden op straat door middel van een centrale goot en in een aangepast hol straatprofiel dat ook dienst kan doen als buffer.

Figuur 7-19 Voorbeeld van ontwerp van een tuinstraat in Antwerpen (bron : stad Antwerpen)

7.1.4.1.2 “Huisje en tuintje”-complex

In Vlaanderen gaat een groot potentieel schuil op vlak van de uitbouw van groenblauwe netwerken op de private percelen. 9% van Vlaanderen bestaat namelijk uit tuinen! Dit is aanzienlijk in vergelijking met: 10% bos of 2,9% natuurgebied. De oppervlakte tuinen blijft sterk aangroeien met 3,5 ha per dag. 84% van de Vlaamse woningen heeft een tuin met een gemiddelde oppervlakte van ongeveer 704 m² (Verstedelijk gebied: 21% van tuinen met gemiddelde oppervlakte van 331 m²; Randstedelijk gebied: 27% van tuinen met gemiddelde oppervlakte van 802 m²; Landelijk gebied: 52% van tuinen met gemiddelde oppervlakte van 977 m²)⁸.

Vergroening van private bebouwing met natuurlijke tuinen, groene daken, groene gevels, ... draagt bij aan biodiversiteit, leefomgevingskwaliteit, klimaatbestendigheid, gezondheid, ontspanning en moet het publieke groen versterken.

Specifiek in kader van dit plan is het belangrijk dat de vergunningverlener, vaak het lokaal bestuur bij vergunningsaanvragen op domein van de huishoudens, de volledige wateropvang als voorwaarde stelt om te (ver)bouwen, zeker bij mensen met grotere tuinen (zie Figuur 7-20). In veel gevallen kun je de hemelwateropvang zelfs afkoppelen van de riolering. Waterputten, wadi's en infiltratiesystemen kunnen het water dat afstroomt van daken of terrassen, perfect slikken. Het risico dat straten bij stortbuien blank komen te staan, is in dat scenario veel kleiner. Straten lopen net onder omdat de riolen het water dat we afvoeren, niet meer kunnen slikken.

Het “Groenblauwpeil” is één van de projecten binnen de Blue Deal. Met de Blue Deal wil de Vlaamse Overheid de strijd aangaan tegen droogte en waterschaarste. Het is een plan waar ook de industrie en de landbouwers bij betrokken zijn met tal van concrete acties en projecten en grote investeringen om droogte en waterschaarste structureel aan te pakken. Met “Groenblauwpeil” kan nagegaan worden met welke maatregelen de bewoners van de gemeente Putte de blauwe (gelinkt aan regenwaterbeheer) en groene aspecten (biodiversiteit, koolstofopslag, luchtkwaliteit, verkoeling) op hun eigen perceel kunnen verbeteren. Zowel particulieren, architecten, lokale besturen als bedrijven kunnen het groenblauwpeil gebruiken. Bereken het groen-blauw peil en bekijk welke maatregelen je kan nemen. <https://www.groenblauwpeil.be/> . Daarnaast kunnen particulieren eveneens inspiratie halen voor een groenblauwere tuin op de website www.blauwgroenvlaanderen.be.

Tenslotte loopt ook nog de Green Deal Natuurlijke tuinen (tot 13 november 2024) met als doel de biodiversiteit in Vlaamse tuinen te verhogen en het draagvlak ervoor te versterken. Deze Green Deal is vooral bedoeld om kennis op te doen hoe investeringen in natuurlijke tuinen op korte en lange termijn goed zijn voor de professional, de tuineigenaar en de omgeving. De website biedt alvast heel wat inspiratie voor de particuliere tuin rond diverse thema's zoals ontharden, wadi's, klimaatneutrale wijken, enzovoort.

⁸ Bron: beleidsstatistieken departement Omgeving (2022):
<https://omgeving.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Beleidsacties%20Tuinen%20%26%20GI.pdf>

Figuur 7-20 Praktijkvoorbeeld van een natuurlijke tuin: “Boomgaard 2.0 met wadi” te Oostkamp (bron: departement Omgeving; <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/klimaat-en-milieu/groene-economie/green-deals/green-deal-natuurlijke-tuinen/tuinen-in-de-kijker/boomgaard-20-met-wadi>)

7.1.4.1.3 Klimaatbestendige wijken

De gemeente Putte telt een aantal woonwijken met voornamelijk lokaal verkeer die op termijn aan vernieuwing toe zijn. De uitvoering van de visie van het hemelwaterplan (o.a. door middel van uitvoering van een rioleringsproject) voor dergelijke woonwijken dient mee opgenomen te worden in het plan van de vernieuwing van desbetreffende wijk. Hierbij wordt het belangrijk geacht om op alle stappen van de Ladder van Lansink in te zetten en volop de kaart te trekken van blauwgroene oplossingen: (i) durf kritisch te kijken naar de verharde oppervlakte en stel de vraag op welke manier er kan onthard worden (bv. reduceren van (overbodige) parkeerplaatsen, resterende oppervlaktes met parkeerfunctie waterdoorlatend aanleggen, overbodige voetpaden opbreken, aanleg van een smallere wegbedding,...), en behoud enkel functionele verharding; (ii) onderzoek de mogelijkheid tot hergebruik van water; (iii) inrichting van (verlaagde) groenzones en plantvakken (type wadi) zodat infiltratie, buffering en vertraagde afvoer kan plaatsvinden en (iv) aanleg van gescheiden rioleringsstelsel.

De gemeente kan zich tenslotte laten inspireren door het leertraject ‘verkavelingswijken in transformatie’ om verkavelingswijken te transformeren naar duurzame en leefbare omgevingen.

7.1.4.1.4 Klimaatbestendige bedrijvenparken

Doordat de huidige bedrijventerreinen voor een groot deel bestaan uit verhardingen, is er weinig mogelijkheid voor infiltratie en is er een snelle afvoer. Ook hitte is een kan op bedrijventerreinen zorgen voor oververhitte machines en bloedhete parkeerplaatsen. Bovendien zijn deze sites vaak niet aantrekkelijk (visueel, geur, lawaai, verkeer,...). Er zijn heel wat maatregelen voorhanden om bedrijvensites klimaatbestendig en meer inpasbaar te maken binnen de omgeving.

In deelzone 8 is het RUP Muggenberg (RUP_12029_214_00003_00001) van kracht. Het betreft een gemengd lokaal bedrijventerrein en woongebied met landelijk karakter. Het plangebied ligt in het waterbekken van de Dijle en stroomt af naar de Reehagenbeek. Het plangebied maakt geen deel uit van een overstromingsgevoelig gebied. In de groene bestemmingen (bufferzone en publieke groenzone) worden mogelijkheden voorzien om installaties in functie van opvang of buffering van hemelwater mogelijk te maken. Voor de opvang van het hemelwater worden in dit RUP voldoende mogelijkheden voorzien om een (openlucht) infiltratiebekken of een waterbuffering te realiseren.

7.1.4.1.5 (Multi)functionele (speel)ruimtes

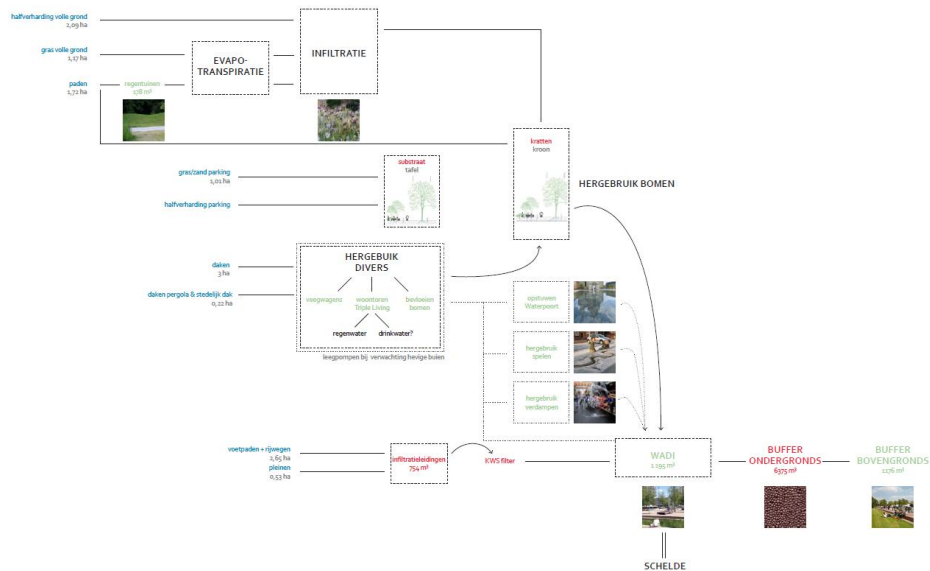
Schoolterreinen, speelpleintjes en soms ook terreinen van lokale verenigingen (bv.: lokalen van de jeugdbeweging) zijn vaak verhard van gebouw tot gebouw, waardoor water enkel het terrein kan verlaten via de aanwezige kolken. Een (gedeeltelijke) ontharding zorgt voor een vertraging van de afvoer evenals infiltratie in de bodem. Een groenere speelruimte/-plaats wordt ook beschouwd om een positief effect te hebben op de persoonlijke ontwikkeling en beleving van de gebruikers. Ontharding van de verharde delen van schoolterreinen is een visie die door de scholen ondersteund zou moeten worden. Onderstaand worden twee voorbeelden aangehaald van een deels ontharde inrichting van een schoolterrein. Voor de gemeente Putte is de herinrichting van de volgende scholen aangewezen: Vrije Basisschool Putte, Vrije Basisschool Beerzel, Basisschool Dr. Weynes. Voor meer inspiratie kunnen de volgende websites geraadpleegd worden:

- www.blauwgroenvlaanderen.be;
- www.klimaatspeelplaats.be;
- www.blesland.be

Figuur 7-21. Voorbeeld van onthardingsprojecten bij scholen (Linksboven : De Bever in Antwerpen, Rechtsboven : Basisschool Sint- Paulus in Kortrijk)

Putte heeft een aantal grote ruimtes waaraan op termijn een nieuwe invulling of een herinrichting zal gegeven worden. Zo staat de herontwikkeling van Beerzel centrum op de planning. Het inzetten op ontharding en lokaal vasthouden van water is hierbij belangrijk en dient meegenomen te worden in een integrale aanpak voor het gebied. Rond het thema water kan dan ook een geïntegreerd waterconcept uitgewerkt worden zoals gebeurde voor de heraanleg van de Gedempte Zuiderdokken in stad Antwerpen (Figuur 7-22).

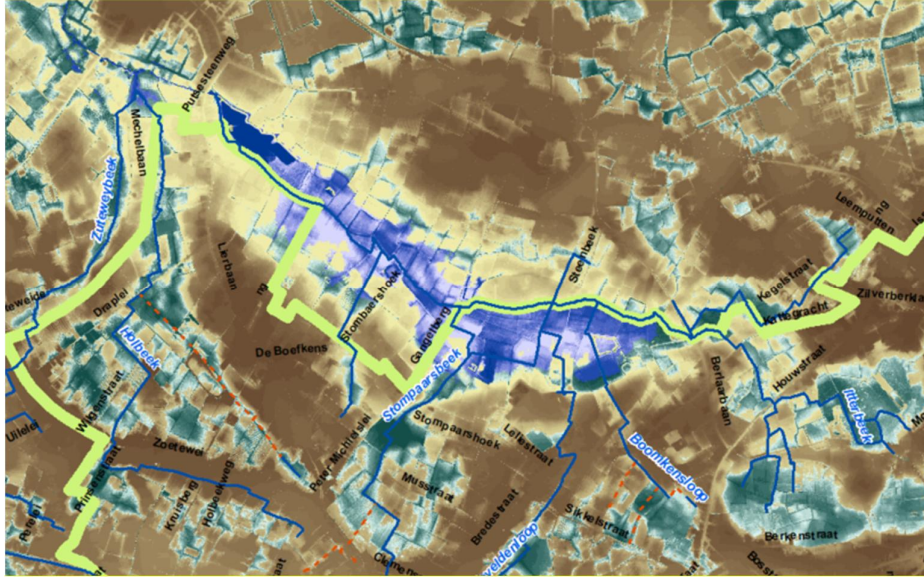

Figuur 7-22 : Het geïntegreerd waterconcept voor de Gedempte Zuiderdokken verbeeld in een schema (Tractebel/IMDC)

7.1.4.2 Groenblauw in buitengebied

De landelijke zone heeft in tegenstelling tot de meer verstedelijkte gebieden logischerwijs meer open ruimte, bos- en natuurgebieden. Vaak is de coherentie tussen deze gebieden door allerlei menselijke ingrepen afwezig. Denk maar aan de vele woonlinten in Putte die een duidelijke fysieke barrière vormt tussen verschillende delen van natuurlijke afstroomgebieden. Naast lijnvormige elementen creëren in Putte ook de vele serrecomplexen een toenemende druk op de open ruimte en de onderlinge verbinding tussen verschillende bos-, natuur- en landschapselementen. Net als in de verstedelijkte gebieden is er in Putte daarom ook in het landelijke gebied een belangrijke uitdaging in het herstellen en de opwaardering van het groenblauwe netwerk. Naast de vele meerwaardes voor de biodiversiteit biedt een sterk uitgebouwd groenblauw netwerk ook vele baten voor de waterhuishouding. Het is belangrijk om te identificeren waar de missing-links zijn en de potenties om meer groen-blauwe linten te creëren.

De blauwe zones op de watersysteemkaart zijn de zones met de hoogste kweldruk en zijn in sommige gevallen niet ontgonnen en herbergen ook vandaag nog een hoge biodiversiteit. Idealiter vormen de blauwe zones een blauwdruk voor de afbakening van groen-blauwe linten doorheen het landschap. Zeker voor de bovenlopen, waar dit een relatief smal lint is en er veel baten zijn inzake waterhuishouding. In combinatie met de geïnventariseerde centrale, structuurbepalende natuurlijke beekvalleien (zie nota omgevingsanalyse in bijlage) kunnen deze linten en eventuele flessenhalsen verder afgebakend worden. De natuurlijke structuren in Putte (zie nota omgevingsanalyse in bijlage) vormen ecologische stapstenen die verbonden kunnen worden door het beter uitbouwen van het systeem van beekvalleien om zo een aaneengesloten ecologisch netwerk te bekomen. Dit dient in samenhang bekeken te worden met het Vlaamse Ecologisch Netwerk (VEN) en Integraal ecologisch verbindend en ondersteunend netwerk (IVON) en de natuurverbindingsgebieden aangeduid op provinciaal niveau.

Figuur 7-23: voorbeeld van permanent natte zones op boven- en middenlopen van waterlopen de grens van Putte die ontwikkeld kunnen worden als een blauw-groen lint.

7.1.5 SD 5: Circulair en efficiënt water(her)gebruik

Om de vraag naar primaire waterbronnen te verminderen is het belangrijk om binnen de grenzen van de gemeente op zoek te gaan naar maatregelen die zowel het water dat uit de lucht valt als alternatieve bronnen van water nuttig te (her)gebruiken en niet verloren te laten gaan.

We stellen volgende strategische ingrepen voor:

- *Inzetten op meer individueel of collectief gebruik of hergebruik van hemelwater;*
- *Efficiënter en slimmer gebruik van alternatieve waterbronnen;*
- *Beperken van grond- en drinkwaterverbruik.*

7.1.5.1 (her)gebruik hemelwater

7.1.5.1.1 Individuele schaal

Door hemelwater dat op privé domein afstroomt van daken op te vangen in een hemelwaterput (zie Figuur 7-24) kan het vervolgens ingezet worden als alternatief voor het gebruik van drinkwater bij toiletspoeling, schoonmaken, de wasmachine, buitengebruik... De GSV hemelwater schrijft voor wanneer het verplicht is om een hemelwaterput te voorzien en wat de nodige afmetingen zijn.

Figuur 7-24 : Het plaatsen van een hemelwaterput voor het opvangen en hergebruiken van hemelwater

Als burgers en bedrijven een regenwaterput voorzien en regenwater ook effectief gebruiken voor toepassingen waarvoor het kan dienen, wordt extra buffercapaciteit gecreëerd. Deze inspanning lijkt misschien beperkt maar als elke burger en bedrijf dit doet, levert dit een aanzienlijk cumulatief effect. Als je alle volumes van de regenwaterputten optelt, heb je namelijk een enorm groot bufferbekken waarmee het risico op wateroverlast op een significante manier kan gereduceerd worden. Het gebruik van het regenwater betekent een afname van het drinkwaterverbruik en wanneer de overloop van de regenwaterput in de tuin kan infiltreren wordt meteen een bijdrage geleverd aan grondwateraanvulling.

Recent werd een tool gelanceerd op de website www.groenblauwpeil.be waarmee particulieren zelf het ideale volume van de hemelwaterput voor hun huis of gebouw kunnen berekenen.

7.1.5.1.2 Collectief

Daarnaast kan ingezet worden op het collectief opvangen en gebruiken van hemelwater, bijvoorbeeld in een verstedelijkte omgeving met beperkte ruimte voor een individuele hemelwaterput.

Openbare besturen kunnen op het publieke domein naast bufferen en infiltreren ook inzetten op het opvangen en gebruiken van het regenwater afkomstig van de wegenis, verharde pleinen en parkings. Mits het voorzien van een KWS afscheider kan dit water ingezet worden voor verschillende toepassingen, zoals het vullen van de veegwagens, bluswater voor de brandweer, bevoeiing van groenzones en plantvakken in droge periodes, etc.

Figuur 7-25 : Innovatieproject “Markt Vorselaar” met voorstelling van de scholen en RWA-stelsel die de ondergrondse buffering onder het Marktplein van Vorselaar zullen voeden, van waaruit de omliggende gebouwen (scholen, gemeentegebouwen) water zullen kunnen gebruiken (bron: gemeente Vorselaar en Pidpa).

Op locaties met slechts beperkte ruimte kunnen geveltuinen geïnstalleerd worden (eventueel in participatie met aangelanden). Bij een geveltuin kan de hemelwaterafvoer van een dak afgekoppeld worden naar een regenwaterput die dienst doet als voeding voor de geveltuin. Andere technieken voor de geveltuin kunnen eventueel ook bovengronds geïnstalleerd worden in een zitmeubel zoals weergegeven in onderstaand voorbeeld te Blankenberge (Figuur 7-26). Voor meer inspiratie verwijzen we graag naar volgende initiatief <https://www.geveltuinbrigade.be/>.

Figuur 7-26 Voorbeeld van geveltuin met technieken verwerkt in zitmeubel te Blankenberge (bron: www.blauwgroenvlaanderen.be)

Gebruik van hemelwater dient nader onderzocht te worden voor de aanwezige schoolterreinen binnen de gemeente (zie lijst scholen opgenomen in §7.1.4.1.5). Zo wordt in de IMMI school te Anderlecht water opgevangen van de daken en gezuiverd tot drinkwater (Gids Duurzame Gebouwen .brussels, n.d.).

Figuur 7-27 : de IMMI school te Anderlecht waar hemelwater opgevangen wordt en gereinigd tot drinkwater (bron: Gids Duurzame Gebouwen .brussels, n.d.)

De visie is ook om sportsites in de gemeente in te zetten in de brongerichte aanpak voor hemelwater, niet enkel door het voorzien van boven- of ondergrondse infiltratie- of buffervoorzieningen, maar ook met mogelijkheid tot hergebruik. Deze visie kan eventueel gekoppeld worden aan een toekomstig herinrichtingsplan van dergelijke site. Voorbeelden van dergelijke sportterreinen in de gemeente Putte, zoals de terreinen van SK Peulis zijn opgenomen in de nota Omgevingsanalyse in Bijlage D.

7.1.5.2 Efficiënt en slim gebruik van alternatieve waterbronnen

Waterefficiëntie en watercirculariteit voor de bedrijfssector moet de standaard worden. Reeds heel wat bedrijven investeren daarbij in droogterisicoanalyse, gebruik van alternatieve waterbronnen en het inzetten op circulair watergebruik. Een eerste belangrijk principe daarbij is het '*Fit for Use*', de juiste waterkwaliteit voor de juiste toepassing. Ten tweede is er het '*Reduce – Reuse – Recycle*'-principe wat vertaald kan worden als waterbesparing, waterhergebruik en circulariteit (bron: krantenartikel Fokus online). Bedrijven moeten echter ook op een innovatieve manier leren omgaan met het gebruik van water. Een belangrijke innovatie is werken vanuit een integrale aanpak. Binnen een bedrijf kan bijvoorbeeld met warmte uit gezuiverd afvalwater (Thermische Energie uit Afvalwater of TEA) lokalen verwarmd worden maar zeker tussen bedrijven zijn er wisselwerkingen mogelijk waarbij water van een bepaalde kwaliteit wordt verkocht aan nabijgelegen bedrijven die dit kunnen aanwenden in hun toepassingen. Ook het samen bufferen is een nieuwe trend met veel potentieel.

Om de symbiose tussen bedrijven om meer water te hergebruiken nog meer rendabel en dus aantrekkelijker te maken is er wel nog een inspanning nodig op vlak van regelgeving zodat bedrijven die water ter beschikking stellen geen afvalwaterheffing meer dienen te betalen.

7.1.5.2.1 Bronbemalingswater

Bronbemaling is een proces waarbij grondwater opgepompt wordt om een tijdelijke verlaging van de grondwaterspiegel te bekomen. Hierdoor kunnen grondwerken zoals het bouwen van kelders, ondergrondse garages en nutsvoorzieningen droog worden uitgevoerd.

Een bronbemaling verlaagt de grondwaterspiegel en onttrekt hiermee water uit de ondiepe ondergrond en de wortelzone. Dat kan negatieve gevolgen hebben voor de omgeving. Vijvers en plassen kunnen droogvallen, en bomen en vegetatie geraken met hun wortels niet meer aan het grondwater. Dit vormt een probleem in o.a. omliggende tuinen, parkzones, stadsgroen of natuurgebieden. Zetting van de bodem kan ook leiden tot stabiliteitsproblemen voor omliggende gebouwen, en bij aanwezigheid van verontreiniging in de buurt kan dit aangetrokken worden. Omwille van dit laatste zijn er wettelijke bepalingen voor het lozen van bemalingswater.

Om de impact van bemalingen te beperken, moet de lozing van bemalingswater zoveel mogelijk vermeden worden. In de eerste plaats door de bemaling te vermijden, of te beperken in tijd (bouwverlof), ruimte (enkel liftput) of volumes (peilgestuurde bemaling). Vervolgens moet onderzocht worden of retourbemaling mogelijk is, waarbij het opgepompte water in de onmiddellijke omgeving terug in de grond wordt gebracht. Als er toch water moet worden afgevoerd, wordt dit eerst ingezet voor hergebruik, en dan pas geloosd. Lozing gebeurt bij voorkeur naar een oppervlaktewater in de buurt, en pas in laatste instantie naar de riolering. Deze opeenvolging van stappen is de 'bemalingscascade'.

Figuur 7-28: de opeenvolgende stappen van de bemalingscascade (bron: VMM)

Bemalingen vallen onder de milieuwetgeving Vlareem: het zijn ingedeelde inrichtingen en activiteiten (IIOA's) onder rubriek 53.2 van de indelingslijst (Bijlage 1 van Vlareem II). Kleinere bemalingen (klasse 3) zijn meldingsplichtig, en dienen dus minstens gemeld te worden bij de gemeente. Vaak wordt er echter niet voldaan aan deze meldingsplicht. Grotere bemalingen kunnen evenwel vergunningsplichtig zijn en zelfs MER-plichtig naargelang de ligging, diepte van de putten en het debiet per dag. Voor bronbemalingen moet voldaan worden aan de sectorale voorschriften uit Vlareem hoofdstuk 5.53. Dit beschrijft o.a. de verplichte debietmeter, de code van goede praktijk en het volgen van de bemalingscascade. Bronbemalingen mogen enkel geplaatst worden door erkende boorbedrijven (VLAREL-wetgeving).

Met betrekking tot de lozing van het bemalingswater wordt eveneens verwezen naar Vlareem II art. 6.2.2.1.2 § 5 namelijk dat niet-verontreinigd bemalingswater bij voorkeur opnieuw in de bodem gebracht wordt. Wanneer het in de bodem brengen redelijkerwijze niet mogelijk is, moet dit niet-verontreinigd bemalingswater geloosd worden in een oppervlaktewater of een kunstmatige afvoerweg voor hemelwater. Het lozen in de openbare riolering is slechts toegestaan wanneer het conform de beste beschikbare technieken niet mogelijk is zich op een andere manier van dit water te ontdoen.

Aanbevelingen:

De onderstaande aanbevelingen dienen zoveel mogelijk ter harte genomen te worden.

- De volgende voorwaarden voor bronbemalingen kunnen opgelegd worden in de omgevingsvergunning:
- In eerste instantie dient de bemaling zoveel mogelijk beperkt te worden tot wat technisch strikt noodzakelijk is. Hierover dient gewaakt te worden in de voorbereidingsfase van het project alsook tijdens de bemaling zelf.
- Bij nieuwe middelgrote en grote bouwwerven dienen sensoren gebruik te worden bij het oppompen van grondwater. Die sensoren leggen de pompen stil als er voldoende water is opgepompt. Als het grondwater weer stijgt, schieten de pompen weer in gang.
- Er dient maximaal ingezet te worden op retourbemaling. Dit houdt in dat niet-verontreinigd grondwater dat onttrokken wordt zoveel mogelijk terug in de grond moet gebracht worden in de directe omgeving, weliswaar buiten de onttrekkingszone. Dit gebeurt via retourputten (boorputten), maar ook via een nabijgelegen gracht of een infiltratievijver. De ondergrond moet voldoende infiltratiecapaciteit hebben.
- Het grondwater dat onttrokken wordt bij de bronbemalingen moet, in zoverre dit met toepassing van de beste beschikbare technieken mogelijk is, nuttig worden gebruikt. Bij droogte moet het bemalingswater maximaal ter beschikking gesteld worden voor hergebruik. Omwonenden kunnen tot 500 m³/jaar afnemen voor huishoudelijk gebruik, zonder aanvullende melding of vergunning (vrijstelling van Vlaremeldingsplicht). Het nuttig gebruik door niet-particulieren (groendiensten, landbouwers) wordt momenteel wel als Vlaremplichtig beschouwd (rubriek 53.8). Dit nuttig gebruik dient ook met de nodige voorzichtigheid te gebeuren omdat de waterkwaliteit niet gecontroleerd wordt. Het bemalingswater bevat mogelijk vervuiling van naburige sites. Ondanks deze beperkingen wordt dit toch als een belangrijk aspect bevonden om gemeentebreed zo veel mogelijk toe te passen.
- Als voorgaande oplossingen niet mogelijk zijn, kan er geloozd worden op een nabijgelegen waterloop. Hiervoor is ook nog de toestemming nodig van de waterloopbeheerder.
- Enkel als voorgaande oplossingen niet haalbaar zijn, is lozing op de openbare riolering (regenwaterleiding of gemengde leiding) toegelaten. Hierbij geldt wel een maximaal lozingsdebiet van 10m³/u. (Debieten groter dan 10m³/u zijn enkel toegelaten na schriftelijke toestemming van Aquafin).
- De infiltratie of de lozing van het opgepompte grondwater mag geen wateroverlast veroorzaken
- Voor elke lozing van bronbemalingswater moet een zandvanger geplaatst worden, ongeacht retourbemaling, afvoer naar de beek of riolering.
- De voortgang van de werken moet gerapporteerd worden naar de gemeente, zodat de bemalingen kunnen opgevolgd worden. Dit gaat over de start en stop, de meterstanden van de debietmeter, de tussentijdse grondwaterpeil – en waterkwaliteitsmetingen.

Veel lokale besturen leggen bovenstaande voorwaarden of een aantal ervan intussen op in de omgevingsvergunning. Een uniforme bemalingskader/-reglement op Vlaamse niveau zou zowel voor de lokale besturen als voor de bouwsector meer zekerheid en duidelijkheid verschaffen.

- Handhaving is vervolgens een belangrijk instrument om de naleving op te volgen. Vaak ontbreekt binnen de gemeentediensten echter de capaciteit of de expertise om bemalingen goed te kunnen controleren. Daarom stellen we voor om de werfbezoeken zo efficiënt mogelijk in te plannen door op te leggen dat het begin en het einde van de bemaling wordt doorgegeven. Op die manier is er een overzicht van actieve bemalingen in de gemeente voorhanden. Daarnaast moet de lokale toezichtshouder (vaak de milieu-ambtenaar) weten waarop te letten bij de controle van een bemaling. Departement omgeving en VMM organiseren regelmatig opleiding over dit thema. Tenslotte is het belangrijk om blijvend in te zetten op sensibilisering binnen de bouwsector rond het nut en de noodzaak van duurzame bemaling. Met het pilootproject *Compliance Promotion of nalevingsbevordering* dat in 2021 werd opgestart zetten het Vlaams Departement Omgeving, de Vlaamse Milieumaatschappij, de Vlaamse Confederatie Bouw (VCB) en de Beroepsvereniging Bronbemalingsbedrijven (BVBB) alvast een stap in de goede richting.
- Om hergebruik te stimuleren, kan het overzicht van actieve bemalingen ook publiek gemaakt worden, bv. via een kaart op de website van de gemeente. Zeker in droogteperiodes kan dit de weg wijzen voor particulieren en landbouwers. Ook het gebruik binnen de eigen stadsdiensten kan bekeken worden (besproeien van stadsgroen, gebruik door brandweer, reiniging van straten en pleinen). Het inschakelen van bemalingswater is vaak complex omwille van de kwaliteit en de monitoring ervan.
De kwaliteit van het bemalingswater zou onderzocht moeten worden door een milieudeskundige. Indien er vermoeden is van verontreiniging zal dat moeten onderzocht worden en aangetoond met staalnames. Indien er inderdaad verontreiniging wordt vastgesteld, zullen de lozingsvoorwaarden in de vergunning daarop worden aangepast. Het kan ook zijn dat er niets gemeten wordt maar dat er in de buurt wel gekende verontreinigingsbronnen voorkomen. Dan kan opgelegd worden, dat de waterkwaliteit ook tijdens de bemaling wordt opgevolgd.

7.1.5.2.2 Gezuiverd afvalwater

Elke jaar worden miljoenen kubieke meter huishoudelijk afvalwater gezuiverd in de rioolwaterzuiveringsinstallaties. Daarnaast zijn er ook bedrijven die gezuiverd afvalwater kunnen aanbieden (bv. Voedingsbedrijven). Dat is een enorm potentieel dat deels kan ingezet worden als alternatieve waterbron. Het gezuiverd afvalwater kan dan tijdens droge periode beschikbaar gesteld worden aan landbouwbedrijven. Dit draagt bij aan een meer klimaat robuuste landbouw. Hieraan dienen wel bepaalde gebruiksvoorwaarden gekoppeld te worden zoals niet spuiten op rauw geconsumeerde groenten en vermijden van elke rechtstreeks menselijk contact. Een extra kanttekening is het dure en niet duurzame transport over de weg van zuiveringsinstallatie tot landbouwperceel. Ook is het belangrijk te bepalen welke minimaal debiet er naar een waterloop moet gaan.

Onderzoek is daarom nodig om op zoek te gaan naar betere oplossingen voor hergebruik van gezuiverd afvalwater. De operationele groep AWAIR ('AfvalWater voor IRRigatie') bestaande uit Vlakwa, Aquafin en het Proefstation voor de Groententeelt (PSKW) onderzoekt dit samen met lokale landbouwers welke watervolumes, debieten en drukken er nodig zijn voor de afnemers, of de desinfectietechnieken betrouwbaar zijn in de dagelijkse praktijk en hoe een distributienetwerk eruit zou moeten zien (bron: Aquafin, 2021).

7.1.5.2.3 Gezuiverd grijs water

Grijswater is afkomstig van douches, keukens, wasmachines,... en kan gezuiverd en hergebruikt worden. De mate van zuivering bepaalt de hergebruiksmogelijkheden. Momenteel zijn er in Vlaanderen heel wat proefprojecten lopend. Volgende lijst dient ter inspiratie voor de gemeente Putte:

- De Kruitfabriek Vilvoorde (Matexi, Aquafin, NuReSys, Vilvoorde): grijswater afkomstig van douches, keukens en wasmachines gezuiverd door rietveld in combinatie met membraanfilter;
- De Nieuwe Dokken Gent (DUCOOP, Farys): grijswater gezuiverd via aerobe membraanreactoren: hergebruik als proceswater voor nabijgelegen bedrijf;
- Antwerpen Nieuw Zuid (Water-Link): hergebruik van grijswater voor de productie van drinkwater.

7.1.5.3 Beperken grond- en drinkwaterverbruik

Naast bovenstaande alternatieven voor drink- en grondwater is het minstens even belangrijk om het verbruik van drink- en grondwater zoveel mogelijk te beperken. Het is aan te raden om illegale grondwaterwinningen (voor beregening en drinkwater dieren) op te sporen en in kaart te brengen.

Verder is het zeker naar sensibilisering toe belangrijk om een zicht te krijgen op de impact van legale private grondwaterwinningen op het grondwater. Deze zijn vrij van vergunningsplicht tot een debiet van 500 m³/jaar. Als we uitgaan van 1% pteigenaars die allemaal maximaal pompen (500m³/jaar), kan dat misschien wel een effect hebben. Ruwweg betekent dit dat het grondwater er ca. 2.2mm kunnen dalen.

Voor de tuinbouwsector wordt een getrapte strategie aanbevolen om te voorzien in water voor de sproei-installatie.

1. Recirculatiewater: Dit is het drainwater of het overtollige gietwater bij substraatteelten onder glas maar bevat ook het nutriëntrijk spoelwater van filters. De glastuinbouw wordt gestimuleerd om dit water zoveel mogelijk te hergebruiken bij de volgende gietbeurten. Het hergebruik leidt immers tot een besparing op meststoffen en water.
2. Hemelwaterverbruik door het aanleggen van reservoir waarin het hemelwater dat afstroomt van de gebouwen en serres van het bedrijf wordt opgevangen (zie §7.1.2.2.2).
3. Indien dit niet volstaat en er zijn geen alternatieve waterbronnen beschikbaar kan grondwater onttrokken worden.
4. Enkel indien hemelwater- en grondwatergebruik niet volstaat kan overgeschakeld worden op het gebruik van drinkwater. Hierbij zijn wel volgende kanttekeningen te maken. Leidingwater wordt aangeleverd door de drinkwatermaatschappijen en is hierdoor vrij duur. Bovendien is in sommige regio's het drinkwater te rijk aan natrium en chloride of kalk, waardoor het niet altijd geschikt is als gietwater in de tuinbouw.

Deze strategie zorgt er niet alleen voor dat drinkwaterreserves minder onder druk komen te staan tijdens droge periodes, het zal eveneens een financiële besparing betekenen voor de tuinbouwer op lange termijn.

7.1.5.4 Handige tools

Om circulariteit van water te bevorderen zijn er een aantal instrumenten beschikbaar om bedrijven, lokale besturen, landbouwers,... te helpen om de juiste beslissingen te maken. Onderstaand worden drie heel nuttige instrumenten wat meer in detail toegelicht. Deze kunnen via dit hemelwater- en droogteplan door het lokale bestuur verder gecommuniceerd worden.

WaterRadar: Watervraag en -aanbod in beeld en optimalisering irrigatie

In functie van een meer klimaatrobuuste landbouw is het belangrijk dat watervraag kan gelinkt worden aan het wateraanbod met als doel de uitwisseling/interactie. Die uitwisseling kan zowel geografisch van aard zijn (water transporteren van waterrijke zones naar zones met een watervraag) als temporeel zijn (water tijdelijk bufferen om droge periode te kunnen overbruggen).

Een (ander) instrument dat momenteel kan gebruikt worden om de watervraag en -aanbod voor landbouw te verbinden is de zogenaamde online viewer WaterRadar (www.waterradar.be). Daarmee kunnen land- en tuinbouwers eenvoudig op zoek gaan naar geschikte alternatieve waterbronnen in de buurt van hun percelen. Concreet ligt de focus op zowel gezuiverd huishoudelijk afvalwater van Aquafin-installaties als op gezuiverd afvalwater van voedingsverwerkende bedrijven.

Een bijkomende functionaliteit naast het wateraanbod is het visualiseren van de theoretische irrigatiebehoefte op regionale schaal. Dit geeft een ruwe inschatting van de extra irrigatiebehoefte voor het volledige groeiseizoen, bovenop de natuurlijke neerslag en toont in welke regio's de potentiële watervraag het hoogst is.

Dit instrument kan dus een kader bieden (voor gemeenten) om lokale projecten op te starten die de vraag naar en het aanbod van water beter rijmen, en dus duurzaam en circulair watergebruik faciliteren.

Waterscan

Een waterscan is een instrument waarmee de waterbehoefte op een bedrijf in kaart wordt gebracht. Bedrijven kunnen hiervoor watergebonden subsidies krijgen. Er wordt gekeken naar mogelijke waterbesparingsmaatregelen en ook in hoeverre de grondwaterwinning of de drinkwaterfactuur, zowel technisch als economisch, kan worden afgebouwd en vervangen door andere waterbronnen. De uitvoering van de aanbevelingen is niet verplicht maar bijna logisch omwille van de baten die ze opleveren voor bedrijven. Zeker naar de toekomst toe zullen de watertekorten die we de komende decennia mogen verwachten, een grote economische impact hebben.

Waterbarometer tool Smart WaterUse

Dit instrument vormt een gratis hulpmiddel voor Vlaamse bedrijven om hun waterbeheer te optimaliseren en waterrisico's aan te pakken.

Website: <https://www.waterbarometer.be/>

7.1.6 SD 6: Sensibilisering en ondersteuning

Een recente studie van Vlakwa heeft aangetoond dat de Vlamingen bereid zijn om meer regenwater op hun domein te laten infiltreren. Om dit te doen verkiest 90% van de respondenten om geen verhardingen meer bij te plaatsen en/of te kiezen voor doorlatende verharding. 70% wil ervoor zorgen dat het water van de regenwaterput overloopt naar de tuin. Het wegnemen van bestaande verharding ligt moeilijker al is 1 op de 3 hiertoe wel bereid (<https://grotewaterenquete.be/>). Als gemeente is het nuttig dit

mee op te nemen in het communicatiebeleid rond wateroverlast, droogte en hemelwateroplossingen.

We stellen volgende strategische acties voor:

- *Inzetten op communicatie;*
- *Bronmaatregelen stimuleren.*
- *Zuinig watergebruik stimuleren.*

7.1.6.1 Inzetten op communicatie

De gemeente Putte gebruikt de gemeentelijke website om te communiceren over specifieke acties zoals de boomplantactie in het kader van het Bomencharter. We stellen voor om ook de acties die worden genomen in het kader van het hemelwater- en droogteplan geregeld in de kijker te zetten via dit kanaal. Op die manier doet de gemeente aan nudging⁹ bij de bevolking met als doel haar burgers te activeren.

7.1.6.2 Bronmaatregelen stimuleren

De gemeente kan een belangrijke rol vervullen in het sensibiliseren rond ontharding en aanleg van niet-vergunningsplichtige verhardingen op privaat domein (Quick win). De hoofdboodschap hierbij is dat het hemelwater niet afstroomt naar het terrein van een buur, noch naar het openbaar domein.

- Voor huizen die hoger liggen dan het openbaar domein wordt aangeraden in te zetten op maatregelen die de afstroom naar het openbaar domein verhinderen.
- Voor private verhardingen worden waterdoorlatende materialen, bij voorkeur met poreuze onderfundering de norm. (zonder onderfundering is de buffercapaciteit vaak te laag).

Het is noodzakelijk dat de opleiding (gegeven door de Provincie) gevolgd wordt over hoe verharding in de voortuin kan aangepakt worden. Op die manier verzekeren we dat de gemeente de burgers correct informeert.

Een ander voorbeeld om verharding aan te pakken is het opmaken van een reglement¹⁰ inritten en bermen zoals de gemeente Beringen.

Infiltratie en/of gebruik van hemelwater op eigen terrein (Quick win)

De bewoners van de straten die volgens de O2c-watersysteemkaart van Staes en Meire (2019)¹¹ gelegen zijn in gebieden die geschikt zijn om prioritair in te zetten op infiltreren i.f.v. de grondwateraanvulling krijgen het advies om bij heraanleg van de riolering van deze wegen het hemelwater van de bestaande gebouwen af te koppelen naar een infiltratievoorziening als alternatief voor een hemelwaterput. Dit geldt wel alleen maar onder de voorwaarde dat er geen hemelwaterput beschikbaar is en hergebruik op korte termijn niet mogelijk geacht wordt.

De gemeente kan initiatieven overwegen voor het plaatsen van regenwaterton met hergebruik voor de tuin, geveltuintjes ondersteunen aan de hand van subsidies.

⁹ Stimuleren van gedragsverandering door mensen een vriendelijk duwtje (nudge) te geven in de gewenste richting

¹⁰ <https://blauwgroenvlaanderen.be/professionals/projecten/reglement-inritten-en-bermen-beringen/>

¹¹ Staes J. & Meire P. (2019). Kaartlagen watersysteemkennis ter ondersteuning van de opmaak van hemelwaterplannen. (versie 2019/06/07). Universiteit Antwerpen, onderzoeksgroep Ecosysteembeheer, ECOBE 019-RXXX.

Tot slot is het van groot belang om mensen warm te maken voor infiltratie op privaat domein. Inspiratie voor particulieren is te vinden op de website www.blauwgroenvlaanderen.be.

Faciliteren van collectieve opvang en hergebruik op privaat en publiek domein

Sommige private actoren hebben grote verharde oppervlaktes en een lage watervraag, terwijl in de onmiddellijke omgeving een significante watervraag is (voor industrie, landbouw, recreatie, ...). In dat geval lijkt de uitbouw van collectieve voorzieningen, waarbij het water van 1 of meerdere grote verharders tezamen opgevangen wordt en ter beschikking gesteld wordt aan 1 of meerdere (andere) partijen bijzonder nuttig. De gemeente kan dergelijke initiatieven stimuleren.

7.1.6.3 Zuinig watergebruik stimuleren

De gemeente heeft een voorbeeldfunctie en stimuleert daarom best het duurzaam watergebruik door gemeentediensten.

Aanzetten tot waterbesparingsmaatregelen

Uit de omgevingsanalyse blijkt duidelijk dat een deel van het geïnfilterde grondwater wordt weer opgepompt door vergunde grondwaterwinningen in en rond de gemeente (669 822 m³ vergund jaardebiet). Dit komt bovenop het drinkwaterverbruik dat in de gemeente ca. 680.000 m³ op jaarbasis bedraagt.

Om het drink- en grondwaterverbruik in de gemeente tot het minimale te beperken worden in paragraaf 8.2 een aantal voorstellen gedaan.

7.2 Deelzonespecifieke visie

Voorgaande stappen werden vervolgens vertaald naar een deelzonespecifieke visie. Deze gedetailleerde visie op niveau van perceels-, straat- en/of wijkniveau wordt uitgewerkt rekening houdende met de huidige problematieken en de toekomstige ontwikkelingen binnen de gemeente of buurgemeenten.

Het resultaat van de deelzonespecifieke verfijning van voorgaande hoofdstukken (omgevingsanalyse, knelpunten, visie) is te raadplegen in de deelzonefiches. Deze bevatten achtereenvolgens:

- de gebiedseigenschappen : er wordt een samenvatting gegeven van de kenmerken van het gebied op basis van de thema's uit de omgevingsanalyse. Eventuele knelpunten brengen we onder de aandacht;
- de toekomstige deelzonespecifieke visie op hoofdlijnen;
- de opportuniteiten en maatregelen: de voorgestelde ingrepen om te komen tot een robuust watersysteem in overeenstemming met de ladder van Lansink worden beschreven;
- Een visie op een optimaal RWA-netwerk met onder andere aanduiding van publieke grachten;
- een ruimte voor water kaart: deze zoomt in op de deelzone en geeft de aan een specifieke locatie verbonden maatregelen van de visie weer.

Bij het aanduiden van opportuniteiten en maatregelen, en weergave hiervan op kaart werden volgende principes gehanteerd:

- De brongerichte aanpak van de ladder van Lansink voor hemelwater (zie Figuur 1-2) werd gevolgd. We zetten zoveel mogelijk in op de hoogste trap. De voorkeur wordt gegeven om het afstromende regenwater zoveel mogelijk vast te houden aan de bron door de toepassing van bv. waterdoorlatende verharding en (collectieve) buffering en infiltratie op privaat en publiek domein waar mogelijk.
- Voor de selectie van mogelijke locaties voor infiltratie en buffering worden verschillende ruimtelijke factoren in rekening gebracht. De infiltratie en buffering wordt ook zoveel mogelijk bovengronds gerealiseerd. De voorkeur gaat hierbij uit naar langsrachten. Indien dit niet mogelijk is gaat de voorkeur uit naar het collectief infiltreren/bufferen van hemelwater op (ruimtelijk) geschikte locaties. Indien ook dit niet mogelijk blijkt, kan buffering worden voorzien in leidingen. In de groene clusters van de zoneringsplannen zijn vaak al bestaande grachten en/of leidingen aanwezig die zorgen voor de afvoer van het hemel- en afvalwater naar een waterloop. Deze kunnen in de meeste gevallen behouden blijven als hemelwaterafvoer. Voor het afvalwater kan in deze zones dan een nieuwe DWA-leiding worden aangelegd.
- We gaven weer op de Ruimte voor Water Kaarten 07a, 07b en 07c (zie Bijlage D) welke ruimte gereserveerd kan worden voor eventuele voorzieningen zonder al de exacte inplanting te bepalen. Dit maakt onderdeel uit van een detailontwerp of de uitwerking van concrete projecten. Tabel 7-10 geeft een overzicht van de verschillende kaartelementen. Hierbij is het belangrijk om het nuanceverschil te begrijpen tussen bovengrondse berging en (potentiële/concrete) buffer- of infiltratiezone. Dit wordt verduidelijkt in Tabel 7-9.

De deelzonefiches (zie Bijlage D) werden overlopen met de gemeente en actoren tijdens een overleg op 29 juni 2021 (zie verslag met IMDC ref. VV21161).

Gemeentebrede maatregelen zijn niet aan een bepaalde locatie toe te wijzen. Het gaat bijvoorbeeld over maatregelen rond sensibilisering en ondersteuning, beleidsaanbevelingen rond bronbemaalingswater, algemene richtlijnen voor klimaatbestendige wijken of bedrijvenparken, etc. Deze zijn uitgewerkt onder de generieke visie (§7.1) en worden dus niet herhaald in de deelzonefiches.

Tot slot merken we ook op dat de impact van de maatregelen niet becijferd werd. Dit maakt deel uit van gedetailleerder ontwerptechnisch onderzoek. Niettemin werd voor één gevalsstudie getracht om voor enkele maatregelen voorgesteld in deelzonefiche zeer ruw te becijferen in welke mate zij de buffereis kunnen invullen en kunnen bijdragen aan de wateruitdaging voor deze zone. De gemeente selecteerde de deelzone van het Lijsternest als gevalsstudie (zie verslag met IMDC ref. VV22127). De analyse is opgenomen in de desbetreffende deelzonefiche PT007 (zie bijlage D).

Tabel 7-9 : Verschil tussen bovengrondse berging en buffer- of infiltratiezone

	Bovengrondse berging	Buffer- of infiltratiezone
Ruimtelijk	Opwaarts	Afwaarts
Schaal	Opvang lokaal afstromend hemelwater	Opvang afstromend hemelwater van een omvangrijk opwaarts gebied
Hoofddoel	Grondwateraanvulling	Wateroverlast in afwaartse gebieden voorkomen
Structurele aanpassingen	Beperkt	Ja
Uitvoering	Bovengronds	Boven- of ondergronds
Multifunctionele zone	Ja (waterpleinen, speeltuinen, park, hondeweides, sport- en speelvelden,...)	beperkt

Tabel 7-10 : Legende van de GIS-lagen gebruikt bij visievorming

Legende	Korte beschrijving	Beschrijving
	Visie grachten	Herinrichting van een gracht (bijsturen afwateringszin via herprofiëren, verbreden en verondiepen, compartimenteren, dempen) ¹²
	RWA (prioritair karakter)	Gemengd stelsel omzetten naar een gescheiden stelsel met RWA-streng met een prioritair karakter vormt een quick-win omdat meerdere bestaande RWA-assen (gescheiden stelsel, grachten,...) hierop kunnen aansluiten
	RWA (type te onderzoeken)	Straten/verkeerswegen met bestaande RWA-as (aangelegd vóór 2005) waar de wegenis op aangesloten is en een gemengde riolering (diameter ca. 400 mm). Zones met indicatie van hoog grondwaterpeil en/of de infiltratiecapaciteit verder dient onderzocht te worden door proeven.
	RWA (type buffering met vertraagde afvoer)	Gebieden waar waterlopen kritiek zijn, infiltratiesnelheid laag en/of grondwaterpeil hoog. Typisch inzetbaar om te streven naar laaggelegen waterneutrale woonwijken (bestaande of nieuwe) waar bovengronds weinig plaats beschikbaar is.
	RWA (type infiltratie met of zonder overloop)	Keuze met of zonder overloop afhankelijk van de infiltratiesnelheid. Verder

¹² Aanduiding van grachten die in aanmerking komen voor compartimentering, verbreden en verondiepen of dempen gebeurt enkel wanneer er een uitgesproken ambitie hiertoe bestaat van één van de actoren.

Legende	Korte beschrijving	Beschrijving
		infiltratieonderzoek dient duidelijkheid te verschaffen
	Potentie voor grachten en/of infiltreerbare berm	Potenties voor de aanleg van grachten of andere SUD's ¹³ (bv. infiltreerbare bermen, wadi's,...) in het openbaar domein t.b.v. de uitbouw van het toekomstige hemelwatersysteem
	Publieke gracht	Aanduiden van potentiële publieke gracht. Dit wordt gedaan indien de gracht belangrijk is bij het afvoeren van het hemelwater en deze extra onderhoud vraagt.
	Zone voor ontharding	Locaties waar het voordelig zou zijn om te ontharden. Vaak zijn dit parkeerplaatsen met een goede infiltreerbare ondergrond.
	Bovengrondse berging	Locaties waar mits (beperkte) bovengrondse herinrichting kan ingezet worden op bijkomende berging van lokaal hemelwater (bv. waterpleinen, speelpleinen,...).
	Potentiële buffer- en/of infiltratiezone	Locaties die na ingrijpende werken kunnen dienen als bufferlocaties. Potentiële locaties zijn grasvelden, speelterreinen, open locaties, bestaande open wateroppervlakten,...
	Concreet buffer- en/of infiltratiebekken	Concreet dan zone bufferlocatie o.b.v. bestaande plannen (bv. de plannen van een vernieuwing van een plein met een bufferbekken).
	Blauwgroen netwerk	Voorstellen voor blauwgroene netwerken en stapstenen. Dit kunnen ruime, langgerekte zones zijn.

¹³ Sustainable Urban Drainage Systems: een verzameling waterbeheerpraktijken die gericht zijn op het afstemmen van moderne drainagesystemen op natuurlijke waterprocessen en die deel uitmaken van een grotere groene infrastructuurstrategie.

8 Actieplan en vervolg

Het laatste hoofdstuk is een vertaling van de visie in een actieplan en vervolgstappen. Het actieplan biedt uiteindelijk een overzicht van de meest concrete maatregelen die worden voorgesteld in het proces van de visievorming. Deze concrete acties zijn de belangrijkste initiatieven tot aan de volgende evaluatie van het HWDP. Aan deze actiepunten wordt vervolgens, in samenspraak met de partners, een bepaalde prioriteit toegekend.

De vervolgstappen worden eveneens afgebakend waar dit opportuun is. Dit kan gaan over beleidsaanbevelingen, maar ook bepaalde vervolgtrajecten die door de actoren kunnen opgenomen worden in de komende jaren. Tenslotte wordt overzichtelijk weergegeven welke indicatoren zullen berekend worden bij een evaluatie van het plan.

8.1 Actieplan

Het actieplan geeft de sleutelacties van het HWDP. De actielijst bestaat uit concrete acties die op korte termijn kunnen zorgen voor vooruitgang in het uitvoering geven aan de (operationele) doelstellingen en ambities van het plan. Zoals in de inleiding reeds aangehaald is het HWDP in eerste instantie een functioneel bruikbaar beslissingsondersteunend instrument. De acties in de actielijst kunnen daarom niet als bindend worden beschouwd. De gemeente engageert zich om de acties minstens in overweging te nemen wanneer heraanleg van een straat, wijk of gebied zich opdringt. Hierbij worden de acties steeds afgewogen ten opzichte van de noden en wensen van de bevolking en het beschikbare budget.

Van alle voorgestelde maatregelen in de deelzonespecifieke en generieke visie zijn de acties waarvoor de gemeente of andere actoren reeds de ambitie uitgesproken hebben om hier op korte termijn op in te zetten samen gevat in het actieplan.

De sleutelacties staan gebundeld in Tabel 8-1 met de volgende velden die voor elke actie ingevuld worden:

- Actienummer en de beknopte beschrijving van de actie;
- Operationele prioriteit: een actie wordt geprioriteerd op basis van verwachte uitvoeringstermijn. Een hoge prioriteit krijgen de acties waarvoor binnen de 3 jaar vanaf de opmaak van het HWDP belangrijke stappen zullen gezet worden. Een middelhoge prioriteit kennen we toe aan acties die pas op middellange termijn zullen opgenomen worden. Binnen de termijn van 6 jaar dienen wel al concrete stappen gezet te zijn.
- Eventueel link met (andere) initiatieven, plannen, projecten, studies,...;
- Opvolging: De brug wordt gemaakt naar de operationele doelstelling waaraan de actie uitvoering zal geven. Tenslotte wordt ook de status van de actie vermeld zodat dit ook duidelijk is wanneer een tussentijdse evaluatie van het HWDP wordt opgemaakt.

De nummering van de acties is logisch opgebouwd en bestaat uit 2 of 3 niveaus (bv. 1.1.1), waarvan:

- eerste cijfer staat voor de strategische doelstelling (SD);
- tweede cijfer voor de actie;
- derde cijfer voor een sub-actie (optioneel).

De actielijst is dynamisch en zal 6-jarlijks geëvalueerd en bijgestuurd worden. Het lokaal bestuur zal de voortgang van de acties en opportuniteiten opvolgen via haar meerjarenplanning. Het lokaal bestuur kan ervoor kiezen om dit geautomatiseerd te doen via deelrapportagecodes of door interne rapportering van de opvolging van opportuniteiten en acties uit de hemelwater – en droogteplannen te bezorgen aan de Vlaamse overheid. In het geval van niet geautomatiseerde opvolging via interne rapportering, maakt het lokaal bestuur deze rapportering over aan de Vlaamse overheid op het moment van actualisering van het HWDP.

Tabel 8-1 : Overzicht acties onderverdeeld op basis van de strategische doelstellingen

Actienr.	Beschrijving	Prio	Link met...	Initiatiefnemer	Opvolging	
				(indien gekend)	Operationele doelstelling	Status
x.x(x)		Hoog of middelhoog			Ox.x	In voorbereiding, in uitvoering, uitgevoerd
SD 1: infiltratie van hemelwater bevorderen en drainage beperken						
1.1	Bevorderen directe infiltratie in de bebouwde ruimte door ontharden van grote verharde oppervlaktes met maximale inzet op groenvolume en waar mogelijk connectie met groenblauw netwerk.				O1.1	
1.1.1	Parkeerterreinen ontharden: Carrefour/kringwinkel/gemeentepark, kerkplein Grasheide, kerkplein Beerzel, voormalig gemeentehuis, Jan De Cordesstraat.	Middelhoog	Ontwerpend onderzoek voor parking Carrefour/kringwinkel/gemeentepark	Gemeente Putte	O1.1	
1.1.2	Ontharding als uitgangspunt bij opmaak van plannen voor een heraanleg van de parkeerplaatsen in de Schaapstraat van KFC Putte met als toekomstbeeld de waterdoorlatende parkeerplaatsen van de Putse tennisclub	Middelhoog		Gemeente Putte	O1.1	
1.1.3	Parkeerstroken langs Meester van der Borghstraat en delen van de wegenis in de Hoogstraat ontharden	Middelhoog			O1.1	
1.1.4	Ontharding Rode Plein te Beerzel	Middelhoog	Heraanleg Rode Plein	Gemeente Putte	O1.1	Aanstellen studiebureau

Actienr.	Beschrijving	Prio	Link met...	Initiatiefnemer	Opvolging	Status
				(indien gekend)	Operationele doelstelling	
1.2	Bevorderen bovengrondse berging voor indirecte infiltratie in de bebouwde ruimte door herinrichting van het openbaar domein.				O1.3	
1.2.1	Concrete afstemming met het gemeentebestuur van Putte in verband met het bijkomend voorzien van ontharding en aanleg van infiltratievoorzieningen (bermen, groenstroken, wadi's) in de Tuinwijk .	Hoog	Plannen voor heraanleg voetpaden Tuinwijk en bijhorende groenvisie	Gemeente Putte	O1.3	
1.2.2	Heraanleg van de gemeentelijk percelen van Groenzone Lijsternest met onder andere extra ruimte voor waterberging, het inrichten van perceelsgrachten als infiltratiegracht en het voorzien van infiltratiepoel of -vijver.	Hoog	Plannen voor de inrichting van groenzone Lijsternest.	Gemeente Putte	O1.3	
1.2.3	Bovengrondse bergingsmogelijkheden in het gemeentepark van Putte maximaal benutten om infiltratie van hemelwater afkomstige van omliggende verharde oppervlakte te bevorderen.	Hoog	Ontwerpend onderzoek site Gemeentepark	Gemeente Putte	O1.3	
1.2.4	(her)aanleg Rode Plein te Beerzel	Middelhoog	Heraanleg Rode Plein	Gemeente Putte	O1.3	Aanstellen studiebureau
1.3	Drainage beperken				O1.2	
1.3.1	Inventarisatie van drainagebuizen/ diepe grachten	Middelhoog		Gemeente Putte	O1.2	
1.3.2	Optimaliseren overloophoogte provinciaal overstromingsgebied Voordonkse Plassen (lager niveau om droogvallen poelen te vermijden)	Hoog		Provincie Antwerpen	O1.2	
SD 2: meer ruimte voor water en beperken overstromingsrisico's						
2.1	Bevorderen bovengrondse buffering				O2.2, O2.3	

Actienr.	Beschrijving	Prio	Link met...	Initiatiefnemer	Opvolging	
				(indien gekend)	Operationele doelstelling	
2.1.1	Onderzoek nut en noodzaak aanleg van een extra bufferbekken ter hoogte van de huidige bufferbekkens naast de Putse Korfbalclub. Hiervoor is nog ruimte beschikbaar voor een extra bufferbekken zonder dat dit enige ontwikkeling voor een extra speelveld hypothekeert. Uit de inventarisatie (2021) blijkt namelijk dat de huidige bekkens meestal vol staan.	Middelhoog		Gemeente Putte	O2.2, O2.3	
2.1.2	Onderzoek nut en noodzaak aanleg van een bufferbekken bij de grachten achter de sportvelden van sportclub KFC Putte	Middelhoog		Gemeente Putte	O2.2, O2.3	
2.1.3	Onderzoek nut en noodzaak aanleg van (cascade van) bekkens (voor buffering hemelwater) op het perceel achter voetbalterreinen B.O. Beerzel in de Kattestraat, alvorens het aangesloten wordt op de Wolzakkenleibek (met vrijwaring van de recreatiedoeleinden)	Middelhoog		Gemeente Putte	O2.2, O2.3	
2.2	Herstel natuurlijke waterbuffering en inrichting natte natuur				O2.1	
2.2.1	Buffering voorzien vanuit de Krekelbeek op gemeenteeigendommen. Dit zou het wateroverlastknpunt ter hoogte van Langendijk direct kunnen verhelpen.	Middelhoog		Provincie Antwerpen, Gemeente Putte	O2.1	
SD 3: Uitbouw hemelwaterafvoernetwerk met voldoende vertraagde en gespreide afvoer						
3.1	Uitvoeren van afkoppelingsprojecten in functie van het verminderen van overstortwerking en verdunning				O3.1, O3.2	
3.1.1	K-11-057: Weynesbaan/Groothoflei/Weyneshoflei/Tinstraat	Hoog	GUP en zoneringsplannen	Pidpa, Gemeentes Putte en Bonheiden	O3.1, O3.2	Ontwerp
3.1.2	K-11-058: Meiboomstraat/Otterkoekstraat/Plasstraat	Hoog	GUP en zoneringsplannen	Pidpa, Gemeentes Putte en Bonheiden	O3.1, O3.2	Ontwerp

Actienr.	Beschrijving	Prio	Link met...	Initiatiefnemer (indien gekend)	Opvolging Operationele doelstelling	Status
3.1.3	K-08-046: Liersesteenweg N10	Hoog	GUP en zoneringsplannen	Pidpa, Gemeentes Putte en Heist-op-den-Berg	O3.1, O3.2	Ontwerp
3.1.4	K-12-022: Aarschotbaan N10	Hoog	GUP en zoneringsplannen	Pidpa, Gemeente Putte	O3.1, O3.2	Ontwerp
3.1.6	K-16-035: Lierbaan/Zoetewei/Peter Michielstraat/Boefkens	Hoog	GUP en zoneringsplannen	Pidpa, Gemeente Putte	O3.1, O3.2	Ontwerp
3.1.7	K-09-078: Slameuterstraat/Kruisstraat	Middelhoog	GUP en zoneringsplannen	Pidpa, Gemeentes Putte en Sint-Katelijne -Waver	O3.1, O3.2	Voorontwerp
3.1.8	K-14-025: Pachtersdreef/Dokter Laenenstraat	Middelhoog	GUP en zoneringsplannen	Pidpa, Gemeente Putte	O3.1, O3.2	Voorontwerp
3.1.9	K-15-018: Vogelstraat/Zwaluwstraat/Augustijnelei/Eksterstraa	Middelhoog	GUP en zoneringsplannen	Pidpa, Gemeente Putte	O3.1, O3.2	Voorontwerp
3.1.10	K-15-020: Schrieksesteenweg/Paardenstraat/Galeistraat/Kalver	Middelhoog	GUP en zoneringsplannen	Pidpa, Gemeente Putte	O3.1, O3.2	Voorontwerp
3.1.11	K-18-048: Schriekstraat/Galgestraat/Maksheidendreef/Koningsbaan	Middelhoog	GUP en zoneringsplannen	Pidpa, Gemeentes Putte en Heist-op-den-Berg	O3.1, O3.2	Voorontwerp
3.1.13	Projectnr. 23240: Verbindingsriolering Zag en Schrieksesteenweg	Hoog	GUP en zoneringsplannen	Aquafin, Gemeentes Putte en Heist-op-den-Berg	O3.1, O3.2	

Actienr.	Beschrijving	Prio	Link met...	Initiatiefnemer	Opvolging	
				(indien gekend)	Operationele doelstelling	
3.1.14	Projectnr. 23487: Verbindingsriolering Galgestraat	Middelhoog	GUP en zoneringsplannen; gemeentelijk rioleringsproject K-18-048	Aquafin, Gemeentes Putte en Heist-op-den-Berg	O3.1, O3.2	
3.1.15	Projectnr. 12029-16/301/302: Oude Molen en Heestenheide	Middelhoog	GUP en zoneringsplannen	Pidpa, Gemeente Putte	O3.1, O3.2	
3.1.16	Projectnr. 23022: Veldenstraat – Merelstraat – Rijveld – Kattestraat – Lindenlaan – Zilverberklaan	Middelhoog	GUP en zoneringsplannen	Pidpa, Gemeente Putte	O3.1, O3.2	
3.1.17	Projectnr. 23023: Slameuterstraat, Zwitserstraat, Dokter Cornelisstraat, Groenstraat	Middelhoog	GUP en zoneringsplannen	Pidpa, Gemeente Putte	O3.1, O3.2	
3.1.18	Projectnr. 22001: Rode Plein, deel Bareelstraat en Jozef Weynsstraat	Middelhoog	GUP en zoneringsplannen	Pidpa, Gemeente Putte	O3.1, O3.2	
SD 4: Groenblauwe dooradering/netwerk						
4.1	Principes van Nature based solutions toepassen bij uitwerken van maatregelen.				O4.1	
4.1.1	Renovatie of ontwikkeling van (oude) waterbestendige en klimaatneutrale woonwijken, zoals ter hoogte van woonuitbreidingsgebied Nieuwe Molen		Signaalgebied SG_DZ_AG22 Nieuwe Molen		O4.1	
4.2	Schooldomeinen slim inrichten met meer groenblauw				O4.1	
4.2.1	Schooldomeinen ontharden en voorzien van meer groenelementen. Subsidies aanvragen via twee subsidieoproepen ontharding en groenblauwe inrichting van de bebouwde omgeving	Middelhoog	https://omgeving.vlaanderen.be/subsidieoproepen-ontharding	Schoolbesturen; Regionaal Landschap	O4.1	

Actienr.	Beschrijving	Prio	Link met...	Initiatiefnemer (indien gekend)	Opvolging Operationele doelstelling	Status
4.3	Groenblauwe dooradering/stapstenen in bebouwd gebied				O4.2	
4.3.1	Begraafplaatsen herinrichten tot landschapsparken (groenblauwe stapstenen)	Hoog		Gemeente Putte	O4.2	
4.3.2	Ingekokerde delen van de Reehagenbeek (afwaarts Vogelstraat) en Wolzakkenleibeek opnieuw in open bedding aanleggen.	Middelhoog	Signaalgebied SG_DZ_AG22 Nieuwe Molen	Gemeente Putte, provincie Antwerpen, Pidpa	O4.2	
4.3.3	Meer groenblauw/maximaal ontharding binnen het budget van geplande wegenwerken (gebudgetteerd in meerjarenplan gemeente Putte)	Hoog		Gemeente Putte	O4.2	
4.3.4	Heraanleg Rode Plein in Beerzel met meer groenblauwe elementen	Middelhoog	Heraanleg Rode Plein	Gemeente Putte	O4.2	Aanstellen studiebureau
4.3.5	Projectvoorstellen indienen voor de twee subsidieoproepen ontharding en groenblauwe inrichting van de bebouwde omgeving : - Oproep Groenblauwe parels - Oproep Groenblauwe dooradering	Hoog	https://omgeving.vlaanderen.be/subsidieoproepen-ontharding	Gemeente Putte	O4.2	
SD 5: Circulair watergebruik						
5.1	Collectieve hemelwaterputten				O5.1	
5.1.1	Haalbaarheid collectieve hemelwaterput kerk Peulis en noodzaak in functie van onderhoud/berekening van begraafplaats (regenwater van de kerk opvangen en hergebruiken; opvang gebeurt dan te voorzien achteraan de kerk).	Middelhoog	Heraanleg Peulisstraat	Gemeente Putte	O5.1	
5.1.2	Haalbaarheid en noodzaak collectieve hemelwaterput kerk Grasheide	Middelhoog		Gemeente Putte	O5.1	

Actienr.	Beschrijving	Prio	Link met...	Initiatiefnemer	Opvolging	Status
				(indien gekend)	Operationele doelstelling	
5.2	Concrete afstemming met het gemeentebestuur van Putte en vraag tot goedkeuring voor toepassing van het principe van opvang en hergebruik op de site Klein Boom: afkoppeling dakoppervlaktes bedrijven naar centrale opvang (Kleiput) + connectie maken tussen Kleiput en bedrijven met een watervraag in de omgeving (bv. boomkwekerijen)	Middelhoog	RUP 12029_214_00001_00001 'Klein Boom'	Gemeente Putte	O5.2	
5.3	Proeftuinen droogte: hefboomproject indienen voor circulair watergebruik en het verhogen van waterbeschikbaarheid	Hoog		Gemeente Putte, POM, derde partij (Pidpa, Provincie Antwerpen,...)	O5.2	
SD 6: Sensibilisering en ondersteuning						
6.1	Sensibiliseren en ondersteunen				O6.1	
6.1.1	Acties, principes, ... uit het hemelwater- en droogteplan worden regelmatig in de kijker gezet via een daarvoor voorzien website om meer bewustwording bij de burgers te creëren. Op die manier trachten nudging te creëren bij de bevolking en burgers te activeren	Hoog		Gemeente Putte	O6.1	
6.1.2	Gemeente als aanspreekpunt over (bron)maatregelen en hoe om te gaan met hemelwater op openbaar en privaat domein via uitbouwen brede kennisbasis (via opleidingen, ...)	Middelhoog		Gemeente Putte	O6.1	
6.1.3	Scholen worden gestimuleerd om verharde zones om te vormen tot waterdoorlaatbare zones met groen en blauw elementen. Ondersteuning kan aangeboden worden bij de voorbereiding van projectvoorstellen in kader van de twee subsidieoproepen ontharding en groenblauwe inrichting van de bebouwde omgeving	Hoog	https://omgeving.vlaanderen.be/subsidieoproepen-ontharding	Scholengroepen, Gemeente Putte	O6.1	

Actienr.	Beschrijving	Prio	Link met...	Initiatiefnemer	Opvolging	Status
				(indien gekend)	Operationele doelstelling	
6.1.4	Overleg initiëren en faciliteren voor de koppeling tussen wateraanbodzijde en watervraagzijde (bv. Verharde oppervlaktes gebouwen en wegenis koppelen met bufferbekkens boomkwekerijen)	Hoog		Gemeente Putte en POM	O6.1	
6.2	Informereren over HWD				O6.1	
6.2.1	Pidpa communiceert jaarlijks over de hemelwater-droogteplannen	Hoog		Pidpa	O6.1	

8.2 Beleidsaanbevelingen en vervolgtrajecten

SD1: Putte vult de grondwatertafel aan

- Vervolgtraject: Opmaak verhardingsinventaris

SD2: Putte streeft naar meer ruimte voor water

- Beleidsaanbeveling: Voor de vergunde reliëfwijzigingen verder werk maken van een handavingsplan en dit hoog op de agenda blijven zetten.

Vervolgtraject: Het historisch passief aan illegale reliëfwijzigingen actief opsporen en (laten) herstellen in de oorspronkelijke toestand.

- Omgaan met bestaande woningen

Beleidsaanbeveling: afkoppeling op eigen terrein

Bij bestaande gesloten bebouwing dient enkel de voorste dakhelft afgekoppeld te worden omdat de wetgever oordeelt dat de vloer van een woning niet dient opgebroken te worden omwille van afkoppelingswerken in de straat. Toch is er veel winst te boeken door voor deze achterste dakhelften ook na te gaan of er geen herbruik of infiltratie mogelijk is.

Diezelfde vraag kan gesteld worden bij open bebouwing waarbij nu bij projecten het hemelwater gewoon wordt aangesloten zonder de mogelijkheden op privaat domein te onderzoeken. We adviseren dan ook om de afkoppelingsdeskundigen hun opdracht uit te breiden naar het voorstellen van de ideale afwateringssituatie met inbegrip van de introductie van bronmaatregelen.

- Beleidsaanbeveling : Omgaan met bestaande bedrijvenparken

Lang niet alle bedrijfsgebouwen beschikken over de verplichtte buffering of hebben buffers die destijds berekend werden op basis van nu reeds verouderde normen. De klassieke oplossing om T20 buien ondergronds te bufferen is duur, onbetrouwbaar en gaat sowieso gepaard met grote werken die de bedrijfswerking sterk kunnen verstoren.

Daarom stellen we voor om een werkgroep op te starten waarin de bedrijven vertegenwoordigd zijn, net als enkele waterexperts. Daarin kan nagegaan worden hoe met beperkte middelen zoveel mogelijk winst kan geboekt worden.

SD3: Putte bouwt het hemelwaterafvoernetwerk verder uit

- Inzetten op intelligente infrastructuur

Beleidsaanbeveling: monitoring

Een slimme hemelwaterinfrastructuur hangt ook sterk af van de ontwikkeling van een meetnet op de waterlopen. Dit bestaat reeds voor de bevaarbare en de belangrijkste onbevaarbare waterlopen. Een verder uitbreiding van het meetnet naar de meer lokale waterlopen biedt kansen voor een beter anticiperen op periodes met veel of weinig neerslag.

SD4: Putte bouwt verder aan een groenblauw netwerk

- Inzetten op gemeentelijk groen

Beleidsaanbeveling: integrale projecten

Enkel grote sites in Putte vragen bij herinrichting een integrale visie met voldoende aandacht voor groenelementen en waterhuishouding. We denken daarbij aan de heraanleg van het Rode Plein in Beerzel.

- Invulling openbaar domein

Vervolgtraject: In het hemelwaterplan- en droogteplan voorgestelde opportuniteiten en maatregelen zullen zorgen voor meer groenblauwe zones en minder verharding. De uitwerking op projectniveau van elke maatregel afzonderlijk vereist een beeldplan als vertrekbasis dat inzicht biedt in de verhardingen die Putte als wenselijk beschouwd, welke materialen kunnen gebruikt worden voor verhardingen en half-verhardingen en hoe groenzones worden verbonden met het publieke domein. Een sterke beeldtaal zorgt voor herkenbare straten met een duidelijk leesbaar gewenst gebruik: woonstraten krijgen een andere invulling dan winkelzones of transportassen. Door water en groen op een geschikte manier in elk van deze types te integreren, krijg je werkbare principes die consequent zullen toegepast worden.

SD5: Putte streeft naar waterhergebruik

- In te zetten op verdere uitbouw van waterreserves

Beleidsaanbeveling: Extra voorwaarden bij uitbreiding tuinbouwbedrijven: Het Proefstation voor de groenteteelt (PSKW) berekent op vraag van bedrijven het nodige volume van het reservoir op basis van de aangesloten verharde oppervlakte en in functie van de waterbehoefte van de teelten in de serres. Deze dienst wordt kosteloos aangeboden. Er wordt sterk aanbevolen om dit als voorwaarde/verplichting mee op te nemen bij toekennen van een vergunning voor uitbreidingen van (tuinbouw)bedrijven. Het beleid dient hieraan aangepast te worden.

- Inzetten van circulaire oplossingen voor lokaal afvalwater, bemalingswater en regenwater

- Beleidsaanbeveling: Om de symbiose tussen bedrijven om meer water te hergebruiken nog meer rendabel en dus aantrekkelijker te maken is er wel nog een inspanning nodig op vlak van regelgeving zodat bedrijven die water ter beschikking stellen geen afvalwaterheffing meer dienen te betalen.

- Beleidsaanbeveling: De gemeenten kunnen binnen het kader van de WaterRadar een overlegstructuur opstarten en lokale projecten opzetten met als doel het aanbod en de vraag naar alternatieve waterbronnen beter te rijmen, en dus duurzaam en circulair watergebruik faciliteren.

- Vervolgtraject: vanuit dit plan wordt sterk aanbevolen om een onderzoek in te stellen naar alle beschikbare waterbronnen (met al hun eigenschappen) en alle mogelijke afnemers binnen de gemeentegrenzen.

Beleidsaanbevelingen bemalingen:

1. Opmaak van een uniform bemalingskader/-reglement op Vlaams niveau
2. Randvoorwaarden voor bemalingen opnemen in de omgevingsvergunning waaronder ook het verplicht melden van het begin en einde van de bemaling aan de gemeentediensten.

3. De lokale toezichtshouder (vaak de milieu-ambtenaar) volgt de opleidingen rond (controle van) bemalingen, georganiseerd door Departement omgeving en de Vlaamse Milieumaatschappij.
4. De verschillende partners in het bouwproces worden blijvend gesensibiliseerd rond het nut en de noodzaak van duurzame bemaling.

Vervolgtrajecten bemaling:

- o Ontsluiten van informatie over de actieve bemalingen in de gemeente (bv. via een kaart op de website van de gemeente).
- o Gegevens van alle tijdelijke bemalingen binnen de gemeente samenbrengen in een database die eenvoudig te consulteren is intern en extern. (Eventuele permanente bemalingen vragen naar bemalingsgegevens)
- o Onderzoek naar het gebruik van bemalingswater binnen de eigen gemeentediensten (besproeien van stadsgroen, gebruik door brandweer, reiniging van straten en pleinen).

SD6: Putte communiceert, sensibiliseert en faciliteert

- Beleidsaanbeveling: Gemeente als goed voorbeeld
Voorbeeldfunctie als lokale overheid: reduceren en verduurzamen van het waterverbruik en het inrichten van het domein of de entiteit wordt getoetst aan de strategische doelstellingen infiltratie, meer ruimte voor water, groenblauwe dooradering en circulair waterverbruik
- Beleidsaanbeveling: Gemeente stimuleert en activeert
Regelmatig acties in de kijker zetten op de website van de gemeente Putte (zoals de boomplantactie i.h.k.v. het Bomencharter). Op die manier nudging¹⁴ bij de bevolking creëren en burgers activeren.
- Beleidsaanbeveling: Via sensibilisering een tegenbeweging creëren door duidelijk te communiceren over het nut van lager gelegen zones voor de opbouw van waterreserves en het verhogen van de waterveiligheid. Op die manier tracht de gemeente enerzijds een stand-still te bereiken in verlies aan ruimte voor water maar wenst het hiermee anderen te stimuleren voor de aanleg van bijkomende laaggelegen zones, bijvoorbeeld door de aanleg van wadi's, poelen of vijvers op zowel openbaar als privaat domein.
- Beleidsaanbeveling: Tijdens periodes van (extreme) droogte is er een duidelijke toename van piekgebruiken van leidingwater waarneembaar. Deze (toenemende) piekgebruiken vormen een grote belasting voor de drinkwaterinfrastructuur (watertorens, leidingen en productiecentra). De gemeente kan via gerichte communicatiecampagnes bewoners sensibiliseren om in die periodes meer spaarzaam om te gaan met water, om zo de piekgebruiken af te toppen. Op die manier worden de grondvoorraden minder aangesproken, vermindert de belasting op de drinkwaterinfrastructuur en worden eventuele problemen vermeden.

Ter inspiratie: voorbeelden van beleidsinstrumenten andere gemeenten

Op de website van Vlario is het mogelijk een overzicht te raadplegen van beleidsinstrumenten van lokale besturen (gemeentelijke reglementen, verordeningen,

¹⁴ Gedragspsychologische motivatietechniek waarbij mensen subtiel worden gestimuleerd om zich op een gewenste wijze te gedragen

groepsaankopen,...) om zoveel mogelijk hemelwater ter plaatse te houden/herbruiken, te infiltreren, te bufferen en pas als laatste stap vertraagd af te voeren.

Website: <https://www.vlario.be/beleidsinstrumenten-hemelwater/>

8.3 Opvolging

Na een bepaalde periode dient het HWDP geëvalueerd te worden. De doelstellingen die nagestreefd worden door de uitvoering van het HWDP kunnen gemonitord worden aan de hand van (gemeentelijke) kritieke-prestatie indicatoren (KPI). In wat volgt wordt een overzicht gegeven van haalbare en effectieve indicatoren. Indicatoren zijn (kwantitatieve) gegevens over een aantal trends die aangeven of we op koers zijn om operationele doelstellingen van de strategische doelstellingen te realiseren. Op basis van deze trends kan er beslist worden of het lokale en bovenlokale beleid met betrekking tot omgang met hemelwater en droogte volstaat of niet.

Per strategische doelstelling hebben we operationele doelstellingen vooropgesteld. Operationele doelstellingen zeggen iets over 'WAT' we gaan doen. Ze zijn een meer concrete vertaling van de omvattende strategische ambitie. Dit zijn doelen voor de verschillende maatregelen die nodig zijn om de gemeente meer veerkracht te geven in periodes met te veel en periodes met te weinig water. We proberen deze, waar mogelijk, te koppelen aan officiële beleidsdoelen.

Sleutelacties vertellen 'HOE' we de operationele doelstellingen op korte termijn gaan realiseren. Sleutelacties zijn dus de belangrijkste maatregelen voor de periode tot aan de eerstvolgende evaluatie van het HWDP. In hoofdstuk 8.1 wordt hiervan een overzicht gegeven.

Tabel 8-2 geeft een overzicht van de wenselijke indicatoren voor evaluatie van het HWDP van de gemeente Putte.

De tabel in Bijlage E met deelzonespecifieke kenmerken geeft per deelzone een nultoestand voor een aantal indicatoren, een gedetailleerd, cijfermatig inzicht in de kenmerken van de deelzone, de beslissingscriteria voor het opmaken van de prioritering en de eventueel geplande projecten. De gegevens van de tabel centraliseren aldus belangrijke basisgegevens voor het evalueren van het hemelwater- en droogteplan.

Tabel 8-2 : Operationele doelstellingen en indicatoren voor evaluatie van de impact van het hemelwater-droogteplan voor de gemeente Putte

Operationele doelstelling		Indicator	
Volgnr.	Beschrijving	Beschrijving	Nulmeting (2023)
SD 1: infiltratie van hemelwater bevorderen en drainage beperken			
O1.1	Reduceren van verharde oppervlakte	Verhardingsgraad [%]	12%
O1.2	Inzetten op peilgestuurde drainage of drainagebeperkende maatregelen (compartimentering, verondiepen of dempen grachten, infiltratiepoelen,...)	Totale oppervlakte percelen met peilgestuurde drainage of drainagebeperkende maatregelen [ha] (Aanname: referentietoestand = 0 ha indien geen info beschikbaar)	0 ha
O1.3	Herinrichting van openbaar domein in functie van bevorderen infiltratie	Aantal nieuwe infiltratiebevorderende voorzieningen [-] (Aanname: referentietoestand = 0 ha indien geen info beschikbaar)	0 ha
SD 2: meer ruimte voor water en beperken overstromingsrisico's			
O2.1	Extra natte natuur creëren	Oppervlakte natte natuur [ha] (Aanname: referentietoestand = 0 ha indien geen info beschikbaar)	0 ha
O2.2	Extra overstroombaar gebied creëren (signaalgebieden, RWA buffer, etc.) in de verstedelijkte gebieden	Overstroombare oppervlakte [m²] <u>in verstedelijkte gebieden</u>	0 m²
O2.3	Projecten betreffende grootschalige opvang (buffering al dan niet i.c.m. collectief hemelwatergebruik)	Aantal projecten [-]	8 buffers

Operationele doelstelling		Indicator	
Volgnr.	Beschrijving	Beschrijving	Nulmeting (2023)
SD 3: Uitbouw hemelwaterafvoernetwerk met voldoende vertraagde en gespreide afvoer			
O3.1	Toename verharde oppervlakte afgekoppeld	Totale afgekoppelde verharde oppervlakte [ha]	
		- Aantal afgekoppelde daken en/of totale afgekoppelde dakoppervlakte in straten met gescheiden riolering	11,69
		- Aantal en/of oppervlakte afgekoppelde wegbaan	122,82
O3.2	Afname riolering van het gemengde type	Totale lengte riolering van het gemengde type [m]	109.828
SD 4: Groenblauwe dooradering/netwerk			
O4.1	Inzetten op nature based solutions voor projecten betreffende grootschalige opvang om meerwaarde te creëren voor groenblauwe dooradering/netwerk	Aandeel projecten grootschalige opvang met meerwaarde voor groenblauwe dooradering/netwerk [%]	0
O4.2	Uitvoeren van groenblauwe dooraderingsprojecten (binnen het kader van transformatietrajecten van straten, wijken, woonkernen, valleien,...) binnen de (on)bebouwde ruimte	Aantal groenblauwe dooraderingsprojecten [-]	0
SD 5: Circulair watergebruik			
O5.1	Gebruik van hemelwater in gemeentelijke gebouwen die afgekoppeld zijn van riolering en de nodige buffer/infiltratievoorziening	Aantal gemeentelijk gebouwen met gebruik van hemelwater, buffer en/of infiltratievoorziening	0

Volgnr.	Operationele doelstelling	Indicator	
	Beschrijving	Beschrijving	Nulmeting (2023)
O5.2	Gebruik van hemelwater ter vervanging van grond- of drinkwater op private terreinen	Aantal initiatieven inzake circulair watergebruik op privaat domein van de afgelopen 6 jaar [-]	0
SD 6: Sensibilisering en ondersteuning			
O6.1	Initiatieven bronmaatregelen (Afkoppeling, buffering/infiltratie, geveltuintjes, ontharding, actief peilbeheer,...) op lokaal eigen/privaat terrein stimuleren door gemeente, rioolbeheerder (premies), andere actoren.	Aantal initiatieven in het nemen van bronmaatregelen op privaat domein van de afgelopen 6 jaar [-]	0

9 Referenties

Aerts J., Geussens K., Steenhuis C., Couderé K., Konijnendijk C. & van den Bosch M. (2022). Handboek voor planning, inrichting en beheer van groenblauwe ruimtes als bouwsteen van gezonde en veerkrachtige leefomgevingen. Departement Omgeving & Agentschap Zorg en Gezondheid.

BUUR, Vlaams Bouwmeester, Provincie Antwerpen, Provincie Vlaams-Brabant, Agentschap voor Natuur en Bos, Departement Omgeving, Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten, Bond Beter Leefmilieu, Stad Gent & UAntwerpen (2018).

Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (2021). Blauwdruk hemelwater- en droogteplannen.

Gids Duurzame Gebouwen .brussels (n.d.). Case studie, IMMI School. Accessed 13 June 2019, <https://www.gidsduurzamegebouwen.brussels/nl/immi-school.html?IDC=1519&IDD=15903#>.

Netwerk Architecten Vlaanderen (2015). Infiltratiewaaier. Accessed 13 June 2019, <https://infiltratiewaaier.waterbewustbouwen.be/home/static>.

Provincie Vlaams-Brabant (2019). Van grijze speelplaats naar groene schooltuin. Openschooltuinendag in Vlaams-Brabant op 15 mei. Accessed 13 June 2019, <https://pers.vlaamsbrabant.be/van-grijze-speelplaats-naar-groene-schooltuin-openschooltuinendag-in-vlaams-brabant-op-15-mei>.

Schaap, J.D. & van Essen E.A. (2013). Peilgestuurde drainage: must of mythe? Aequator Groen & Ruimte, Dronten.

Staes J. (2021). Het gebruik van de watersysteemkaart bij de opmaak van hemelwater- en droogteplannen. Universiteit Antwerpen, onderzoeksgroep ECOBE.

Steinhardt Wassertechnik GmbH (n.d.). HydroSlide Automatic Regulator Type GM. Accessed 14 June 2019, <https://steinhardt.de/en/products-and-services/hydrslide-automatic-regulator-type-gm/>.

Vlario (2014). Vademecum, Afkoppelen van hemelwater, Bedrijven en niet residentiële gebouwen.

Vlario (2017). Richtlijnen ondergrondse infiltratievoorzieningen.

Bijlage A Begrippenlijst

Afkoppeling :	Het proces waarbij er aanpassingen aan de infrastructuur worden voorzien zodat het hemelwater niet langer afgevoerd wordt naar een vuilwater riool (gemengd systeem), maar naar een RWA-stelsel. Door dit proces treedt er minder verdunning op van de aanvoer naar een waterzuiveringsinstallatie en kan de installatie het vuilwater efficiënter werken.
Buffergracht:	Gracht waarbij een compartimentering is voorzien door middel van schotten (voorzien van een knijpopening). Hierdoor wordt water gebufferd achter de schotten en vertraagd afgevoerd door de knijpopening.
Buffer- en lozingsnormen:	De gewestelijke normen bedragen 250 m ³ /ha (buffernorm per aangesloten oppervlakte) en 20 l/s/ha (lozingsnorm per aangesloten oppervlakte). De Provincies en de gemeenten kunnen strengere normen opleggen indien dit nodig geacht wordt. In het stroomgebied van kritische waterlopen worden door de Provincie Antwerpen al verstrengde voorwaarden opgelegd.
Brongerichte aanpak:	Specifiek voor hemelwater heeft dit concept als doel een verminderde (piek) afstroming van water naar de riolering door in te zetten op ontharding, infiltratie en buffering. Ontharding en infiltratie genieten een voorkeur omdat hierbij ook de bodem terug gevoed wordt met water.
Collectieve hemelwaterput:	Verzamelpunt voor het hemelwater afkomstig van daken rond een centrale locatie (vb plein). Vanuit het verzamelpunt kan het opgevangen hemelwater vervolgens gebruikt worden door omwonenden en stadsdiensten (vb bevoeien stadsbomen).
Code van Goede praktijk rioleringsontwerp:	Handleiding voor het ontwerp, aanleg en onderhoud van rioleringssystemen. Dit zorgt voor een geüniformeerde en consistente werkwijze bij alle betrokken partijen (Aquafin, rioolbeheerder, gemeenten, studiebureaus).
Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening Hemelwater (GSV):	De verordening is er op gericht om de brongerichte aanpak op perceelsniveau te verankeren. De GSV legt de voorwaarden op voor de aanleg van een buffer en/of infiltratievoorziening bij het realiseren van nieuwe constructies/verhardingen. De Provincies en gemeenten kunnen evenwel nog strengere regels opleggen op hun grondgebied.
Grondwatertafel:	Aanduiding vanaf welke diepte de bodem verzadigd is met water. In het kader van het hemelwaterplan kan in een zone met een ondiepe grondwatertafel geen oppervlakkige berging voorzien worden (voorziening zou met grondwater gevuld worden en geen bufferende werking hebben).

Infiltratiegracht:	Gracht ingericht om water langer vast te houden waardoor er meer mogelijkheid tot infiltratie is. De verblijftijd in de gracht kan verlengd worden door de gracht zo vlak mogelijk aan te leggen of door deze getrapt aan te leggen.
Infiltratiegevoeligheid/-geschiktheid :	Indicatie van de infiltratiemogelijkheden op basis van de bodemclassificatie. Een site-specifieke meting wordt echter steeds aangeraden om een correcte inschatting te bekomen van de infiltratiecapaciteit.
Inlaat :	Interactiepunt tussen vuilwaterafvoer en hemelwaterafvoer. Bij een inlaat is een gracht aangesloten op het gemengd stelsel. Binnen het hemelwaterplan wordt voorgesteld om de afvoer van een gracht (hemelwater) te verbinden met een uitgewerkt RWA -stelsel.
Knelpunt:	Overlast gerapporteerd aan of waargenomen door Pidpa wordt beschouwd als een knelpunt in het hemelwaterplan. Knelpunten omvatten bijvoorbeeld wateroverlast bij woningen, frequente werking van overstorten of extreme verdunning van vuilwater. Binnen het hemelwaterplan wordt getracht om een oplossing te formuleren voor structurele problemen gerelateerd aan de riolering. Knelpunten gerelateerd aan de hoogwater afvoer van rivieren worden vermeld en indien mogelijk wordt er een oplossing voor geformuleerd.
Ontharding :	Ontharding is een proces met als doel het verminderen van de bodemafluiting, waardoor er minder water afstroomt tijdens een regenbui. Ontharding omvat zowel het omvormen van verharding naar groene zones als het waterdoorlatend maken van verharding. Het afleiden van de afvoer van een verharde oppervlakte naar een nabijgelegen groene zone wordt niet strikt als ontharding beschouwd, maar heeft eenzelfde effect, namelijk de piekbelasting op de riolering verminderen.
Publieke gracht :	Een private gracht, die een belangrijke functie vervult in het hemelwaterbeheer. De gemeente neemt het beheer van dergelijke grachten op zich, zonder deze in eigendom te nemen. De beslissing tot overname van het beheer is onderworpen aan een openbaar onderzoek. De gemeente krijgt daarbij de mogelijkheid ook een erfdienstbaarheidszone tot max. 3 m op te leggen voor een recht van doorgang, zonder compensatie (ook onderworpen aan openbaar onderzoek). Publieke gracht is de nieuwe benaming sinds 2019 voor een gracht van algemeen belang.

Riooloverstort :	Structuur aanwezig in een rioleringsnetwerk (gemengd systeem) met als doel het voorkomen van overlast in de nabije omgeving. Indien een drempelpeil in de riolering bereikt wordt, treedt de overstort in werking en is er stroming van (vuil) water naar het oppervlaktewater. Het drempelpeil in de riolering wordt bereikt bij afvoeren tijdens stormen met een hoge piekintensiteit. Binnen het hemelwaterplan wordt getracht om de overstortwerking te minimaliseren, zodat het oppervlaktewater minimaal vervuild wordt. Dit wordt beoogd door de aanleg van een gescheiden stelsel, waardoor de nood aan overstorten van gemengd water dus (gedeeltelijk) vervalt.
Ruimte voor water:	Concept gehanteerd binnen het hemelwaterplan, waarbij water terug zichtbaar deel uitmaakt van de publieke ruimte door bijvoorbeeld het opheffen van inbuizingen om het grachtenstelsel te herstellen.
RWA-netwerk:	Regen water afvoer – netwerk: netwerk en grachten voorbestemd voor de afvoer van hemelwater. Afwaarts sluit dit netwerk bij voorkeur aan op een waterloop.
Uitlaat :	Interactiepunt tussen vuilwaterafvoer en hemelwaterafvoer. Bij een uitlaat is een gemengd stelsel aangesloten op een gracht.
Verdroging :	Een daling van de grondwaterspiegel ten opzichte van het natuurlijke niveau. Dit proces treedt op omwille van een interactie tussen wijzigend klimaat (warmere drogere zomers) en toenemende verharding (minder infiltratiemogelijkheden).
Wadi:	Type buffer – infiltratievoorziening waarvan de bovenlaag doorlaatbaar is (eventueel ook planten aanwezig). Onder de bovenlaag is een koffer aanwezig die gevuld is met grind of gebakken kleikorrels. Onderaan de koffer is een buis aanwezig die instaat voor de verdere afvoer/infiltratie.
Waterwinningsgebied:	Zone waarin de drinkwatermaatschappijen grondwater oppompen voor de productie van drinkwater. Om de kwaliteit van het drinkwater te garanderen gelden speciale voorschriften in de directe omgeving van het waterwinningsgebied.

Bijlage B Overzicht ontvangen gegevens

Onderwerp	Bron	Datum
Ontwerpplannen	Aquafin	25/06/2021
Landbouw Impactstudie (LIS) Putte	Departement Landbouw en Visserij	2/06/2022
Eigendommen gemeente	Gemeente Putte	30/04/2021
Rapport modellen maart 2003	Gemeente Putte	16/04/2021
Ruimtelijke uitvoeringsplannen (RUP)	Gemeente Putte	7/04/2021
Waterkansenkaart-Waterbehoeftenkaarten	Gemeente Putte	15/03/2021
Recente wateroverlast	Gemeente Putte	22/04/2021
Goedkeuring Lokaal Energie en Klimaatpact (LEKP) door gemeenteraad	Gemeente Putte	17/01/2022
Lokaal Energie en Klimaatpact 2.0_Putte	Gemeente Putte	17/01/2022
LEKP 2.0 Agentschap Binnenlands Bestuur	Gemeente Putte	17/01/2022
LEKP2.0 Vlaamse overheid	Gemeente Putte	17/01/2022
Inrichtingsplan Lijsternest	Gemeente Putte	6/02/2021
Beheerplan Peultenbossen en Peulisbossen als onderdeel van Berentrodebossen	Gemeente Putte / Natuurpunt	11/10/2021
Keuringen Pidpa	Pidpa	24/04/2021
As built plannen	Pidpa	23/04/2021
ICM	Pidpa	21/06/2021
Rioleringsplannen	Pidpa	7/01/2021
Wateroverlast bilateraal overleg	Pidpa	24/06/2021
Lijst brandweer	Pidpa	6/06/2021
Voorschriften BPA's	Pidpa	6/06/2021
Waterkansenkaart-Waterbehoeftenkaarten	Pidpa/POM	18/04/2021
Buffernormen	Provincie Antwerpen	8/01/2021

Bijlage C Overzicht verslagen overlegmomenten

01/02/2021 Startoverleg	
Verslag	VV21027_BasishemelwaterplannenPidpa-startoverleg_Putte_dd01feb2021_v1.0
Presentatie	K-20-092_Basishemelwaterplan-Putte_Opstartoverleg-dd01Februari2021_v1.0
19/04/2021 Overleg deelzones	
Verslag	VV21093_BasishemelwaterplannenPidpa-overleg2_Putte_dd19apr2021_v1.0
Presentatie	K-20-092_Basishemelwaterplan-Putte_Overleg2-dd19apr2021_v1.0
29/06/2021 Visievorming deel I	
Verslag	VV21186_BasishemelwaterplannenPidpa_overleg3-Visie_Putte_dd29jun2021_v1.0
Presentatie	K-20-092_Basishemelwaterplan-Putte_Overleg3-dd29Jun2021_v0.2
08/09/2021 Visievorming deel II	
Verslag	VV21212_BasishemelwaterplannenPidpa_overleg4-Visie_Putte_dd08sep2021_v1.0
Presentatie	K-20-092_Basishemelwaterplan-Putte_Overleg4-dd08sep2021_v1.0
28/09/2021 Adviesraad	
Presentatie	K-20-092_hemelwaterendroogteplan-Putte_Adviesraad-dd28Sept2021_v1.0
27/04/2022 Overleg actieplan	
Verslag	VV22127_Hemelwater-droogteplannenPidpa_overleg5-Actieplan_Putte_dd27apr2022_v1.0
Presentatie	K-20-092_Hemelwater-droogteplan-Putte_Overleg5-dd27Apr2022_v1.1

Bijlage D Deelzonefiches, kaarten en nota's

Stap 1 – Inventarisatie en omgevingsanalyse

- [Nota omgevingsanalyse](#) ;
- [Thematische kaarten](#) ;

[Stap 2 - Deelzones](#)

- Kaart 11 – Deelzones ;

[Stap 3 - Visievorming](#)

- Kaart 07a – Ruimte voor water – Kaart 1 ;
- Kaart 07b – Ruimte voor water – Kaart 2 ;
- Kaart 07c – Ruimte voor water – Kaart 3 ;

[Stap 4 - Prioritering van deelzones](#)

- Kaart 09a – Prioritering, Hoofdprioritering m.i.v. meerjarenplan ;
- Kaart 09b – Prioritering, Afgekoppelde gebouwen en infiltratiekaart ;
- Kaart 09c – Prioritering, Interactie met rioolnetwerk ;

[Stap 5 – Deelzonefiches](#)

De 18 deelzonefiches worden aangeduid als PTnnn. Hierbij staat PT voor Putte en nnn voor het nummer van de deelzone.

Bijlage E Deelzonespecifieke kenmerken (aanstiplijst)

Bijlage F Beleidsmatige context Provincie Antwerpen